

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2001

S.Y.B.A. EXAMINATION, 2018

COMPULSORY ENGLISH

Text Prescribed : Literary Landscape

(2013 PATTERN)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* from (A) and one from (B) of the following in about 150 words each : [16]

(A) (i) Describe Gandhi's efforts to become the English gentleman.

(ii) Attempt a character sketch of Phatik as depicted in 'The Homecoming'.

(B) (i) What changes in behaviour does Hazlitt expect from his son ?

(ii) How, according to Tharoor, do cultural diversity and pluralism help societal development ?

2. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about 150 words each : [16]

(A) (i) Write a note on the theme of the poem 'The Quality of Mercy.'

P.T.O.

- (ii) What traits of the village schoolmaster does Oliver Goldsmith describe in his poem ?
- (B) (i) Bring out the significance of the title of the poem 'The Solitary Reaper'.
- (ii) How does Whitman mourn the death of Abraham Lincoln in the poem 'O Captain ! My Captain !' ?
3. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [16]
- (A) (i) What is the importance of the little box that Rosemary wanted to buy ?
- (ii) How does Behrman save the life of Johnsy in the story 'The Last Leaf' ?
- (B) (i) Write a note on Kalpana Chawala's efforts to become a successful astronaut.
- (ii) How does Leacock try to remind his friend about the dollar he has to pay him ?
4. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [16]
- (A) (i) Why, according to Masfield, should human beings laugh and be merry ?
- (ii) Explain the central idea of the poem 'Still I Rise'.
- (B) (i) Describe the suffering of women as depicted in 'Another Woman'.

(ii) How does Kamala Das express her personal feelings in the poem 'My Grandmother's House' ?

5. (A) Attempt any *six* of the following : [6]

(i) Girish was present yesterday.

(Change into a negative sentence)

(ii) They will buy gold in Mumbai.

(Change into a negative sentence)

(iii) The birds are singing.

(Rewrite the sentence adding a question tag)

(iv) You haven't left the door open, are you ?

(Correct the sentence)

(v) I rang the bell. Nobody came to the door.

(Combine the sentences using a conjunction)

(vi) The fruits in the glass bowl are for the guests.

(Identify whether the sentence is simple, compound
or complex)

(vii) Isha called her uncle to ask him for an address.

(Change into a compound sentence)

(viii) The squirrels hid the nuts at the usual place.

(Change into a complex sentence)

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Write a paragraph on 'My views on college life'.
- (ii) Write a brief report on the 'Road Safety Day' organized in your college.
- (iii) Imagine that you come across an advertisement in a newspaper for the post of Assistant Teacher in English. You wish to apply for the post. Write a letter of application.

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2002

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MARATHI (मराठी)

(G-2 : आधुनिक मराठी साहित्य आणि उपयोजित मराठी)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (अ) खालील उताऱ्याचे सारांशलेखन करा : [8]

इंग्रज राजवटीने एक मात्र केले, इथे भौतिक विद्यांचे शिक्षण आणले. त्यामुळे एतद्देशीय लोकांना हे वाघिणीचे दूध मिळाले. इंग्रजी शिक्षणाने प्रथमतःच इथल्या लोकांना 'जग' नावाची संकल्पना समजली. भौतिकशास्त्रे, सामाजिकशास्त्रे, विज्ञान यांच्या परिचयाने इथला समाज सुरुवातीला दिपून गेला. नंतर भानावर आला. ग्रंथप्रामाण्य, शब्दप्रामाण्याकडून तो बुद्धिप्रामाण्याकडे वळाला. बुद्धिस्वातंत्र्याचा त्याला परिचय घडू लागला. अर्थात हे 19व्या शतकाच्या सुरुवातीला घडू पाहणारे वैचारिक परिवर्तन इथल्या एका मूठभर लोकांच्या मध्येच घडत होते, ही वस्तुस्थितीही ध्यानी घेणे महत्त्वाचे आहे. पुणे-मुंबई आणि कलकत्ता यासारख्या बड्या शहरांमध्येच हे परिवर्तनाचे वारे वाहू लागले होते. बाकी महाराष्ट्र वा भारत अजूनही निद्रावस्थेत होता. इथे एक गोष्ट मात्र घडली, ती म्हणजे या शहरांतील जाग्या झालेल्या लोकांनी उर्वरित देशाला जागे करण्याचा चंग बांधला व त्या दृष्टीने प्रयत्न सुरू केले.

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही सात इंग्रजी शब्दांच्या पारिभाषिक संज्ञा लिहा : [7]

- (1) Audit
- (2) Birth Certificate
- (3) Computer
- (4) Deposit
- (5) Gazette

P.T.O.

- (6) Field-work
- (7) Job
- (8) Index
- (9) Golden Jubilee
- (10) Headquarters
- (11) Principal
- (12) Tax
- (13) Registration
- (14) Visa

2. खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (1) 'माझी जडणघडण' या पुस्तकामध्ये श्रीमती प्रतिभाताई पाटील यांचा कोणता लेख समाविष्ट केला आहे ?
- (2) रा.ग. जाधव यांच्या चिंतनाचे विषय कोणते आहेत ?
- (3) गिरिजा कीर यांच्या कोणत्या लेखाचा समावेश 'माझी जडणघडण' या पुस्तकामध्ये केला आहे ?
- (4) रा. रं. बोराडे यांच्या कोणत्याही दोन कथासंग्रहांची नावे लिहा.
- (5) पहिले मराठी विश्व साहित्य संमेलन कधी आणि कोठे संपन्न झाले ?
- (6) 'नैराश्य कधी आले नाही!' हा आत्मचरित्रपर लेख कोणाचा आहे ?
- (7) विश्वास पाटील यांच्या कोणत्या कादंबरीला साहित्य अकादमीचा पुरस्कार मिळाला ?

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [15]

- (1) 'आत्मचरित्रा'चे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) 'आत्मचरित्र' लेखनामागे कोणकोणते हेतू असतात ? थोडक्यात लिहा.
- (3) 'आत्मचरित्र' लेखनामागील प्रेरणा लिहा.
- (4) 'आत्मचरित्र' लेखनात प्रामुख्याने कोणते दोष आढळतात ?
- (5) 'आत्मचरित्र' आणि 'आत्मकथन' यांमधील भेद स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांपर्यंत लिहा : [16]

- (अ) (1) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी विद्येसाठी कोणती खडतर तपश्चर्या केली ? ते लिहा.
- (2) एक सामान्य शेतकरी ते महाराजा असा सयाजीरावांचा रोमहर्षक प्रवास 'दूरद्रष्टा राजा' या लेखाच्या आधारे लिहा.

- (ब) (1) डॉ. यू. म. पठाण यांची संत साहित्याचे अभ्यासक म्हणून झालेली जडणघडण 'मी आणि माझे लेखन' या लेखाच्या आधारे स्पष्ट करा.
- (2) मधु मंगेश कर्णिक यांनी 'लेखकाची जडणघडण' या लेखात आई आणि साने गुरूजी यांचे झालेले संस्कार कशाप्रकारे व्यक्त केले आहेत ?

5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील **एका** प्रश्नाचे उत्तर **300** शब्दांपर्यंत लिहा : [24]

- (अ) (1) प्रा. हरी नरके यांच्या 'ज्ञानज्योती सावित्रीबाई फुले : स्त्री हक्काच्या प्रणेत्या' या लेखातून सावित्रीबाईंचे शैक्षणिक आणि सामाजिक विचार कशाप्रकारे प्रकट होतात ? ते लिहा.
- (2) कर्मवीर काकासाहेब वाघ बहुजनाच्या उद्धारासाठी शिक्षणाच्या माध्यमातून भरीव योगदान दिले. हे 'जीवनवेध' मधील लेखाच्या आधारे सविस्तर लिहा.
- (ब) (1) 'ध्येयनिष्ठा आणि संघर्ष' यांच्या जोरावर डॉ. गंगाधर पानतावणे यांनी केलेला जीवनप्रवास थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (2) 'विस्तारणारे क्षितिज' या लेखाच्या आधारे डॉ. तारा भवाळकर यांनी तत्कालीन कृषीप्रधान संस्कृतीचे सम्यक दर्शन कशाप्रकारे घडविले आहे ? स्पष्ट करा.

[5301]-2002

(G-2 : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)
(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) टिप्पणी लेखनाचे प्रयोजन सांगा.
- (2) घोषणापत्रक म्हणजे काय ?
- (3) वार्षिक अहवालात समावेश होत असलेल्या दोन गोष्टी लिहा.
- (4) कार्यालयीन कागदपत्रकांच्या वर्गीकरणाची दोन उद्देश लिहा.
- (5) पत्राचा आवक क्रमांक म्हणजे काय ?
- (6) माहितीपर टिप्पणी कशास म्हणतात ?
- (7) धारिकांचे व्यवस्थापन कसे करावे ?
- (8) सुवर्ण महोत्सवी वर्ष म्हणजे किती वर्ष ?
- (9) कार्यालयीन भाषेचे कोणतेही दोन विशेष सांगा ?
- (10) संपादनाची दोन प्रयोजने सांगा.
- (11) 'स्वच्छ भारत अभियान' संबंधी दोन घोषवाक्य तयार करा.
- (12) समीक्षाग्रंथाचे उद्देश लिहा.
- (13) अनौपचारिक पत्रलेखन म्हणजे काय ?
- (14) पत्रलेखनाचे दोन प्रकार लिहा.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येक 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (अ) (1) व्यवहार भाषा व कार्यालयीन भाषा यातील फरक स्पष्ट करा.
- (2) कार्यालयीन पत्रव्यवहाराची स्वरूपवैशिष्ट्ये सांगा.
- (ब) (1) स्मरणिका प्रकाशनाचे उद्देश सांगून मांडणीतील वैशिष्ट्ये लिहा.
- (2) कार्यालयीन कागदपत्रांचे वेगळेपण व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (अ) (i) कार्यालयात लिहिल्या जाणाऱ्या निरनिराळ्या टिप्पणी लेखनाच्या प्रकारांची माहिती सविस्तर लिहा.
- (ii) 'आविष्कार' स्पर्धेत महाराष्ट्रात प्रथम क्रमांक मिळविल्याबद्दल मित्रास पत्र लिहा.
- (ब) (i) ग्रंथालयामध्ये 'स्पर्धा परीक्षांची' पुस्तके उपलब्ध व्हावीत या उद्देशाने ग्रंथालयात आलेल्या अर्जावर टिप्पणी लेखन करा.
- (ii) मा. ग्रामसेवक, परीचे ग्रामपंचायत यांच्या वतीने प्रसिद्ध करण्यात येणाऱ्या 'हगणदारी मुक्त गाव' विषयक जनजागृती अभियानासाठीचे 'जाहिर निवेदन' तयार करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

- (अ) (i) 'अस्मिता महिला बचतगट' शिवापूर यांनी 'बचतगट भवन' मागणीसाठी आयोजित केलेल्या सभेचे इतिवृत्त तयार करा.
- (ii) 'सार्वजनिक वाचनालय' सुपा मध्ये ग्रंथपाल पदासाठी अर्ज तयार करा.
- (ब) (i) 'कला महाविद्यालय वैभववाडी' येथील अक्षय टाक या विद्यार्थ्याने बोनाफाईड मिळण्यासाठी अर्ज केला आहे त्यावर टिप्पणी लिहा.
- (ii) विद्यार्थी वसतिगृहात सोलर हिटर बसवायचे आहेत. त्यासाठी सिलबंद निविदा मागविण्यात आल्या आहेत, त्या संबंधीचा मसुदा तयार करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2003

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 1

(मराठी साहित्यातील विविध साहित्यप्रकार)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

पाठ्यपुस्तके : — (i) नाटक व कादंबरीची तात्त्विक मीमांसा

(ii) नटसम्राट — वि. वा. शिरवाडकर

(iii) फकिरा — अण्णाभाऊ साठे

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

[15]

(i) कादंबरी या वाङ्मयप्रकाराचे वेगळेपण स्पष्ट करा.

(ii) कादंबरीतील 'कथानक' या घटकाचे महत्त्व लिहा.

(iii) ऐतिहासिक कादंबरी प्रकारावर टीप लिहा.

(iv) मराठी कादंबरीच्या विकासाचा आढावा थोडक्यात लिहा.

(v) कादंबरी आणि नाटक या प्रकारातील भेद लिहा.

P.T.O.

2. खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (i) राणोजीने कोणता पराक्रम केला होता ?
- (ii) वाटेगावच्या पाटलाचे नाव लिहा.
- (iii) 'फकिरा' कादंबरीतील स्त्री पात्रांची नावे लिहा.
- (iv) 'फकिरा' कादंबरीतील प्रदेशात वाहणाऱ्या नद्यांची नावे लिहा.
- (v) फकिराला गाव सोडून जाण्यास कोण सांगतो ?
- (vi) 'फकिरा' कादंबरीत कोणत्या साथीच्या रोगाचा उल्लेख आलेला आहे ?
- (vii) 'फकिरा' कादंबरीतील खलनायक कोण ?

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [5]

- (i) 'फकिरा' कादंबरीतील राणोजीचा पराक्रम लिहा.
- (ii) 'फकिरा' कादंबरीतील निवेदनशैलीचे विशेष लिहा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (अ) (i) 'नटसम्राट' नाटकालील 'जगावं की मरावं हा एकच सवाल आहे' या विधानाचा परामर्श घ्या.
- (ii) 'नटसम्राट' नाटकाचे वेगळेपण स्पष्ट करा.
- (ब) (i) 'फकिरा' कादंबरीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (ii) 'फकिरा' कादंबरीतील जोगणी प्रकरणाची चर्चा करा.

5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) (i) 'नटसम्राट' या नाटकाच्या शीर्षकाची समर्पकता स्पष्ट करा.

(ii) 'नटसम्राट' नाटकातून आप्पासाहेबांच्या मनाची अगतिकता सोदाहरण स्पष्ट करा.

(ब) (i) 'फकिरा हा संघर्षाचा महानायक' या विधानाची चर्चा करा.

(ii) 'फकिरा' कादंबरीतील व्यक्तिरेखांचा परामर्श घ्या.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2004

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर, अभ्यासपत्रिका क्र. 2 (S-2)

(अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : इ.स. 1818 ते 1960)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (i) मराठी कवितेला नवजीवन देण्याचे कार्य कोणी केले ?
- (ii) 'पर्सनल एसे' हा लेखनप्रकार गुजगोष्टीच्या रूपात मराठीत कोणी आणला ?
- (iii) 'आंधळ्याची शाळा' हे नाटक कोणाचे आहे ?
- (iv) नवकथेचे शिल्पकार हा मान कोणास दिला जातो ?
- (v) वि.स. खांडेकरांच्या कोणत्या कादंबरीस 'ज्ञानपीठ' पुरस्कार मिळाला आहे ?
- (vi) बा.सी. मर्ढेकरांच्या कोणत्याही दोन कविता संग्रहाची नावे लिहा.
- (vii) 'बहिष्कृत भारत' हे नियतकालिक कोणी सुरू केले ?

2. पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [15]

- (i) इ.स. 1929 ते 1945 या कालखंडातील साहित्य निर्मितीमागील विविध प्रेरणांचा परिचय करून द्या.

P.T.O.

- (ii) इ.स. 1929 ते इ.स. 1945 या कालखंडातील 'कादंबरी' वाङ्मय निर्मितीमागील प्रेरणांचा परिचय करून द्या.
- (iii) इ.स. 1929 ते 1945 या कालखंडातील 'नाट्य' निर्मितीमागील प्रेरणा स्पष्ट करा.
- (iv) इ.स. 1946 ते 1960 या कालखंडातील साहित्य निर्मितीच्या प्रेरणांचा सांस्कृतिक अंगाने परिचय करून द्या.
- (v) इ.स. 1946 ते 1960 या कालखंडातील 'काव्य' निर्मितीमागील प्रेरणांचे स्वरूप सांगा.

3. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [5]

- (i) इ.स. 1921 ते 1945 या कालखंडातील 'नाटक' या साहित्य प्रवाहाची वैशिष्ट्य कोणती ?
- (ii) इ.स. 1921 ते 1945 या कालखंडातील 'लघुनिबंध' या साहित्य प्रकाराची वैशिष्ट्य सांगा.
- (iii) इ.स. 1946 ते 1960 या कालखंडातील 'कथा' या साहित्य प्रकाराची वैशिष्ट्य सांगा.
- (iv) इ.स. 1946 ते 1960 या कालखंडातील 'ललित गद्य' या साहित्य प्रकाराची वैशिष्ट्य सांगा.
- (v) इ.स. 1946 ते 1960 या कालखंडातील 'कादंबरी' या साहित्य प्रकाराची वैशिष्ट्य सांगा.

4. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा : [20]

- (अ) (i) इ.स. 1818 ते 1874 या कालखंडातील 'कविता' या साहित्य प्रकाराच्या वाटचालीचा आढावा घ्या.
- (ii) इ.स. 1875 ते 1920 या कालखंडातील 'कथा' या वाङ्मय प्रकाराची वाटचाल स्पष्ट करा.

(ब) (i) इ.स. 1921 ते 1945 या कालखंडातील 'कादंबरी' या साहित्य प्रकाराची वाटचाल लिहा.

(ii) इ.स. 1946 ते 1960 या कालखंडातील 'नाटक' या साहित्य प्रकाराची वाटचाल स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा : [30]

(अ) (i) इ.स. 1818 ते 1874 या कालखंडातील 'कथा' या साहित्य प्रकाराच्या वाटचालीचा आढावा घ्या.

(ii) इ.स. 1875 ते 1920 या कालखंडातील 'कविता' या वाङ्मय प्रकाराची वाटचाल स्पष्ट करा.

(ब) (i) इ.स. 1921 ते 1945 या कालखंडातील 'नाटक' या साहित्य प्रकाराची वाटचाल लिहा.

(ii) इ.स. 1946 ते 1960 या कालखंडातील 'कादंबरी' या साहित्य प्रकाराची वाटचाल तुमच्या शब्दात लिहा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2005

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
FRENCH (GENERAL) G-2
(Language Skills)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

(Text : Jumelage)

Q.1] A) Traduisez le texte suivant en anglais:

(10)

Une organisation non – gouvernementale à Pune organise des cours de soir interdisciplinaires pour les étudiants de l'université. C'est dans le but d'améliorer leurs compétences de base. Pour la plupart des adultes qui vont aux cours du soir, c'est alors une deuxième journée qui commence. Ils veulent apprendre une nouvelle langue, se familiariser avec l'informatique ou découvrir les joies de la cuisine ; c'est la volonté de développer leurs compétences. Chacun a ses motivations. Ces cours sont particulièrement exigeants. Dans cet institut de Pune où nous sommes allés, les élèves sont sélectionnés selon leurs revenus et de leur motivation. Ces cours leur facilitent à acquérir des compétences demandées dans la vie professionnelle.

B) Traduisez le texte en français.

(10)

Christmas

Christmas is a Christian festival commemorating the birth of Jesus Christ. It is on December 25. Most of the people prefer to celebrate Christmas with their family. The Christmas trees are decorated with candles, with garlands, with stars and with angels. Christmas, it is an occasion to offer and to get gifts and to meet for a traditional meal which consists of traditional dishes such as liver pâté, oysters, and Yule log cake. The children always hope to receive a gift from their dear Santa Claus. This is the most awaited festival of the year. The ambiance is very lively with Christmas markets, music concerts in the cathedrals and even in the streets. The festival continues till New Year which is celebrated on December 31.

Q.2] Répondez aux questions suivantes en 50 -60 mots : (3 au choix)

[15]

1. Quels sont les avantages de pratiquer les sports ?
2. l'Inde -une destination touristique Qu'en pensez-vous?
3. Où préféreriez – vous écouter la musique classique chez soi ou dans un concert ? Justifiez votre réponse.
4. Quel est le rôle des grands parents dans la famille selon vous ?
5. Expliquez en bref la particularité de la cuisine de votre pays.

P.T.O.

Q.3] A) Traitez UN de sujets suivants :

[10]

« La seule clé de la réussite, c'est l'entraînement dur ».

Écrivez une lettre à votre ami(e) sportif/ve en expliquant l'importance de la phrase ci-dessus.

OU

Rédigez une composition sur « les réseaux sociaux sur internet-atouts et inconvénients »

B) Rédigez un fait divers pour décrire un événement récent dans votre ville.

[5]

Q.4] La grammaire et le vocabulaire :

[30]

1. Mettez les verbes suivants aux temps qui conviennent . (4)

Hier soir, je _____ (être) tout seul chez moi. Mes parents _____ (partir) en vacances.

Ils _____ (réserver) tout il y a deux mois. Ils _____ (rentre) demain matin.

2. Mettez les verbes suivants au passé simple et réécrivez les phrases (3)

1. Nous avons pris le petit déjeuner.
2. Les voyageurs montent dans le train.
3. Une jeune fille vend de belles robes.

3. Remplacez les mots soulignés par les pronoms (3)

1. Les parents de Rodrigue sont très conventionnels, tandis que vos parents sont plus modernes.
2. Pourriez – vous donner ces documents à M. Ledoux ?

4. Mettez les pronoms relatifs simples ou composés : (4)

1. Lucie et Guillaume habitent Chambéry. Ils sont des passionnés de vélo.
2. Catherine m'a demandé la réponse d'une question. Elle doutait de cette question.
3. C'est la cantine. Nous, les amis, passons des heures dans cette cantine.
4. Je pense à une chanson. C'est une ancienne chanson française.

5. Mettez les verbes entre parenthèse au subjonctif ou à l'indicatif : (3)

1. Il aide sa fille à réviser pour qu'elle _____ (réussir) l'examen.

2. Le patron croit que le profit _____ (être) bon cette année.

3. Vous pourriez sortir ce soir, à moins qu'il _____ (faire) beau.

6. **Mettez les verbes entre parenthèse au conditionnel : (3)**

1. Si j'étais le ministre de l'éducation, le coût de l'éducation _____ (baisser).

2. S'il y avait des tickets de ce concert, nous _____ (aller) définitivement.

7. **Mettez les phrases suivantes à la voix passive : (3)**

1. Le traiteur avait préparé un repas traditionnel.

2. On construira un stade pour le tennis d'ici cinq années.

8. **Complétez les phrases suivantes avec ces adjectifs : (quotidien, ménager)(2)**

Il faut participer aux activités _____. Ce qui nous aide à acquérir la
connaissance des tâches _____.

9. **Trouvez des adverbes : (2)**

1. fréquent 2. traditionnel

10. **Complétez les phrases avec les expressions du temps, de la cause et de la
conséquence : (3)**

1. Les matchs de cricket sont _____ populaires _____ les gens les regardent
dans le bureau ou même dans la rue.

2. La France a gagné le coup du monde de football _____ bien long temps.

3. _____ sa vigilance, il a pu sauver la fille de tomber dans le puits.

Total No. of Questions—3]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[5301]-2006

**S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
FRENCH (SPECIAL) S-1
FRANCE IN THE WORLD
La France Dans Le Monde
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1A) Donnez les dates/les noms qui correspondent aux événements suivants:(6 au choix) [6]

- 1) La Déclaration des Droits de l'Homme et des Citoyens a été rédigée en_____
- 2) En_____ Napoléon est sacré L'Empereur de France.
- 3) Le 1er Janvier 1999, _____ a officiellement remplacé le franc, ancienne monnaie nationale.
- 4) La Première Guerre Mondiale dure de _____ à _____.
- 5) Le Cour de la Justice de L'Union Européenne se trouve à _____.
- 6) En 1880, le géographe français _____ a inventé le terme <<la francophonie>>.
- 7) Napoléon Bonaparte était mort en _____.

B) Complétez (4 au choix)

[4]

- 1) Quelqu'un qui est mis à l'écart de la société veut dire qu'il est _____
- 2) _____ est une célèbre entreprise du secteur agro-alimentaire de France dont la marque se trouve aussi en Inde.
- 3) le Président de la France est élu pour une période de _____ ans.
- 4) _____ et _____ sont les deux chambres du Parlement français.
- 5) _____, la jeune bergère, qui a lutté contre les Anglais.

C) Dites vrai ou faux

[4]

- 1) Henri XIV a révoqué l'Edit de Nantes.
- 2) Laïcité veut dire la séparation dans l'Etat de la société civile et la société religieuse.
- 3) Les clandestins ont les papiers nécessaires pour résider dans un pays.
- 4) Michaele-Jean est la Présidente de l'OIF.

D) Expliquez en français simple (5 au choix)

[10]

- 1) SDF/ONG
- 2) La Renaissance
- 3) la devise française
- 4) Expliquez les termes : Secteur primaire, secondaire et tertiaire avec quelques exemples.
- 5) xénophobie
- 6) Expliquez les causes/les conséquences du chômage.

P.T.O.

Q2) Expliquez en bref (3 au choix) [30]

- 1) Les causes et les conséquences de la Révolution Française.
- 2) C'est quoi "être pauvre" Quelles solutions proposez-vous pour diminuer la pauvreté?
- 3) L'économie française-une sommaire.
- 4) Le système politique français.

Q3) Répondez en détail. (2 au choix) [26]

- 1) La Francophonie: Pourquoi faire? Quelle est son évolution?
- 2) " favoriser l'établissement d'une paix durable et de lancer la reconstruction des pays d'Europe" était l'objectif derrière la création de l'Union Européenne. Commentez et expliquez en détail la formation, les institutions et les symboles de l'Union Européenne.
- 3) La première Guerre Mondiale-cause et conséquences.
- 4) L'Immigration, l'intégration, la discrimination et le multiculturalisme sont les problèmes importants d'une nation. Commentez.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2007

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
FRENCH (SPECIAL) S-2
(Business French/French Literature)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1 A) Traduisez en anglais.

[15]

Si vous visitez le siège social de l'entreprise, vous remarquez qu'il n'y a pas d'hôtesse d'accueil. "Nous n'aimons pas confier à nos employés des tâches inintéressantes" explique le PDG. Pour cette raison il n'y a ni secrétaire, ni assistant. Chacun fait ses propres photocopies, tape ses lettres, compose ses numéros de téléphone et prépare son café. La hiérarchie est extrêmement réduite. La tenue vestimentaire n'est pas importante. On vient au bureau en cravate ou en jean. Chacun peut travailler à son aise. Manuel, le directeur commerciale, mange des gâteaux toute la journée. Le bureau du directeur générale est au quatrième étage. La porte est toujours grande ouverte. Si un salarié, n'importe quel salarié, a une question, il peut entrer et poser sa question. La transparence est totale. Par ex, tout le monde connaît les salaires de tout le monde. Dans les ateliers, les ouvriers définissent eux-mêmes leurs objectifs de production. Ils participent à l'amélioration de la conception des produits. La paperasse, les notes de service, les réunions, tout cela est réduit le plus possible.

B) Traduisez en français

[10]

When you have been invited for lunch or dinner with some French people, you must not arrive early but, with a slight delay of 10 to 15 minutes. You can either deliver flowers earlier or carry them with you. A bottle of wine or a small present like chocolates or a souvenir of your country is always welcome. You must wait for the hostess before you begin dinner.

A business lunch or dinner is on the other hand very formal. It is a good way of speaking and discussing contracts. The professional conversation does not start immediately. First one gives the order, then one speaks of business.

Q2) A) Expliquez en français simple(5 au choix)

[5]

- 1) prétentions
- 2) CDD
- 3) siège social
- 4) enseigne
- 5) DAB
- 6)organigramme

P.T.O.

B) Donnez l'équivalent en français (5 au choix)

[5]

1. to save a document
2. recycle bin
3. download
4. inbox
5. database
6. password

Q3)

[10]

Destinataire:

Mlle Isabelle ROBINEAU

Date: 5 MAI Heure: 10h30

En votre absence

M. JEAN BRETON

Société: DUPONT

Tel: 06 29 31 45 67

☐

est venu

☐

voudrait un entretien

☒

a téléphoné

☐

rappeler

☐

urgent

obj: souhaite parler à propos de rendez-vous à 16h30
voudrait reporter le RD pour mercredi la semaine
prochaine à même heure à cause d'un empêchement

Mlle Isabelle ROBINEAU a lu la fiche téléphonique. Elle demande à sa secrétaire Natalie d'appeler M. BRETON. Elle ne pourra pas assister au RV mercredi, car elle va partir à Londres pour un voyage d'affaires. Natalie n'arrive pas à joindre M. BRETON. Alors, elle laisse un message sur le répondeur de M Breton. Rédigez ce message.

Q4)

- a) Votre entreprise participe à un salon en France. Rédigez une présentations de votre entreprise pour le catalogue. (tous les petits détails, le personnel et leur fonctions, le code du travail, les rites et codes sociaux, etc)

[10]

b) trouvez les noms

[5]

- 1) Recruter
- 2) négocier
- 3) vendre
- 4) former
- 5) réaliser

Q5)

Monument historique(château+parc)
dans la région de la Loire
recrute

Missions: accueil des visiteurs
visites guidées du château et du parc
ventes des souvenirs
gestion de stock

Profil
Langues: anglais, français courant
une troisième langue est un avantage

Qualités requises: dynamisme, communication, présentation
CDD 6 mois, possibilité de CDI
Travail les WE aussi
salaire fixe+primes

Merci d'envoyer CV lettre de motivation +photo par mail directement au
garnier@loiret.fr

Répondez à cette annonce:

a) Imaginez et créez un CV du candidat.

[10]

b) rédigez une lettre de motivation de ce candidat qui répond aux attentes de cette annonce.

[10]

Total No. of Frages—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2008

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
GERMAN
General Paper II
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— *All questions are compulsory.*

10 marks are for listening comprehension and 10 marks for oral exam.

Use of dictionary is allowed.

Frage I: Übersetzen Sie.

[10]

(A) Übersetzen Sie ins Englische oder Marathi!

(05)

Anke Voller, 22, Verkäuferin, ist mit ihrem Beruf nicht zufrieden. Eigentlich wollte sie Friseurin werden. Sie hat auch die Ausbildung gemacht und danach drei Jahre in einem großen Friseursalon gearbeitet. Aber dann hat sie eine Allergie gegen Haarspray bekommen und musste aufhören. Jetzt hat sie eine Stelle als Verkäuferin gefunden – in einem Supermarkt. Aber das macht ihr keinen Spaß; sie kann nicht selbstständig arbeiten und verdient auch nicht viel. Deshalb sucht sie im Augenblick eine neue Stelle.

(B) Übersetzen Sie ins Deutsche!

(05)

Karin Strück likes the simple life. She doesn't need much to be happy. She stays in a one-room flat in Hamburg. Her flat has a table, a chair, a bed and three large book-shelves for her books. Reading and writing are very important for Karin. She doesn't meet too many people.

Frage II: Beantworten Sie FÜNF der folgenden Fragen.

[10]

1. Was halten Sie von Glückssymbolen? Haben die Symbole für Sie eine Bedeutung?
2. Wohin möchten Sie dieses Mal in den Sommerferien fahren? Warum?
3. Was kann man machen, um fit zu bleiben? Machen Sie 3-4 Vorschläge.
4. Ihre deutsche Brieffreundin würde gerne nach Indien fahren. Wann ist die beste Reisezeit und wie ist das Wetter?
5. Warum nennt man Peter Ertel einen Glückspilz?
6. Schreiben Sie über die Merkmale der Konkreten Poesie anhand von Beispielen!
7. Analysieren Sie das Gedicht „für Sorge“. Mit welcher Grammatikeinheit wird hier experimentiert?
8. Analysieren Sie das Gedicht „empfindungswörter“!
9. Was wird in dem Gedicht „Maßnahmen“ kritisiert? Was halten Sie selbst von den Maßnahmen?

P.T.O.

Frage III: Grammatik und Wortschatz

[30]

(A) Bilden Sie Nebensätze. (Nur 3)

(03)

(weil, wenn, dass, um...zu, zu + Infinitiv, damit)

1. Es regnete in Strömen in Mumbai. Ich habe es in der Zeitung gelesen.
2. Meine Kinder suchen eine andere Wohnung. Sie wollen weg von zu Hause.
3. Kareena Kapoor ist in London. Sie wohnt im Hotel „Grand Arcade“.
4. Vera ruft regelmäßig aus dem Ausland an. Sie will mit ihren Freunden im Kontakt bleiben.
5. Bernd und Uwe gehen in die Disko. Das haben sie heute Abend vor.

(B) Ergänzen Sie die Adjektive (im Komparativ und Superlativ). (Nur 3)

(03)

(gut, viel, klein, gern)

1. _____ geht Erika am Wochenende spazieren.
2. Lena verdient _____ als ihre Schwester.
3. Amir Khan ist _____ als Shahrukh Khan.
4. Der Salat schmeckt ihm _____ als die Suppe.

(C) Welche Präposition passt? (Nur 3)

(03)

1. Warum redet ihr die ganze Zeit _____ Politik?
2. Herr und Frau Becker ärgern sich _____ die Verkehrssituation.
3. Alle Schüler nehmen _____ einem Quiz teil.
4. Rudi denkt immer _____ ihre Schulzeit.

(D) Schreiben Sie die Sätze im Präteritum. (Nur 4)

(04)

1. Peter schickt eine wichtige Mail an seinen Chef.
2. Die Einladung meiner Chefin freut mich.
3. Die Alten steigen schnell in den Bus ein.
4. Warum schreibst du so einen großen Aufsatz ?
5. Maria muss heute ihrer Mutter helfen.

(E) Bilden Sie Relativsätze. (Nur 4)

(04)

1. Die Frau von dem berühmten Schauspieler heißt Melanie. Sie trägt gern Diamanten.
2. Stefanie zeigt ihrem Freund die Souvenirs. Sie hat sie im Urlaub gekauft.
3. Der Junge heißt Martin. Ich habe ihm meine Kamera geliehen.
4. Man findet viele moderne Gebäude in Mumbai. Ihre Wände sind aus Glas.
5. Patricia und Rebekka sind Kolleginnen von mir. Von ihnen bekomme ich immer Grußkarten aus dem Urlaub.

(F) Bilden Sie den Konjunktiv II. (Nur 4)

(04)

1. Die Suppe ist zu salzig. (Wunschsatz)
2. Ich habe genug Geld. Ich kaufe mir eine Villa in der Schweiz. (Bedingungssatz)
3. Bringe mich bitte zum Flughafen. (Höfliche Bitte)
4. Anja hat viel Geduld. Sie ist eine sehr gelassene Person. (Bedingungssatz)
5. Das Auto ist zu teuer. (Wunschsatz)

(G) Was passt nicht? (Nur 3)

(03)

1. die Schuhe ----- den Kopf ---- das Rad ---- die Glühbirne : **wechseln**
2. ans Fenster ----- an die Tür ---- ans Radio ---- an den Tisch : **klopfen**
3. Glück ----- eine Panne ----- Pech ---- einen Hilfruf ---- Unglück : **haben**
4. das Licht ---- das Gas ---- die Zigarette ---- das Buch ---- das Laptop : **ausmachen**

(H) Ergänzen Sie das richtige Wort. (Nur 3)

(03)

1. Man liest sie, um eine Wohnung zu finden: _____.
2. Man braucht ihn, um zu kochen, zu backen oder zu braten: _____.
3. Wenn man eine Stelle finden will, muss man eine _____ schreiben.
4. Um in Deutschland einen Schulabschluss zu machen, muss man zuerst das _____ machen.

(I) Bilden Sie das Passiv! (Nur 3)

(03)

1. An diesem Sprachinstitut unterrichten wir Deutsch.
2. Die Kinder haben den ganzen Kuchen gegessen.
3. Sie protestieren gegen die neuen Regelungen.
4. Der Richter fiel ein vernünftiges Urteil.

Frage IV: Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen.

[10]

Winterfeuer an der nordfriesischen Küste – eine Seefahrer-Tradition

Sylt, Amrum, Föhr und Pellworm sind die größten nordfriesischen Inseln. Sie liegen vor der Westküste von Schleswig-Holstein, dem nördlichsten Bundesland in Deutschland. Jedes Jahr am 21. Februar gibt es auf diesen Inseln und auch an vielen Küstenorten des Festlandes nördlich von St. Peter Ording ein Spektakel. Wenn es dunkel ist, werden riesige Feuer entzündet. Sie leuchten die ganze Küste entlang. Man spricht von inzwischen mehr als 60 „Biikefeuern“. Biike ist friesisch und bedeutet Zeichen oder Seezeichen.

Die Tradition des Biikefeuers ist mehrere hundert Jahre alt. Im Frühling sind die Walfänger damals für mehrere Monate aufs Meer gefahren und erst im November wieder zurückgekommen. Ihre Frauen und Kinder sind allein zurückgeblieben. Mit den Feuern haben sie die Männer verabschiedet. Heute werden mit den Feuern nicht die Seefahrer, sondern der Winter verabschiedet – oder die ersten Touristen mit einer attraktiven Veranstaltung begeistert. Dabei werden alte Weihnachtsbäume, Holzabfälle und weiteres Material verbrannt.

Das Biikebrennen ist vor allem ein großer Festtag. Am frühen Abend treffen sich die Menschen am großen Holzhaufen am Strand. Mit den Worten „Tjen di Bii ki ön!“ („Zündet die Biike an!“) geht es los. Der Bürgermeister und andere wichtige Personen aus dem Ort sagen etwas und es werden traditionelle Lieder gesungen. Anschließend geht man gemeinsam zum Grünkohllessen mit Kassler, Schweinebacke und süßen Kartoffeln in die warmen Gasthäuser.

Sie planen einen Besuch bei einem Biikebrennen? Dann ziehen Sie sich warm und wetterfest an und reservieren Sie auf jeden Fall einen Tisch beim Grünkohllessen. So wird der Abend sicher unvergesslich!

(A) Beantworten Sie die folgenden Fragen.

(06)

1. Was wird am 21. Februar auf nordfriesischen Inseln gemacht? Was nennt man das auf Friesisch?
2. Wie ist die Tradition des Biikefeuers entstanden?
3. Was machen die Menschen am Festtag?

(B) Richtig oder falsch?

(02)

1. Das friesische Wort „Biike“ bedeutet Feuer.
2. Das Biikebrennen ist eine alte Seefahrer-Tradition.

3. Heute noch werden mit den Feuern Seefahrer verabschiedet.
4. Es ist ganz einfach, beim Grünkohlessen einen Tisch zu finden.

(C) Suchen Sie Synonyme im Text.

(02)

1. Ereignis
2. Symbol

Total No. of Frages—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2009

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GERMAN

Special Paper I

(History and Literature in 20th Century)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— All questions are compulsory.

Frage I: A) Ergänzen Sie! (Nur 10)

[10]

1. _____ wurde zum ersten Bundespräsidenten nach 1945.
2. In den 50er Jahren erlebte die BRD einen raschen wirtschaftlichen _____.
3. Die internationale Pressekonferenz in Berlin am _____ erwies sich für die Wiedervereinigung als entscheidend.
4. Am 5. April 1990 begannen die , _____ ' - die erste _____ nach dem Zweiten Weltkrieg.
5. Die DDR bezeichnete sich als ein „sozialistischer Staat der _____ und _____“.
6. Die USA mit den anderen Westmächten proklamierten den _____.
7. Für die sowjetische Zone war die _____ Ideologie von Bedeutung.
8. Im Mai 1945 waren auf deutschem Boden nur noch _____ zu sehen. Die Städte waren völlig zerstört und die _____ zusammengebrochen. Deutschland litt unter _____ und _____.
9. In Westberlin mussten 2,5 Millionen Menschen von amerikanischen und englischen Flugzeugen über die _____ ernährt.
10. Mit der bedingungslose Kapitulation Deutschlands endete für Deutschland das _____.

B) Ordnen Sie bitte zu!

[06]

a. 9. November 1989	i. Die ersten freien Wahlen in der DDR
b. DDR	ii. Generalsekretär der KpdSU
c. Egon Krenz	iii. Entstehung der vereinigten Bundesrepublik
d. 8. März 1990	iv. SED
e. 3. Oktober 1990	v. Mauerfall
f. Michael Gorbatschow	vi. Nachfolger Erich Honeckers

Frage II: Beantworten Sie VIER der folgenden Fragen!

[16]

1. Wie wurde die wirtschaftliche Entwicklung in Deutschland nach dem Zweiten Weltkrieg beschleunigt?

P.T.O.

2. Warum gilt die Potsdamer Konferenz als wichtig?
3. Welche Änderungen in der DDR gab es nach der Wende?
4. Was bedeutet „Solidaritätszuschlag“?
5. Warum werden die 60er Jahre als Reform-Ära bezeichnet?
6. Was bedeutet Stasi oder MfS?
7. Warum markierte das Jahr 1989 eine Wende in der DDR?
8. Wie kam es zur Wiedervereinigung?

Frage III: A) Beantworten Sie VIER der folgenden Fragen!

[16]

1. Was für eine Rolle spielt der Erzähler in einem epischen Text?
2. Was ist eine Sage? Erläutern Sie die Merkmale anhand eines Beispiels!
3. Was bedeutet eine Anekdote?
4. Welche Rolle spielt der Konflikt in einem Drama?
5. Welche Merkmale hat die Gattung Lyrik?
6. Wie unterscheidet sich eine Komödie von einer Tragödie?
7. Was für eine Rolle spielt das Lyrische Ich in einem Gedicht?
8. Welche Merkmale treffen im Allgemeinen für die Gattung Novelle zu?

- B) In welchen Genres können die Gattungen Epik unterteilt werden?**
- Schreiben Sie kurz über alle Genres der Epik!

[08]

Oder

Erläutern Sie die Merkmale der Epik in Bezug auf das Thema, die Handlung, die Zeit und den Raum!

Frage IV: A) Beantworten Sie SECHS der folgenden Fragen!

[24]

1. Welche drei Teile gibt es in dem Märchen *„Die Sterntaler“*?
2. Was lernen wir von der Fabel *„Zeus und das Schaf“*?
3. Charakterisieren Sie Faust!
4. Worum geht es in den Gedichten *„Lesebuchgeschichte“* und *„Gespräch“*?
5. *Die Mauer in verkopten Herz*. Was ist damit gemeint?
6. Warum sagt das Lyrische Ich „Adieu Land“ und „Adieu Freunde“ in dem Gedicht *„Adieu Land“* von Gabriele Eckart?
7. „Wusste ich, als die MAUER fiel, die MAUER steht.“ Erläutern Sie diese Zeile!
8. Charakterisieren Sie den Mann in der Kurzgeschichte *„Die Küchenuhr“* von Wolfgang Borchert!
9. Erläutern Sie folgende Zeile von der Kurzgeschichte *„Die Küchenuhr“*: „Er dachte immerzu an das Wort Paradies...!“

Total No. of Frages—3]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2010

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
GERMAN
Special Paper II
(Study of Culture and Literary Works)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— All questions are compulsory.

Frage 1

[32]

A) Beantworten Sie zwei der folgenden Fragen !

(16)

- 1 „Kinder sind naiv und unschuldig“ Erläutern Sie diesen Satz anhand der Beispiele aus dem Stück „Max und Milli“!
- 2 Beschreiben Sie das Verhältnis zwischen Peter und seinem Vater !
- 3 Welche Probleme der Kinderwelt stellt das Stück „Max und Milli“ dar ?
- 4 Wie verliert Peter sein Geld? Wie wird ihm geholfen?

B) Beantworten Sie vier der folgenden Fragen !

(16)

1. Inwiefern schildert das Stück das Familienleben und die Lebensformen in Deutschland?
2. Wie ist die Beziehung zwischen Max und Milli?
3. Warum will Max nicht ins Bett gehen ?
4. Charakterisieren Sie Milli !
5. Teilen Sie Ihre Lieblingserinnerung aus der Kindheit mit! Mit welcher Figur aus dem Stück können Sie sich identifizieren?
6. Wie kommt es zur Freundschaft zwischen Max, Milli und Peter?

Frage 2

[16]

A) Ergänzen Sie ! (nur 8)

(08)

1. _____ muss oft bei Gesetzen zustimmen.
2. Der Bundespräsident von Deutschland wird für _____ Jahre gewählt.
3. _____ sind die Energien, die man aus Sonne, Wind und Wasser gewinnt.
4. In der Schweiz, in Deutschland nennt man die Abschlussprüfung _____ .
5. Den _____ Teil lernt der Auszubildende in der Firma.
6. Die Region um _____ im Osten ist die trockenste Region in DACH.
7. Die Kinder in DACH haben eine _____, das heißt sie müssen zur Schule gehen.
8. In Österreich sind die _____ und die Lehrpläne im ganzen Land gleich.
9. Herta Heuwer hatte einen Imbissstand in _____.
10. Im Café Hawelka im 1. Wiener Bezirk treffen sich viele _____ .

P.T.O.

B) Ordnen Sie zusammen !**(08)**

1. Wichtiger Wirtschaftsfaktor	Wien
2. Mülltrennung	Berliner Mauer
3. Stephansdom	Ressourcenverbrauch
4. Zytgloggenturm	Ohne Pestizide
5. Teilung Deutschlands	Azubi
6. Ökologischer Fußabdruck	Erneuerbare Energien
7. Bioprodukte	Bern
8. Duales Ausbildungssystem	Recycling

Frage 3**[32]****A) Beantworten Sie vier der folgenden Fragen !****(16)**

1. Welche Moral vermittelt die Fabel , Eine Schwalbe macht noch keinen Sommer'?
2. Welches Gastarbeitergedicht hat Ihnen am besten gefallen ? Warum?
3. Was bedauert der Dichter Reinhard Mey in seinem Gedicht ,Poor Old Germany'?
4. Welche Gefühle werden im Gedicht ,Mailied' von Goethe ausgedrückt?
5. Wie wird die Beziehung zwischen Oliver und seinem Opa in der Geschichte ,Kein Platz für Opa' dargestellt ?
6. Beschreiben Sie die Kaffeehaustradition in Wien!
7. Wie interpretieren Sie das Gedicht ,Das Baumlied' ?

B) Schreiben Sie kurz über vier der folgende Themen !**(16)**

1. Das Universitätsleben in den DACH Ländern
2. Mülldetektiv
3. Bodensee
4. Berlin
5. Deutsch als Amtssprache
6. Neue Lebensformen in Deutschland
7. Die Geschichte der Currywurst

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2012

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GUJARATI (Gen.-II)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

પ્રશ્ન:- ૧ નીચેના માંથી કોઈ પણ એક વિષય પર નિબંધ લખો.

(૧૬)

૧ મારો પ્રિય તહેવાર

૨ કમ્પ્યુટર

૩ આદર્શ વિદ્યાર્થી

૪ કામ કરે એ જીતે

પ્રશ્ન:- ૨ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૧૬)

૧ સ્વામી આનંદ ના ગદ્ય માં ધરતી ના અને રત્નો જડેલા છે. સમજાવો.

૨ સ્વામી આનંદ રચિત પુસ્તકો.

પ્રશ્ન:- ૩ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૧૬)

૧ પ્રેમાનંદ નું જીવન અને કવન.

૨ પ્રેમાનંદ ને એક આખ્યાનકવિ તરીકે વર્ણવો.

P.T.O.

પ્રશ્ન ૪ (અ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક)

(૦૮)

- ૧ ધનીમાં નું પત્રલેખન કરો.
- ૨ 'માછી લોક ના નાચ 'ગદ્યમ વર્ણવેલું નૃત્ય.

(બ) ટૂંકનોંધ લખો.. (કોઈ પણ એક)

(૦૮)

- ૧ સુદામાનું ગરીબ જીવન.
- ૨ સુદામાની શ્રીકૃષ્ણ તરફ નો મિત્રભાવ.

પ્રશ્ન ૫ (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો. (એક ગદ્ય એક પદ્ય)

(૦૮)

- ૧ મને દેશી વઘદા નો ઈલાજ કરવા દેશો?
- ૨ નાનીયો આવી ને ના જમે ત્યાં લગણા હું ના જમું.
- ૩ પાછલી રાતના જગતા તને સાંભરેરે.
- ૪ મને મોટો કીધો મહારાજ, મને કેમ વીસરેરે .

(બ) પત્રલેખન

(૦૮)

તમારા નાના ભાઈ ને વ્યાયામ નું મહત્વ સમજાવતો પત્ર લખો.

અથવા

અહેવાલ લેખન

તમારી કોલેજમાં યોજાયેલા 'રમતોત્સવ' નો અહેવાલ આશરે એકસો શબ્દોમાં લખો.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2013

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

URDU

General Paper II

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *all* questions.

(2) Figures to the left side indicate full marks.

[12] ۱۔ نظیر اکبر آبادی کی مقبولیت کے اسباب بیان کیجئے۔

یا
نظیر اکبر آبادی کی شاعری درباری اثرات سے پاک ہے۔ واضح کیجئے۔

[12] ۲۔ سلیمان خطیب کی نظم نگاری کا محاسبہ کیجئے۔

یا
کیوڑے کا بن اپنے دور کے دکنی معاشرہ کا آئینہ ہے۔ واضح کیجئے۔

[14] ۳۔ جدید اردو نظم کی اساسی خصوصیات بیان کیجئے۔

یا
اردو نظم نگاری پر علیگڑھ تحریک کے اثرات کا جائزہ لیجئے۔

P.T.O.

[06]

۴۔ (الف) ذیل میں سے کسی ایک نظم پر نقد و تبصرہ کیجئے :

(۱) ہولی

(۲) آدمی نامہ

(۳) مفلسی

[06]

(ب) ذیل میں سے کسی ایک نظم پر تبصرہ کیجئے :

(۱) ساس بہو

(۲) پہلی تاریخ

(۳) شمع اور شاعر

[15]

۵۔ (الف) ذیل میں سے کوئی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے :

(۱) پھر راگ بسنتی کا ہوا آن کے کھٹکا

دھونسے کے برابر وہ لگا باجنے مٹکا

(۲) چھایا ہے گلا لوں کا ہراک جا پہ دھواں دھار

پڑتی ہے، جدھر دیکھ اُدھر، رنگ کی بو چھار

(۳) گر گر پڑے، تو کوئی نہ لیوے اُسے سنبھال

مفلس میں ہو دیں لاکھ اگر علم اور کمال

(۴) لے مفلس اور فقیر سے، تا شاہ اور وزیر

کوڑی وہ دلربا ہے، کہ ہے سب کی دل پذیر

(۵) یہ کھیپ بھرے جو جاتا ہے، یہ کھیپ میاں مت رگن اپنی

اب کوئی گھڑی، پل، ساعت میں، یہ کھیپ بدن کی ہے کھینی

(۶) نمرود بھی خدا ہی کہا تا برملا

یہ بات ہے سمجھنے کی، آگے کہوں میں کیا

(۷) یاں آدمی ہی نار ہے، اور آدمی ہی نور

یاں آدمی ہی پاس ہے، اور آدمی ہی دور

[15]

(ب) ذیل میں سے کوئی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے :

(۱) اس کی آواز پوٹھ جاتے ہیں گھنگرو کے قدم

اس کی آواز پوٹھل جاتی ہے آنکھوں کی شرم

(۲) باتاں باتاں میں اصل بات اڑا دیتا ہے

پیسے پوچھے تو فقط شعر سنا دیتا ہے

(۳) شعلہ پوشی کو نور کہتے ہیں

جلنے والے کو طور کہتے ہیں

(۴) کتنے شریف لوگوں کو بے گھر بنا دیا

گھر بھر لیا ہے اپنا وکالت کے نام سے

(۵) کوچے کوچے میں آج بھاشن ہیں

کیا سہانا ہے شام کا موسم

(۶) بھوکی دنیا کو روٹی لا دیتے

یہ تو مٹی اٹھا کے لائے ہیں

(۷) ایلورا، اجنتا کا رنگین سہاگ

سلامت رہے میرا پیارا وطن

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2014

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

URDU

Special Paper I

[History of Urdu Literature (Poetry and Prose)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (1) *All* questions are compulsory.

(2) Figures to the left indicate full marks.

(16) سوال نمبر 1: اردو غزل کی نشوونما کا تفصیلی جائزہ لیجیے۔

یا

آزادی کے بعد اردو نثر کا سرسری جائزہ لیجیے۔

(16) سوال نمبر 2: مولوی عبدالحق کی ادبی خدمات کا احاطہ کیجیے۔

یا

شبلی نعمانی کی کسی دو سوانح عمری کا اجمالی جائزہ لیجیے۔

(16) سوال نمبر 3: اصغر گونڈوی کی شاعری پر نقد و تبصرہ کیجیے۔

یا

اصغر گونڈوی ایک صوفی منش شاعر ہیں مدلل بحث کیجیے۔

P.T.O.

سوال نمبر 4: علی سردار جعفری کے شعری اسلوب پر روشنی ڈالے۔ (16)

یا

مجاز کی رومانی شاعری پر تبصرہ کیجیے۔

سوال نمبر 5: کسی تین پر نوٹ لکھیے۔ (16)

(۲) اردو نظم

(۱) پطرس کی مزاح نگاری

(۴) مجاز کی انقلابی شاعری

(۳) شبلی نعمانی کی شخصیت

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2015

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

URDU

Special Paper II

(Prose and Poetry Texts)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the left side indicate full marks.

۱۔ یوسف ناظم کے اسلوب پر اظہار خیال کیجئے : [16]

یا
یوسف ناظم کا معاصر مزاح نگاروں میں ادبی مقام متعین کیجئے۔

۲۔ دیوارِ یئے مضمون کی روشنی میں یوسف ناظم نے کسے اپنے طنز کا مرکز بنایا ہے۔ تفصیل سے لکھئے۔ [15]

یا
کیف و کم اجمالی جائزہ لیتے ہوئے کسی ایک خاکہ پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

۳۔ یاس یگانہ کے حالاتِ زندگی کا تفصیلی جائزہ پیش کیجئے۔ [15]

یا
یاس یگانہ کی امتیازی خصوصیات بیان کیجئے۔

P.T.O.

[16]

۴۔ ذیل میں سے کسی دو پر مختصر نوٹ لکھئے :

- (۱) یوسف ناظم کا سماجی شعور
- (۲) طنز و ظرافت اور یوسف ناظم
- (۳) یاس یگانہ کافن
- (۴) غزل کی روایت اور یاس

[18]

۵۔ ذیل میں سے کوئی چھ اشعار کی تشریح کیجئے :

- (۱) کوئے جاناں کا سماں آنکھوں کے آگے پھر گیا
صبحِ جنت کا جو اپنے سامنے منظر کھلا
- (۲) انتظارِ یار میں آنکھیں کھلی ہیں رات دن
یہ وہی در ہیں کہ جن کو شوقِ مہماں رہ گیا
- (۳) وہ نہ آئے فاتحہ کو ذرا مڑ کے دیکھ لیتے
تو ہجومِ یاس اتنا نہ سر مزار ہوتا
- (۴) دھوم سنتا رہا اب آتے ہیں، اب آتے ہیں
حشر تک میں یو نہی کھولے ہوئے آغوش رہا
- (۵) انگڑائیوں کے ساتھ کہیں دم نکل نہ جائے
آساں نہیں ہے رنج اٹھانا خمار کا
- (۶) آیا نہ کوئی خواب میں بھی ملکِ عدم سے
افسوس کہ اتنی بھی کششِ دل نہیں رکھتا
- (۷) چھپ چھپ کے غیر تک تمہیں جانا ضرور تھا
تھا پیچھے پیچھے میں بھی مگر دور دور تھا
- (۸) رستے سے پلٹ جاتی ہے موت آ کے شبِ ہجر
اندھیر ہے اس کو بھی مرا گھر نہیں ملتا۔

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2018

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HINDI (हिन्दी)

(General Paper-II)

सामान्यस्तर-2

(कहानी, काव्य एवं लेखन)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :—(i) कथाधारा—संपा. डॉ. अनिता नेरे

डॉ. अशोक धुलधुले

(ii) काव्यायन—संपा. डॉ. सुभाष तळेकर

डॉ. सुरेश साळुंके

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[16]

(1) 'कर्मफल' कहानी की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए।

(2) 'उसने कहा था' कहानी के आधार पर लहनासिंह का चरित्र-चित्रण कीजिए।

(3) 'घूस एक चिकनाई है' की कथावस्तु बताते हुए व्यंग्य को स्पष्ट कीजिए।

(4) 'मीरा नाची' कहानी के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।

(5) 'बिगड़ैल बच्चे' कहानी की लेखिका ट्रेन में चढ़े बच्चों को देखकर क्या सोचती है?

P.T.O.

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [16]

- (1) 'जूही की कली' कविता का भावार्थ लिखिए।
- (2) 'पेड़' कविता में वर्णित पेड़ की उपयोगिता लिखिए।
- (3) 'दो हाथियों की लड़ाई' कविता की प्रतीकात्मकता बताइए।
- (4) 'गाँव पर माँ' कविता का भावार्थ लिखिए।
- (5) 'चुनौती' कविता के आधार पर संस्कृति बनाम सभ्यता का चित्रण कीजिए।

3. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [8]

- (1) 'ए भाई लोग, हमर मुड़िया काट लो बाकी बाँहिया मत काटना। इहै तो हमरी आखरी निशानी है।'
- (2) 'ओरी बाई, दौड़ो री, जा मोड़ी को समझाओ..... देखो तो, मना करने के बाद भी कुएँ से पानी भर रही है। हमारी रस्सी बाल्टी खराब कर दई जाने.....।''

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [8]

- (1) 'राम छद्म भक्तों से त्रस्त हैं
समकालीन अँधेरे में
प्रार्थनाएँ भी अशक्त हैं.....
इस रूट की सभी लाइनें व्यस्त हैं।'

(2) 'तट आते हैं उसके
पक्षी, प्राणी, मनुष्य रोज़
प्यास सबकी बुझाती है
किसकी प्यास पुरानी नहीं
सबको करती है तृप्त
नदी कभी अतीत नहीं होती!

4. (अ) निम्नलिखित में से किसी **एक** पर टिप्पणी लिखिए : [8]

- (1) 'नमक का दरोगा' कहानी का पंडित अलोपीदीन
- (2) 'सिलिया' कहानी का उद्देश्य
- (3) 'झूठी है तेतरी दादी' कहानी में वर्णित डोमकच।

(आ) निम्नलिखित में से किसी **एक** पर टिप्पणी लिखिए : [8]

- (1) पोस्टर और आदमी' कविता में वर्णित लघु मानव की पीड़ा
- (2) 'अतीत नहीं होती नदी' कविता का केंद्रीय भाव,
- (3) 'बेजगह' कविता का आशय।

5. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** शब्द-युग्मों का अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिए : [8]

- (1) अवधि-अवधी
- (2) छत्र-छात्र

- (3) दिवा-दीवा
- (4) पानी-पाणि
- (5) पवन-पावन
- (6) कलि-कली।

(आ) निम्नलिखित में से किसी **एक** विषय पर साक्षात्कार का नमूना तैयार कीजिए : [8]

- (1) युवा क्रिकेट खिलाड़ी पृथ्वी शॉ से साक्षात्कार
- (2) गाँव की महिला सरपंच से स्वच्छ भारत मिशन पर साक्षात्कार।

(प्रयोजनमूलक हिन्दी)

(Functional Hindi)

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं छः प्रश्नों के संक्षिप्त उत्तर लिखिए : [12]

- (1) प्रयोजनमूलक हिंदी के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- (2) व्यावसायिक क्षेत्रों में हिंदी के प्रयोग को समझाइए।
- (3) दूरसंचार के क्षेत्र में हो रहे हिंदी के प्रयोग पर प्रकाश डालिए।
- (4) आलेखन की भाषा के महत्व को लिखिए।
- (5) मुद्रित माध्यमों की भाषा पर प्रकाश डालिए।
- (6) समाचार लेखन के सिद्धांत को स्पष्ट कीजिए।
- (7) रेडियो वार्ता लेखन का सामान्य परिचय दीजिए।
- (8) अनुवाद के प्रकार लिखिए।

2. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार की प्रशासनिक प्रयुक्तियों के हिंदी रूप लिखिए : [8]

- (1) Accepted for payment
- (2) For information only
- (3) Seen and returned with thanks

(4) During this period

(5) It is suggested

(6) This is certify.

(आ) निम्नलिखित अंग्रेजी मुहावरों में से किन्हीं **चार** के हिंदी पर्याय लिखिए: [8]

(1) A hard worker

(2) Hold the candle to the sun

(3) Once in a blue moon

(4) To walk on air

(5) Meeting of the eyes

(6) To react sharply.

(इ) निम्नलिखित शब्द-युग्मों में से किन्हीं **चार** के अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिए : [8]

(1) अश्व-अश्म

(2) कटिबंध-कटिबद्ध

(3) तरणी-तरुणी

(4) सुर-सूर

(5) कपिश-कपीश

(6) दिवा-दीवा।

3. (अ) निम्नलिखित में से किसी **एक** पत्र का नमूना तैयार कीजिए : [5]

नाथ वैभव पेपर मिल, औरंगाबाद के व्यवस्थापक श्री राजु चलोदे ने शिला पेपर मिल्स लि., नांदेड के नाम एजेन्सी के लिए माँग की है। एजेन्सी माँग-पत्र का नमूना तैयार कीजिए।

अथवा

गजानन स्टोअर्स, ओतुर के व्यवस्थापक पृथ्वीराज राजपूत 'अन्नपूर्णा प्रकाशन पुस्तक विक्रेता' कानपुर के नाम पुस्तक की 50% प्रतियाँ कम भेजने तथा छूट 20% कम देने के बारे में शिकायती-पत्र लिखते हैं।

(आ) निम्नलिखित में से किसी **एक** पत्र का नमूना तैयार कीजिए : [5]

'मनोरमा भंडार' के व्यवस्थापक प्रथम परिहार, स्टेट बैंक, जवाहर मार्ग, नागपुर की शाखा में चालू खाता खोलने के लिए आवेदन-पत्र लिखते/लिखती हैं।

अथवा

रमेश भागवत से खाता नं. 4015 का दो हजार का चेक खो गया है। अतः शाखा प्रबंधक, बैंक ऑफ बड़ोदा को चेक भुगतान रोकने के लिए आवेदन पत्र लिखता है।

(इ) निम्नलिखित में से किसी **एक** परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

A leader is the servant of the people. We remember the story in which Christ found his disciples quarrelling for leadership. Christ said, "Let the man, who would be the servant of all, be the leader of all." Some persons do great things for their personal benefit. A businessman works from morning till midnight. He makes millions. Yet he is not a leader of men, because he lives not for others but for himself.

अथवा

आई-वडिलांच्या मुलांच्या व्यक्तिमत्त्वावरील प्रभाव केवळ नकारात्मकच असतो, असे नव्हे. त्यांच्या वर्तनाचा ठसा मुलांच्या व्यक्तिमत्त्वावर उमटतो. त्याचा विकास होत असताना मुलांचे आदर्श, त्यांची जीवनमूल्ये, त्यांची सामाजिक अभिवृत्ति व भोवतालच्या एकंदर परिस्थितीत स्वतःच्या भूमिकेसंबंधीच्या कल्पना हळूहळू आकार धारण करून विकसित होत असतात. आई-वडिलांचा संपर्क मुलांच्या सांस्कृतिक विकासाच्या दृष्टिने अत्यंत महत्वाचा ठरतो. ज्या संस्कृति मूल वाढते त्याप्रमाणे त्याच्या आदर्शाचा विकास निरनिराळ्या रीतीने होत असतो. सांस्कृतिक भिन्नतेनुसार एका समाजात ज्या गोष्टी वाईट समजल्या जातात. त्याच गोष्टी दुसऱ्या समाजात चांगल्या समजल्या जातात. त्यामुळे व्यक्तिमत्त्व विकासात सामाजिक, सांस्कृतिक घटक अत्यंत महत्वाचे ठरतात.

4. निम्नलिखित में से किन्हीं चार लघूत्तरीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [16]

- (1) प्रयोजनमूलक हिंदी की संकल्पना को स्पष्ट कीजिए।
- (2) भारतीय जीवन बीमा निगम के क्षेत्र में प्रयुक्त होने वाली हिंदी को समझाइए।
- (3) जनसंचार माध्यमों का परिचय दीजिए।
- (4) फिल्म लेखन पर प्रकाश डालिए।
- (5) दूरदर्शन के सोपानों को विशद कीजिए।
- (6) विज्ञापन की आवश्यकता को समझाइए।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए : [12]

- (1) आलेखन के गुण
- (2) दृश्य माध्यमों की भाषा
- (3) कविता लेखन
- (4) विज्ञापन का स्वरूप
- (5) अनुवाद के प्रकार।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2019

S.Y.B.A. EXAMINATION, 2018

हिंदी : विशेष I

(HINDI : Special I)

हिंदी भाषा का विकास

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं छः प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [6]

- (1) संपर्क भाषा किसे कहते हैं ?
- (2) खड़ी बोली हिंदी में रचित दो महाकाव्यों के नाम लिखिए।
- (3) भारतीय संविधान के अनुसार भारत की राष्ट्रीय लिपि का नाम लिखिए।
- (4) भाषा की एक विशेषता लिखिए।
- (5) स्वर किसे कहते हैं ?
- (6) पद किसे कहते हैं ?
- (7) महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पुणे की स्थापना कब हुई ?
- (8) अर्थ की परिभाषा लिखिए।

(ब) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [10]

- (1) भाषा के विविध रूप लिखिए।

P.T.O.

- (2) ब्रज भाषा का परिचय दीजिए।
- (3) विदेशी शब्दों के **तीन** उदाहरण लिखिए।
- (4) अर्थसंकोच के **दो** उदाहरण लिखिए।
- (5) भाषाविज्ञान के अंग लिखिए।
- (6) शून्य संबंध तत्व का उदाहरण दीजिए।
- (7) काशी नागरी प्रचारिणी सभा, वाराणसी का उद्देश्य लिखिए।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** पर टिप्पणियाँ लिखिए : [10]

- (1) स्वर और व्यंजन
- (2) हिंदी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग
- (3) वाक्य की आवश्यकताएँ

3. निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं **तीन** प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [18]

- (1) राष्ट्रभाषा का महत्व समझाइए।
- (2) 'अवधी' बोली का संक्षेप में परिचय दीजिए।
- (3) राजभाषा अधिनियम 1963 का परिचय दीजिए।
- (4) ध्वनिविज्ञान के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- (5) अर्थ परिवर्तन के कारण लिखिए।

4. निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [12]

- (1) हिंदी की प्रमुख बोलियों का परिचय अपने शब्दों में लिखिए।
- (2) देवनागरी लिपि की विशेषताओं को लिखिए।

5. निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [24]

- (1) प्रयत्न के आधार पर व्यंजनों का वर्गीकरण लिखिए।
- (2) वाक्य के भेद सोदाहरण लिखिए।
- (3) अर्थ परिवर्तन की दिशाओं का सोदाहरण परिचय दीजिए।
- (4) राष्ट्रभाषा हिंदी का प्रचार-प्रसार करने वाली संस्थाओं के योगदान को लिखिए।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2020

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HINDI (SPECIAL II)

(हिंदी-विशेष 2)

(उपन्यास, नाटक तथा मध्ययुगीन हिंदी काव्य)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :—

- (i) समुद्र में खोया हुआ आदमी—कमलेश्वर.
- (ii) युगे-युगे क्रान्ति—विष्णु प्रभाकर.
- (iii) मध्ययुगीन हिंदी काव्य—संपादक-डॉ. राजेंद्र खैरनार.

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [6]

- (1) 'युगे युगे क्रान्ति' नाटक में कितने कालखण्डों का चित्रण हुआ है ?
- (2) शारदा किससे विवाह करती है ?
- (3) श्यामलाल के परिवार में कौन-कौन सदस्य थे ?
- (4) हरबंस कौनसा व्यवसाय करता था ?
- (5) कबीर कौनसी भक्तिधारा के कवि हैं ?
- (6) सूरदास के गुरु का नाम क्या था ?
- (7) रहीम कौनसी काव्यधारा के कवि थे ?
- (8) बिहारी की रचना का नाम लिखिए।

P.T.O.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [10]

- (1) प्यारेलाल ने कौनसा विद्रोह किया ?
- (2) शारदा को पुलिस क्यों पकड़कर ले जाती है ?
- (3) बीरन कैसे लापता हुआ ?
- (4) हरबंस का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- (5) निंदक के बारे में कबीर क्या कहते हैं ?
- (6) सूरदास के काव्य की विशेषताएँ लिखिए।
- (7) रहीम हमें रूठे हुए सुजन को मनाने को क्यों कहते हैं ?
- (8) 'बिहारी के काव्य में शृंगार रस की प्रधानता है' स्पष्ट कीजिए।

2. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी **एक** की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [5]

- (1) “मैं कहता हूँ माँ, पुरुष को जब एक से अधिक शादी करने का अधिकार है तो नारी ने ही कौनसा अपराध किया है।”
- (2) “प्रेम के लिए सर्टिफिकेट की आवश्यकता नहीं होती। प्रेम मुक्ति में है, बंधन में नहीं। विवाह स्त्री की गुलामी का पट्टा है, इसलिए बंधन है।”

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी **एक** की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [5]

- (1) “रहिमन धागा प्रेम का मत तोड़ो छिटकाय।
टूटे से फिर ना मिले, मिले गाँठ पर जाय।”
- (2) “दृग उरझत, टूटत कुटुम, जुरत चतुर चित प्रीति।
परति गाँठि दुरजन हियै, दर्ई, नई यह रीति॥

3. निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** प्रश्नों के उत्तर **आठ-दस** पंक्तियों में लिखिए : [18]

- (1) 'युगे-युगे क्रान्ति' नाटक का विद्रोह भाव स्पष्ट कीजिए।
- (2) बीरन के खो जाने पर श्यामलाल के परिवार की क्या स्थिति हो गई ?
- (3) कबीर के समाजसुधारक विचारों को समझाइए।
- (4) 'सूरदास के काव्य में वात्सल्यभाव का चित्रण हुआ है'—स्पष्ट कीजिए।
- (5) बिगड़ी बात को सँवारना कठिन है, ऐसा रहीम क्यों कहते हैं ?
- (6) बिहारी ने राजा जयसिंह को कौनसा दोहा लिखकर भेजा था ? क्यों ?

4. निम्नलिखित में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [12]
- (1) उपन्यास के तत्वों के आधार पर 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास की समीक्षा कीजिए।
 - (2) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास के प्रमुख पात्रों का चरित्र-चित्रण कीजिए।
5. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [24]
- (1) नाटक के तत्वों के आधार पर 'युगे युगे क्रान्ति' नाटक की समीक्षा कीजिए।
 - (2) 'युगे युगे क्रान्ति' नाटक के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।
 - (3) 'रहीम नीति के श्रेष्ठ कवि हैं' पठित दोहों के आधार पर स्पष्ट कीजिए।
 - (4) बिहारी के दोहों की विशेषताएँ लिखिए।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

--	--

[5301]-2021

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PERSIAN

General Paper II

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *all* questions.

(2) Figures to the left side indicate full marks.

1. Write a critique note on Umar Khayyam as a Rubai writer.

Or

Mention the contemporary poets of Umar Khayyam and determine his position amongst them. [15]

2. Write in your own Persian the views of Umar Khayyam on any *three* of the following : [15]

(۱) کوزه نامه

(۲) مرد با عمل

(۳) شراب

(۴) بهشت و دوزخ

(۵) نشاط حیات

P.T.O.

3. Discuss the characteristics of the poetry of Hafiz Shirazi. [20]

Or

Bring out the mystical aspects of the poetry of Hafiz Shirazi.

4. Write in your own Persian the views of Hafiz Shirazi on any *three* of the following : [15]

- (۱) مصلیٰ
(۲) خوش باشی
(۳) شیراز
(۴) عشق
(۵) تسلیم و رضا

5. Explain in Persian or translate any *five* of the following couplets in English *or* Urdu *or* Marathi. [15]

- (۱) آہ کنر طعنہ بدخواہ ندیدم رویت
نیست چوں آئندہ ام روئے ز آہن چه کنم
(۲) بروائے طبیم از سرکہ خبر ز سرندارم
بخدا رہا کنیم جاں کہ ز جاں خبر ندارم
(۳) تا سایہ مبارکت افتاد بر سرم
دولت غلام من شد و اقبال چاکرم
(۴) تو ہچو صبحی و من شمع خلوت سحرم
تسمے کن و جاں ہیں کہ چوں ہی سپرم

- (۵) چرا نہ در پئے عزمِ دیا ر خود باشم
چرا نہ خاکِ کفِ پائے یار خود باشم
- (۶) چل سال پیش رفت کہ من لاف میزنم
کنر چاکرانِ پیر مُغاں کمتریں صنم
- (۷) حاشا کہ من بہوسم گل ترکِ مے کنم
من لافِ عقل میزنم ایں کار کے کنم

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2022

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SANSKRIT [G-2]

(Gadya and Padya)

(Samskr̥tārṇavah)

(संस्कृतार्णवः)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

वेळ - तीन तास

एकूण गुण - 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

(ii) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

1. Translate any *two* each from Sections 'A' and 'B' into Marathi *or* English : [20]

‘अ’ आणि ‘ब’ विभागातून प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

Section ‘A’

(विभाग ‘अ’)

(i) देवपितृकार्याभ्यां न प्रमदितव्यम् ॥ मातृदेवो भव ॥ पितृदेवो भव ॥ आचार्यदेवो भव ॥ अतिथिदेवो भव ॥ यान्यनवदद्यानि कर्माणि ॥ तानि सेवितव्यानि नो इतराणि ॥ यान्यस्माकं सुचरितानि तानि त्वयोपास्यानि ॥

(ii) भीमः — न तावदपरः।

मध्यमोऽहमवध्यानामुत्सिक्तानां च मध्यमः।

मध्यमोऽहं क्षितौ भद्र भ्रातृणामपि मध्यमः॥

P.T.O.

घटोत्कचः — भवितव्यम्।

भीमः — अपि च

मध्यमः पञ्चभूतानां पार्थिवानां च मध्यमः।

भये च मध्यमो लौके सर्वकार्येषु मध्यमः॥

(iii) यदृच्छालाभतो नित्यं प्रीतिर्या जायते नृणाम्।

तत् सन्तोषं विदुर्प्राज्ञा परिज्ञानैकतत्परा॥

ब्रह्मावलोकपर्यन्तादिवरकत्या यल्लभेत् प्रियम्।

सर्वत्र विगतस्नेहः सन्तोषं परमं विदुः॥

संतोषो नाम यदृच्छालाभतुष्टिः॥

Section 'B'

(विभाग 'ब')

(i) अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा

गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः।

अधश्च मूलान्धनुसन्ततानि

कर्मानुबन्धिनी मनुष्यलोके॥

(ii) उत्तिष्ठ देहीति पिपासुरम्बा

दध्वान रात्रौ नगरे वितारे।

सेय स्तनन्ती रजनीं तमिस्रां

बभौ समापूर्य मनांसि चार्या॥

(iii) भग्नाशस्य करण्डपिण्डततनोम्लानेन्द्रियस्य क्षुधा

कृत्वाऽऽखुर्विवरं स्वयं निपततो नक्तं मुखे भोगिनः।

तृप्तस्तत्पिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातः पथा

स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि नृणां वृद्धौ क्षये चाऽऽकुलम्॥

2. Explain with reference to the context any *one* from each Sections 'A' and 'B' : [10]

‘अ’ आणि ‘ब’ विभागातील प्रत्येकी एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

Section ‘A’

(विभाग ‘अ’)

- (i) न संशयमनारुह्य नरो भद्राणि पश्यति।
(ii) स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यम्॥

Section ‘B’

(विभाग ‘ब’)

- (i) भ्रमयति मनो नो जानीमः किमत्र विधास्यति।
(ii) यतस्व लक्ष्म्यै भव जन्मभूम्याः।

3. Write a long answer to any *one* of the following : [15]

कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या :

- (i) What lesson we have learnt from a story ‘तृतीयं नेत्रम्’ ?
‘तृतीयं नेत्रम्’ या कथेतून आपण कोणता बोध होतो ?
(ii) Explain content of a lesson ‘शिवराजगुणवर्णनम्’.
‘शिवराजगुणवर्णनम्’ या पाठाचा आशय स्पष्ट करा.

4. Write a long answer to any *one* of the following : [15]

कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या.

- (i) द्वादशज्योर्तिलिङ्गानि।
(ii) दैवपद्धतिः कर्मपद्धतिञ्च।

5. (A) Write critical notes on any *two* of the following : [10]

कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

(i) Preaching/Advice of the गुरु.

गुरुंचा उपदेश

(ii) देवीस्तुतिः।

(iii) पुरुषोत्तमयोगः।

(B) Answer in Sanskrit (any *five*) : [10]

संस्कृतभाषेत उत्तरे द्या (कोणतेही पाच) :

(i) उत्तिष्ठत उत्तिष्ठत सुप्तसिंहाः इत्येतद् पद्यं कस्मात् काव्यात् स्वीकृतम् ?

(ii) कस्य वृक्षस्य वर्णनं पुरुषोत्तमयोगे वर्तते ?

(iii) भर्तृहरिणा किं रचितम् ?

(iv) कस्य लोभेन पथिकः मृतः ?

(v) बृहत्संहितायाः रचयिता कः ?

(vi) घटोत्कचस्य माता का ?

(vii) कः सूर्यं भ्रमयति ?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2023

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SANSKRIT (संस्कृत)

Special Paper-I

[काव्यशास्त्रविमर्श, वृत्तविचार व कौटिलीय अर्थशास्त्र (अधिकरण 1, 6)]

[Kāvyaśāstravimarsa, Vṛttavichar and Kautīliya

Arthaśāstra (Adhikaraṇa 1, 6)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. Give reference to context (any two) : [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या (कोणत्याही दोहोंचे) :

(i) अतादृशिगुणीभूतव्यङ्ग्यं व्यङ्ग्ये तु मध्यमम्।

(ii) इति हेतुः न तु हेतवः।

(iii) काव्यं लोकोत्तरवर्णनानिपुणकविकर्म।

2. (A) Define any any one अलंकार along with examples : [5]

कोणत्याही एका अलंकाराचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा :

(i) भ्रान्तिमान्

(ii) उपमा।

P.T.O.

(B) Define वृत्त with example (any *one*) : [5]

वृत्ताचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा (कोणत्याही एक) :

(i) भुजङ्गप्रयातम्

(ii) वसन्ततिलका।

(C) Fill in the blanks (any *five*) : [10]

रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) :

(i) त्र्याशाभिर्मनजरगाः ।

(ii) वदन्ति वंशस्थविलं जरौ।

(iii) उपादानं लक्षणं चेत्युक्ता सा द्विधा।

(iv) नवरसरुचिरां निर्मितिमादधती कवेर्जयति।

(v) रेवारोधसि वेतसीतरुतले समुत्कण्ठते।

(vi) वाच्य एव इत्यन्विताभिधानवादिनः।

(vii) तेन षड्विधा।

3. Write an essay type answer (any *one*) : [10]

सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) :

(i) Explain 'उत्तमकाव्य'.

'उत्तमकाव्य' स्पष्ट करा.

(ii) Explain काव्यलक्षण.

'काव्यलक्षण' स्पष्ट करा.

4. (A) Give reference to the context (any *two*) : [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या (कोणत्याही दोहोंचे) :

(i) 'चतस्र एव विद्या' इति कौटिल्यः।

(ii) अप्रणीतस्तु मात्स्यन्यायमुद्भावयति।

(iii) सर्वत्राशुचीन् खनिद्रव्यहस्तिवनकर्मान्ते सूपयोजयेत्।

(B) Select the correct pair (any *five*) :

[10]

उचितं युगं विचिनुत (केषामपि पञ्चानाम्) :

(1) वैश्यधर्मः	(i) वृत्तिक्षीणो वाणिजको
(2) त्रयी	(ii) रावणः
(3) विनयवृद्ध्यर्थः	(iii) ऋग्वेदः
(4) जितेन्द्रियः	(iv) वृद्धसंयोगः
(5) वैदेहकव्यञ्जनः	(v) अनात्यसंपत्
(6) प्रज्ञाशौचयुक्तः	(vi) कृषिपशुपाल्यरूपः
(7) वाग्मी	(vii) उदास्थितः

5. Write critical notes (any *two*) :

[20]

विवेचक परिच्छेद लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) :

- (i) इन्द्रियजयः तत्र राजर्षिवृत्तम्
- (ii) गूढपुरुषोत्पत्तिः तत्र सञ्चारोत्पत्तिः
- (iii) विद्यासमुद्देशः।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2024

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SANSKRIT

Special Paper II

वेदसौरभ (Vedasaaurabha)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

All questions are compulsory.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे सटीप भाषांतर करा : [10]

Translate any *two* of the following with an explanation :

(a) अच्छं त्वा यन्तु हविर्नः सजाता अग्निर्दूतो अजिरः सं चराते।

जायाः पुत्राः सुमनसो भवन्तु बहुं बलिं प्रति पश्यासा उग्रः॥

(b) तस्माद्विराजयत विराजो अधि पुरुषः।

स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः॥

(c) स जायमानः पऽमे व्योमन्याविरग्निरभवन्मातरिष्वने।

अस्य क्रत्वा समिधानस्य मज्मना प्र द्यावा शोचिः प्रथिवी अरोचयत्॥

2. विश्वामित्रनदीसंवादसूक्तम् (ऋग्वेद 3.33) याचे रसग्रहण करा. [20]

Appreciate hymn विश्वामित्रनदीसंवाद (Rgeva 3.33)

P.T.O.

किंवा/Or

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टीपा लिहा :

Write short notes on any *two* of the following :

(1) ऋग्वेदाचे भाष्यकार

Commentators of the Rgveda

(2) सामनस्यसूक्तम् (अथर्ववेदे 3.30)।

(3) उषस्सूक्तम् (ऋग्वेदे 5.80)।

3. कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा : [10]

Explain with reference to the context any *two* of the following :

(a) सोमेन राज्ञा सर्वा दिशो जयति य एवं वेद।

(b) नाहमेतावदप्रिया देवानाम्।

(c) अन्नवानन्नदो भवति।

4. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या : [20]

Write a long answer to any *one* of the following :

(i) ईशावास्योपनिषद्।

(ii) देवानामधिपतिः।

5. संस्कृतभाषेत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

Write answers in संस्कृत (any *ten*) :

(i) कृष्णयजुर्वेदस्य ब्राह्मणं किम् ?

(ii) संवर्गविद्या कस्यामुपनिषदि उपदिष्टा ?

(iii) सोमप्रवहणपाठः कस्मात् ब्राह्मणात् स्वीकृतः ?

(iv) कः यजमानः खादिरयूपनिर्माणं कारयति ?

- (v) ऋक् शब्दः कस्मात् धातोः व्युत्पन्नः ?
- (vi) Vedic Mythology इत्यस्य ग्रन्थस्य कर्ता कः ?
- (vii) दुहितो दिवा इति विशेषणं कस्याः देवतायाः ?
- (viii) ऋग्वेदभाषायाः कौ अपि द्वौ विशेषौ लिखत।
- (ix) राज्ञःसंवरणसूक्तस्य (अथर्ववेदे 3.4) ऋषिः काः ?
- (x) उपनिषद् शब्दस्य व्युत्पत्तिः का ?
- (xi) ऋग्वेदे कति सूक्तानि सन्ति ?
- (xii) भृगुविस्तर इति कस्य वेदस्य अपरं नामधेयम् ?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2027

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ARABIC

General Paper II

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English *or* Urdu *or* Marathi any *two* of the following passages : [16]

(الف) ”جَاءَ سَاعِيُ الْبَرِيدِ حَامِلاً بِرِيدِ الْيَوْمِ، وَسَلَّمَ الْبَرِيدُ إِلَى سَاجِدٍ،
سَاجِدٌ تَسَلَّمَ الْبَرِيدُ وَفَتَحَ الظَّرْفَ مُسْرِعاً، فَقَرَأَ الْخِطَابَ وَاقِفاً. جَاءَ
إِلَيْهِ أَبُوهُ وَسَأَلَهُ قَائِلاً : مِنْ أَيْنَ جَاءَ الْخِطَابُ ؟ فَأَجَابَ سَاجِدٌ أَبَاهُ
فَرِحاً إِنَّ هَذَا الْخِطَابَ وَرَدَ مِنْ كَلْكُتَا مِنْ عِنْدِ صَدِيقِي هُوَ دَعَانِي إِلَى
كَلْكُتَا عَلَى عَجَلٍ. ثُمَّ قَدَّمَ سَاجِدُ الْخِطَابَ مَفْتُوحاً إِلَى أَبِيهِ وَقَالَ :
تَفَضَّلْ يَا أَيُّ خُذِ الْخِطَابَ وَاقْرَأْهُ بِنَفْسِكَ.“

(ب) ”طَلَعَ الْفَجْرُ، وَآذَنَ الْمُؤَذِّنُ وَاسْتَيْقَظَ الْمُسْلِمُونَ. مَا جِدَّ اسْتَيْقَظَ،
وَتَوَجَّهَ إِلَى الْمَسْجِدِ لِلصَّلَاةِ. هُوَ فَتَحَ الْحَنْفِيَّةَ وَتَوَضَّأَ لِبَلَاةِ
الصُّبْحِ، جَاءَ الْمُسْلِمُونَ وَتَوَضَّأُوا. خَرَجَ الْإِمَامُ مِنْ حُجْرَتِهِ. كَبَّرَ

P.T.O.

المُؤَذِّنُ وَقَالَ : قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَامَ الْمُسْلِمُونَ فِي صُفُوفٍ بِنِظَامٍ حَسَنٍ، وَصَلُّوا بِالْجَمَاعَةِ سَلَّمَ الْإِمَامُ وَسَلَّمِ الْمُسْلِمُونَ وَانْتَهَتْ الصَّلَاةُ وَبَعْدَ الدُّعَاءِ تَوَجَّهَ الْإِمَامُ إِلَى الْمُصَلِّينَ وَتَقَدَّمَ إِلَيْهِمْ - فَسَّرَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ وَ شَرَحَ الْحَدِيثَ الشَّرِيفَ، تَأَثَّرَ السَّامِعُونَ -

(ج) ”فِي طَرِيقِ مَنْزِلِنَا دُكَّانُ الْبَقَالِ، هُوَ كَبِيرٌ جَدًّا - يُفْتَحُ صَبَاحًا مُبَكِّرًا وَ يُغْلَقُ عِشَاءً - كُلُّ شَيْءٍ وُضِعَ فِيهِ بِنِظَامٍ حَسَنٍ، فِيهِ كُلُّ نَوْعٍ مِنَ الْأَنْوَاعِ الْمَأْكُولَاتِ، كُلُّ الْمَأْكُولَاتِ جَيِّدَةٌ وَ نَظِيفَةٌ - أَسْعَارُ الْأَشْيَاءِ مُنَاسِبَةٌ، يُبَاعُ كُلُّ شَيْءٍ بِسِعَرٍ مُحَدَّدٍ - فِي دُكَّانِ الْبَقَالِ : أَرْزٌ، دَقِيقٌ، عَدِسٌ، صَابُونٌ، شَائٍ - كُلُّ نَوْعٍ فِي صُنْدُوقٍ أَوْ عَلَى رَفٍّ، الصَّنَادِيقُ مُنْضَدَّةٌ وَالرُّفُوفُ عَلَى الْحَائِطِ، الْبَقَالُ رَجُلٌ أَمِينٌ“ -

2. (A) Explain with reference to the context any *four* of the following couplets :

[08]

- (١) أَلَا فِي سَبِيلِ الْمَجْدِ مَا أَنَا فَاعِلٌ
عَفَافٌ وَ إِقْدَامٌ وَ حَزْمٌ وَ نَائِلٌ
- (٢) أَعِنْدِي وَقَدْ مَارَسْتُ كُلَّ خَفِيَّةٍ
يُصَدِّقُ وَاشٍ أَوْ يُخَيِّبُ سَائِلٌ
- (٣) تَعُدُّ ذُنُوبِي عِنْدَ قَوْمٍ كَثِيرَةٍ
وَلَا ذَنْبَ لِي إِلَّا الْعُلَا وَالْفَضَائِلُ

- (٤) كَأَنِّي إِذَا طُلْتُ الزَّمَانَ وَ أَهْلَهُ
رَجَعْتُ وَعِنْدِي لِلْأَنَامِ طَوَائِلُ
- (٥) وَقَدْ سَارَ ذِكْرِي فِي الْبِلَادِ فَمَنْ لَهُمْ
بَاءِ خُفَاءِ شَمْسٍ ضَوْءُهَا مُتْكَامِلُ
- (٦) يَهُمُّ اللَّيَالِي بَعْضَ مَا أَنَا مُضْمِرُ
وَيُثْقَلُ رَضْوَى دُونَ مَا أَنَا حَامِلُ
- (٧) وَإِنِّي وَ إِن كُنْتُ إِلَّا خَيْرَ زَمَانِهِ
لَا بِبِمَالٍ تَسْتَطِيعُهُ الْأَوَائِلُ

(B) Summarise any *two* of the following lessons : [08]

- (١) الصَّيْدَ لِيَّةُ
- (٢) الْمَطْعَمُ
- (٣) الْهَاتِفُ

3. Translate and explain any *two* of the following Surahs : [16]

- (١) سُورَةُ الْفَاتِحَةِ
- (٢) سُورَةُ الْقَدْرِ
- (٣) سُورَةُ الْفِيلِ

4. Define and illustrate with examples any *two* of the following topics : [16]

- (١) الْفَعْلُ الْأَمْرُ وَالنَّهْيُ
- (٢) الْجَمْعُ الْمَذْكَرُ السَّالِمُ
- (٣) الظَّرْفُ (زمان و مكان)
- (٤) الْفَعْلُ الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ

5. (A) Translate into English any *four* of the following sentences : [08]

- (١) هَلْ تَسْكُنُ فِي ذَلِكَ الْبَيْتِ الْكَبِيرِ ؟
- (٢) لَا يَسْكُنُ مَا جِدُّ فِي هَذَا الْبَيْتِ -
- (٣) يَا سَامِيَّةُ لَا تَجْلِسِي عَلَى ذَلِكَ الْكُرْسِيِّ -
- (٤) تَجْلِسُ عَائِشَةُ عَلَى الْكُرْسِيِّ وَ تَقْرَأُ -
- (٥) اذْهَبْ إِلَى غُرْفَتِكَ وَاقْرَأْ كِتَابَكَ -
- (٦) سَوْفَ يَفْتَحُ الْفَرَّاشُ بَابَ الْمَكْتَبِ -
- (٧) يَقَعُ مَكْتَبِي فِي الْمَدِينَةِ الْقَدِيمَةِ -

- (B) Translate into Arabic any *four* of the following sentences : [08]

- (1) Do you read and write Arabic ?

- (2) Don't play in the street.
- (3) Open your note-book and write a short essay.
- (4) Majid, sit on your desk and read.
- (5) Write your name on the new note-book.
- (6) Please put the letter in an envelope.
- (7) The earth revolves around the sun.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2028

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ECONOMICS

(G-2 : Modern Banking)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the evolution of Banking in Europe.

(ii) Explain the concept of overdraft facility.

(iii) Explain the principle of liquidity.

(iv) Explain the types of crossing.

(v) Explain the importance of E-Banking.

(vi) Explain the meaning of Monetary Policy.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain the methods of Remittances.

(ii) Explain the process of opening and operating of Deposit Account.

P.T.O.

- (iii) Explain definition and characteristics of Bill of Exchange.
- (iv) Explain 97th Constitutional Amendment in co-operative law.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (i) Explain the evolution of Banking in India.
- (ii) Explain the functions of RBI.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Types of Commercial Banks Deposits
- (ii) Limitations of credit creation
- (iii) Principle of profitability
- (iv) Debit card
- (v) Tele-Banking
- (vi) NABARD.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) यूरोपातील बँक व्यवसायाची उत्क्रांती स्पष्ट करा.

- (ii) अधिकर्ष सवलत संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) रोखता तत्व स्पष्ट करा.
- (iv) रेखांकनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (v) ई-बँकिंगचे महत्व स्पष्ट करा.
- (vi) चलनविषयक धोरणाचा अर्थ स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) पैसे पाठविण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- (ii) ठेव खाते उघडण्याची व चालविण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (iii) विनिमय पत्राची व्याख्या सांगून वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (iv) सहकार कायद्यातील 97वी घटनादुरुस्ती स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा. [20]

- (i) भारतातील बँक व्यवसायाची उत्क्रांती स्पष्ट करा.
- (ii) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.

4. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) व्यापारी बँकेच्या ठेवींचे प्रकार
- (ii) पतनिर्मितीच्या मर्यादा
- (iii) लाभप्रदता तत्व
- (iv) डेबिट कार्ड
- (v) टेली-बँकिंग
- (vi) नाबार्ड.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2029

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ECONOMICS

Special Paper I

(Micro-Economics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in 100 words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the tools of economic analysis.

(ii) State the exceptions of the law of demand.

(iii) Explain the law of supply.

(iv) Explain the assumptions of 'law of variable proportion'.

(v) Explain the characteristics of Duopoly.

(vi) Explain the thoughts of Prof. Amartya Sen on Welfare Economics.

P.T.O.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain in detail the 'Ricardian theory of Rent'.
- (ii) Explain the scope of Micro-Economics.
- (iii) Discuss the Marginal Productivity theory of Distribution.
- (iv) Explain the characteristics of Indifference Curve.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]

- (i) Discuss the various types of Price Elasticity of Demand.
- (ii) Explain the characteristics of Perfect Competition and its short run equilibrium of a firm.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Basic Economic Problems
- (ii) Determinant of Supply
- (iii) Relation between the total revenue, average revenue and marginal revenue
- (iv) Price discrimination
- (v) Collective Bargaining
- (vi) Social Welfare Function.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) आर्थिक विश्लेषणाची साधने स्पष्ट करा.
- (ii) मागणी नियमास असलेले अपवाद सांगा.
- (iii) पूरवठा नियम स्पष्ट करा.
- (iv) बदलत्या प्रमाणाच्या नियमाचे गृहीते स्पष्ट करा.
- (v) द्विविक्रेताधिकाराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (vi) कल्याणकारी अर्थशास्त्रावरील अमर्त्य सेन यांचे विचार स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) रिकार्डोचा खंडविषयक सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) सुक्ष्म अर्थशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (iii) विभाजनाच्या सिमांत उत्पादकता सिद्धांताची चर्चा करा.
- (iv) समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (i) मागणीच्या किंमत लवचिकतेच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.
- (ii) पूर्ण स्पर्धेची वैशिष्ट्ये आणि पूर्ण स्पर्धेतील उद्योग संस्थेचा अल्पकालीन समतोल स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (i) मुलभूत आर्थिक प्रश्न
- (ii) पुरवठ्याचे निर्धारक
- (iii) एकूण प्राप्ती, सरासरी प्राप्ती आणि सिमांत प्राप्ती यातील संबंध
- (iv) मूल्यभेद
- (v) सामूहिक सौदाशक्ती
- (vi) सामाजिक कल्याण फलन.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2030

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ECONOMICS

Special Paper II

(Macro-economics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the importance of national income.
- (2) Explain the determinants of effective demand.
- (3) Explain the causes of leakages in multiplier.
- (4) State in brief the difficulties in Barter system.
- (5) State in brief the concept of deflation.
- (6) Describe in brief qualitative instruments of monetary policy.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the concept of Gross National Product (GNP).
- (2) Discuss the Classical Employment Theory.
- (3) State the effect of inflation.
- (4) Explain the objectives of macro-economic policy.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain the phases of trade cycle with causes and effects.
- (2) Define the Macro-economics. Explain the difference between the micro- and macro-economics.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Importance of Macro-economics
- (2) Say's law of market
- (3) Principle of Acceleration
- (4) Cash balance approach
- (5) Cause of deflation
- (6) Instruments of fiscal policy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) राष्ट्रीय उत्पन्नाचे महत्व विशद करा.
- (2) प्रभावी मागणी ठरविणारे घटक स्पष्ट करा.
- (3) गुणक प्रवाहातील गळतीची कारणे स्पष्ट करा.
- (4) वस्तू विनिमय पद्धतील अडचणी थोडक्यात सांगा.
- (5) चलनघट ही संकल्पना थोडक्यात विशद करा.
- (6) चलनविषयक धोरणाची गुणात्मक साधनांचे थोडक्यात वर्णन करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) स्थूल राष्ट्रीय उत्पादन ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (2) रोजगारविषयक सनातनपंथीय सिद्धांत विशद करा.
 - (3) चलनवाढीचे परिणाम सांगा.
 - (4) स्थूल आर्थिक धोरणाची उद्दिष्ट्ये विशद करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]
- (1) व्यापारचक्राच्या अवस्था त्यांच्या कारणे आणि परिणामासह स्पष्ट करा.
 - (2) स्थूल अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या. सूक्ष्म व स्थूल अर्थशास्त्र यातील भेद स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) स्थूल अर्थशास्त्राचे महत्व
 - (2) 'से' चा बाजारविषयक नियम
 - (3) प्रवेग तत्व
 - (4) रोखशिल्लक दृष्टीकोन
 - (5) चलनघटीची कारणे
 - (6) राजकोषीय धोरणाची साधने.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2031

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

POLITICAL SCIENCE

General Paper II

(Government and Politics of UK, USA)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]
 - (i) Ethnic movement in USA
 - (ii) Importance of local self government in UK
 - (iii) The position of King of UK
 - (iv) Civil Rights Movement in USA
 - (v) Vice President of USA
 - (vi) Women's Movement in UK.
2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) [20]
 - (i) Senate is the most powerful upper House. Discuss.
 - (ii) Write the functions of Ministry of UK.
 - (iii) Explain the position of President in USA
 - (iv) Explain the functions and powers of House of Commons UK.
3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]
 - (i) Explain the salient features of UK constitution.
 - (ii) Explain the structure and functions of Supreme Court of U.S.A.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) Magna Carta-1689
- (ii) Functions of Pressure Group in UK
- (iii) Republican Party in USA
- (iv) Labour Movement in UK
- (v) State Government in USA
- (vi) Salient features of Ministry of USA.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्द) : [20]

- (i) अमेरिकेतील वांशिक चळवळ
- (ii) इंग्लंडमधील स्थानिक स्वशासनाचे महत्त्व
- (iii) इंग्लंडमधील राजाचे स्थान
- (iv) अमेरिकेतील नागरी हक्कांची चळवळ
- (v) अमेरिकेचा उप-राष्ट्राध्यक्ष
- (vi) इंग्लंडमधील स्त्रीवादी चळवळ.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्द) : [20]

- (i) सिनेट हे सर्वश्रेष्ठ वरिष्ठ सभागृह आहे. चर्चा करा.
- (ii) इंग्लंडच्या मंत्रिमंडलाची कार्ये सांगा.
- (iii) अमेरिकेतील राष्ट्राध्याक्षाचे स्थान स्पष्ट करा.
- (iv) इंग्लंडच्या कॉमन्स सभागृहाची कामे व अधिकार स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 400 शब्द) : [20]

- (i) इंग्लंडच्या राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) अमेरिकेच्या सर्वोच्च न्यायालयाच्या रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) मानवर हक्कांची सनद-1989
- (ii) इंग्लंडमधील दबावगटाची कार्ये
- (iii) अमेरिकेतील रिपब्लिकन पक्ष
- (iv) इंग्लंडमधील कामगार चळवळ
- (v) अमेरिकेतील घटकराज्य शासन
- (vi) अमेरिकेच्या मंत्रिमंडलाची वैशिष्ट्ये.

[5301]-2031

(Political Theory and Concepts)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(i) Explain the meaning of political theory.

(ii) 'Population as an element of state'. Explain.

(iii) What do you mean by 'Authority' ?

(iv) Explain the characteristics of democracy.

(v) Write the characteristics of sovereignty.

(vi) State the meaning of globalization.

2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]

(i) Explain the liberal and conservative political theory.

(ii) State the Marxist concepts of state.

(iii) Write the merits and demerits of democracy.

(iv) Explain the impact of globalization.

3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]

(i) What is right ? Explain the types of rights.

(ii) What is liberty ? Explain the different types of liberty.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (i) Nature of political theory
- (ii) Types of power
- (iii) Social Justice
- (iv) Direct Democracy
- (v) Sovereignty
- (vi) Affirmative Action.

(मराठी भाषांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दात) :

[20]

- (i) राजकीय सिद्धांताचा अर्थ स्पष्ट करा.
- (ii) 'लोकसंख्या राज्याचा एक घटक' स्पष्ट करा.
- (iii) अधिसत्ता म्हणजे काय ?
- (iv) लोकशाहीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (v) सार्वभौमत्वाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (vi) जागतिकीकरणाचा अर्थ सांगा.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दात) :

[20]

- (i) पुरोगामी व प्रतिगामी राजकीय सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ii) राज्याची मार्क्सवादी संकल्पना सांगा.
- (iii) लोकशाहीचे गुण-दोष लिहा.
- (iv) जागतिकीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 400 शब्दात) : [20]

(i) हक्क म्हणजे काय ? हक्कांचे प्रकार स्पष्ट करा.

(ii) स्वातंत्र्य म्हणजे काय ? स्वातंत्र्याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) राजकीय सिद्धांताचे स्वरूप

(ii) सत्तेचे प्रकार

(iii) सामाजिक न्याय

(iv) प्रत्यक्ष लोकशाही

(v) सार्वभौमत्व

(vi) सकारात्मक कृती.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2032

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

POLITICAL SCIENCE

Special Paper I

Western Political Thought

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]
 - (A) Aristotle's cycle of political change.
 - (B) John Locke's views on Civil Society.
 - (C) Rousseau's views on Human Nature.
 - (D) J.S. Mill's views on Utilitarianism.
 - (E) Hobbes' idea about Sovereignty.
 - (F) Plato's concept of Justice.
2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]
 - (A) Explain Rousseau's concept of General Will.
 - (B) Explain the duties of the king suggested by Machiavelli.
 - (C) Explain J.S. Mill's Representative Government.
 - (D) Explain Plato's views on Education.
3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]
 - (A) Explain Rousseau's idea of social contract theory.
 - (B) Critically examine Karl Marxian theory of Historical Materialism.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (A) Locke's views on Natural rights
- (B) Hobbes' views on Human nature
- (C) Marx's views on Revolution
- (D) Machiavelli's views on Religion and Politics
- (E) Plato's communism of property
- (F) Aristotle's views on slavery.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दात) : [20]

- (A) अँरिस्टॉटल प्रणित राजकीय परिवर्तन चक्र.
- (B) जॉन लॉकचा नागरी समाजासंबंधी विचार.
- (C) रूसोचा मानवी स्वभावविषयक विचार.
- (D) जे. एस. मिलचा उपयुक्ततावाद.
- (E) हॉब्जची सार्वभौमत्वाची कल्पना.
- (F) प्लेटोच्या न्यायाची संकल्पना.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दात) : [20]

- (A) रूसोची 'सामान्य इच्छा' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (B) मॅकिएव्हलीने सांगितलेली राजाची कर्तव्ये स्पष्ट करा.
- (C) जे. एस. मिलचे प्रातिनिधिक शासनासंबंधी विचार स्पष्ट करा.
- (D) प्लेटोचा शिक्षणविषयक विचार स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दात) : [20]

- (A) रूसोचे सामाजिक करार सिद्धांतविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (B) कार्ल मार्क्सच्या ऐतिहासिक भौतिकवादाचे टीकात्मक परिक्षण करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (फक्त चार) : [20]

- (A) लॉकचे नैसर्गिक हक्कविषयक विचार
- (B) हॉब्सचे मानवी स्वभावविषयक विचार
- (C) मार्क्सचे क्रांतीविषयक विचार
- (D) मॅकिन्ड्वेलीचे धर्म व राजकारणविषयक विचार
- (E) प्लेटोचा संपत्तीचा साम्यवाद
- (F) अरिस्टॉटलचे दासप्रभेसंबंधी विचार.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2033

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

POLITICAL SCIENCE

Special Paper II

(Political Sociology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(i) What do you mean by Political Socialization ?

(ii) What do you mean by Political Sociology ?

(iii) What do you mean by Political Culture ?

(iv) State the concept of Alienation.

(v) What do you mean by Political Change ?

(vi) State the nature of political recruitment.

2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]

(i) Explain the contribution of Karl Marx in Political Sociology.

(ii) State the nature of political participation.

(iii) Explain the types of political culture.

(iv) Explain the nature of political influence.

P.T.O.

3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]

- (i) What do you mean by Behavioural Approach ? Discuss the basic features of Behavioural approach.
- (ii) Discuss the meaning, nature and types of political legitimacy.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Political Ideology
- (ii) Political development
- (iii) Influence
- (iv) Max Weber
- (v) Sub-culture
- (vi) Importance of political participation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही **चार** प्रश्न सोडवा (प्रत्येक **100** शब्दांत) : [20]

- (i) राजकीय सामाजिकरण म्हणजे काय ?
- (ii) राजकीय समाजशास्त्र म्हणजे काय ?
- (iii) राजकीय संस्कृती म्हणजे काय ?
- (iv) परात्मभावाची संकल्पना सांगा.
- (v) राजकीय परिवर्तन म्हणजे काय ?
- (vi) राजकीय भरतीचे स्वरूप सांगा.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येक 200 शब्दांत) : [20]
- (i) राजकीय समाजशास्त्रात कार्ल मार्क्सचे योगदान स्पष्ट करा.
 - (ii) राजकीय सहभागाचे स्वरूप सांगा.
 - (iii) राजकीय संस्कृतीचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - (iv) राजकीय प्रभावाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दांत) : [20]
- (i) वर्तनवादी दृष्टिकोण म्हणजे काय ? वर्तनवादी दृष्टिकोनाच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
 - (ii) राजकीय अधिमान्यतेचे अर्थ, स्वरूप आणि प्रकारांची चर्चा करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) राजकीय विचारप्रणाली
 - (ii) राजकीय विकास
 - (iii) प्रभाव
 - (iv) मॅक्स वेबर
 - (v) उप-संस्कृती
 - (vi) राजकीय सहभागाचे महत्त्व.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2034

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HISTORY

(General Paper-II)

[Modern India (1857-1950)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) [20]

- (1) Explain the concept of 'Rule of Law'.
- (2) Achievement of Theosophical Society.
- (3) State the philosophy of moderates.
- (4) Define the concept 'Civil Disobedience'.
- (5) Explain the objectives of Muslim League.
- (6) State the nature of Wavell Plan.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) :[20]

- (1) Explain the causes of failure of the Rising of 1857.

P.T.O.

- (2) State the importance of Anushilan Samittee in Revolutionary Movement.
- (3) Give an account of the Quit India Movement.
- (4) How did the Hyderabad Princely State merge with Indian Union ? Discuss.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) [20]

- (1) State the achievement of the Arya Samaj in Reform Movement.
- (2) Give an account of Women's Movement in India.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Concept of 'Dyarchy'.
- (2) Rise of Nationalism in India.
- (3) British Policy about Press.
- (4) Main provisions of Act of 1919.
- (5) Narayan Meghaji Lokhande.
- (6) Integration of Junagad Princely State.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुल इंग्रजी प्रश्न-पत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) 'कायद्याचे राज्य' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) थिऑसॉफीकल सोसायटीची कामगिरी.
- (3) मवाळांचे तत्वज्ञान सांगा.
- (4) 'सविनय कायदेभंग' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (5) मुस्लीम लीगची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- (6) 'वेव्हेल योजनेचे स्वरूप सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- (1) 1857 चा उठाव फसण्याची कारणे स्पष्ट करा.
- (2) क्रांतीकारी चळवळीमधील अनुशीलन समीतीचे महत्व सांगा.
- (3) 'छोडो भारत' चळवळीचा वृत्तांत द्या.
- (4) हैद्राबाद संस्थानाचे भारतीय संघराज्यात विलिनीकरण कशाप्रकारे घडून आले? चर्चा करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [20]

- (1) आर्य समाजाची सुधारणा चळवळीतील कामगिरी सांगा.
- (2) भारतातील स्त्री चळवळीचा वृत्तांत द्या.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) द्विदल राज्यपद्धती (Dyarchy)
- (2) भारतातील राष्ट्रवादाचा उदय
- (3) ब्रिटिशांचे वृत्तपत्रविषयक धोरण
- (4) 1919 च्या कायद्यातील प्रमुख तरतूदी
- (5) नारायण मेघाजी लोखंडे
- (6) जुनागढ संस्थानाचे विलिनीकरण.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2035

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HISTORY

Special Paper I

(Ancient India : 3000 B.C. to 1206 A.D.)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the sentence 'Caves are the source of History'.

(ii) Explain the concept of 'Hero-Stone'.

(iii) Express the various views on the decline of Harappan Culture.

(iv) Write the causes of decline of Mauryas.

(v) Write a note on progress of science and technology during Gupta period.

(vi) Write the features of Cholas' Art.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Write the causes of rise of Mahajanpadas and Magadh.

(ii) Explain the concept 'Ashoka's Dhamma'.

(iii) Write a note on 'Satavahan's Architecture'.

(iv) Evaluate the achievements of Harshavardhana.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (i) Discuss the sources of Ancient Indian History.
- (ii) Write features of the administration of Mauryan Empire.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Periplus of the Erythrian Sea
- (ii) Religious beliefs of the Harappan People
- (iii) City Administration
- (iv) Amravati Stupa
- (v) Kalidas
- (vi) Chalukyan Architecture.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांमध्ये लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) लेणी इतिहासाचे साधन आहे, स्पष्ट करा.
- (ii) 'वीरगळ' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) हरप्पा संस्कृतीच्या न्हासाविषयी विविध मते लिहा.
- (iv) मौर्य साम्राज्याच्या न्हासाची कारणमिमांसा लिहा.
- (v) गुप्तकालातील विज्ञान-तंत्रज्ञानाची प्रगतीचा आढावा घ्या.
- (vi) चोलकालीन कलेची वैशिष्ट्ये लिहा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांमध्ये लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) महाजनपदांची उदयप्रक्रिया व मगध साम्राज्याच्या उदयाची कारणमीमांसा करा.
 - (ii) अशोकाची 'धम्म' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (iii) सातवाहनकालीन स्थापत्यकलेची माहिती लिहा.
 - (iv) हर्षवर्धनाच्या कामगिरीचे मुल्यमापन करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांमध्ये लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) प्राचीन भारतीय इतिहासाच्या साधनांची चर्चा करा.
 - (ii) मौर्यकालीन प्रशासनाची ठळक वैशिष्ट्ये नमूद करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) पेरिप्लस ऑफ दि इरिथ्रियन सी
 - (ii) हरप्पाकाळीन धार्मिक जीवन
 - (iii) नगर प्रशासन
 - (iv) अमरावती स्तूप
 - (v) कालिदास
 - (vi) चालुक्यकालीन वास्तुकला.

[5301]-2035

(Diplomatic History of Marathas : 1707 to 1818)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the concept of 'Chauth'.

(ii) Explain the concept of 'Baluta'.

(iii) Explain the importance of the Treaty of Warana.

(iv) Write a short note on 'Raghunathrao'.

(v) What is the importance of the Treaty of Bassein in the Maratha History ?

(vi) Review Local Administration of the Marathas.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain the archeological sources for the study of Marathas.

(ii) Evaluate the achievements of Peshwa Madhavrao-I.

(iii) Assess the achievement of Barbhai Council.

(iv) Discuss the Judicial Administration of Marathas.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (i) Discuss the expansion of the Marathas in North during the period of Peshwa Bajirao-I.
- (ii) Discuss the contribution of Nana Fadnavis in the Maratha History.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Gotsabha
- (ii) Dabhade Episode
- (iii) The Treaty of Wadgaon
- (iv) The Battle of Kharda
- (v) Yeshwantrao Holkar
- (vi) Provincial Administration.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) 'चौथ' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) 'बलुता' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) वारणेच्या तहाचे महत्त्व विशद करा.
- (iv) 'रघुनाथराव' यावर थोडक्यात टीप लिहा.
- (v) बसईच्या तहाचे मराठ्यांच्या इतिहासातील महत्त्व काय आहे ?
- (vi) मराठ्यांच्या स्थानिक प्रशासनाचा आढावा घ्या.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) मराठ्यांच्या इतिहासाच्या अभ्यासाच्या पूरातत्त्वीय साधनांचे वर्णन करा.
- (ii) थोरले माधवराव पेशवे यांच्या कामगिरीचे परीक्षण करा.
- (iii) बारभाई मंडळाच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
- (iv) मराठ्यांच्या न्यायिक प्रशासनाची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) पहिला बाजीराव पेशवा यांच्या कालखंडातील मराठ्यांच्या उत्तरेकडील सत्ताविस्ताराची चर्चा करा.
- (ii) मराठ्यांच्या इतिहासातील नाना फडणवीस यांच्या योगदानाची चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) गोतसभा
- (ii) दाभाडे प्रकरण
- (iii) वडगावचा तह
- (iv) खडर्गाची लढाई
- (v) यशवंतराव होळकर
- (vi) प्रांतीय प्रशासन.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2036

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HISTORY

Special Paper II

[History of Modern Maharashtra (1818 to 1960)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Define the concept of 'Industrialization'.
- (2) Explain the philosophy of the 'Prarthana Samaj'.
- (3) Discuss in brief the educational contribution of Karmaveer Bhaurao Patil.
- (4) Give an account of Rise of 1857 in Maharashtra.
- (5) Write in short the contribution of Dr. B.R. Ambedkar to Economics.
- (6) Explain the importance of the 'Non-Brahmin Movement'.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) State the work done by 'Mahatma Phule' regarding the emancipation of women.
- (2) Discuss the philosophy of 'Prarthana Samaj'.
- (3) Discuss the Bhil uprising in Maharashtra.
- (4) Examine the development of Peasants movement in Maharashtra.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (1) Review the contribution of Bhau Daji Lad to socio-religious reform movements.
 - (2) Discuss the contribution of Gopal Krishna Gokhale.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Urbanization
 - (2) Moderates Ideology
 - (3) Gopal Hari Deshmukh (Lokhitwadi)
 - (4) Work of Karmaveer Bhaurao Patil
 - (5) Jungle Satyagraha in Maharashtra
 - (6) Razakar.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढील प्रश्नांची उत्तरे **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (1) 'औद्योगीकरण' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (2) प्रार्थना समाजाचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
 - (3) कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या शिक्षण क्षेत्रातील योगदानाची चर्चा करा.
 - (4) महाराष्ट्रातील 1857 च्या उठावाचा वृत्तांत द्या.
 - (5) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे अर्थशास्त्रामधील योगदानाची थोडक्यात माहिती लिहा.
 - (6) ब्राम्हणेतर चळवळीचे महत्व स्पष्ट करा.
2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [20]
- (1) स्त्रियांच्या बंधमुक्तीच्या विषयी महात्मा फुले यांनी केलेले कार्य सांगा.
 - (2) 'प्रार्थना' समाजाच्या तत्वज्ञानाची चर्चा करा.
 - (3) महाराष्ट्रातील भिल्लांच्या उठावाची चर्चा करा.
 - (4) महाराष्ट्रातील शेतकरी चळवळीची वाटचाल स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

(1) भाऊ दाजी लाड यांच्या सामाजिक व धार्मिक सुधारणावादी चळवळीतील योगदानाचा आढावा घ्या.

(2) गोपाळ कृष्ण गोखले यांच्या कार्याची सविस्तर चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणताही चार) : [20]

(1) 'नागरीकरण'

(2) मवाळवादी विचारसरणी

(3) गोपाळ हरी देखमुख उर्फ लोकहितवादी

(4) कर्मवीर भाऊराव पाटीलांचे कार्य

(5) महाराष्ट्रातील जंगल सत्याग्रह

(6) रझाकार.

[Medieval India (1206 to 1707)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Write salient features of Ziauddin Barni's historiography.
- (2) Explain the term 'Mansabdari'.
- (3) Explain the term 'Din-i-Ilahi'.
- (4) Write salient features of architecture during the reign of Sher Shah Suri.
- (5) Account for the position of women during the Mughal times.
- (6) Review the relations between Shah Jahan and Shahaji Raje.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Evaluate the economic reforms of Alauddin Khilji.
- (2) Examine socio-economic life during the Yadavas.
- (3) Account for the extension of the Mughal Empire by Akbar.
- (4) Discuss the political relations between Aurangzeb and Chhatrapati Shivaji Maharaj.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Evaluate the experiments of Muhammad-bin-Tughlaq.
- (2) Discuss the Land Revenue system of the Mughals.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Architecture during the reign of Allauddin Khilji
- (2) Razia Sultana
- (3) Diwan of the Mughal Administration
- (4) Ship-building industry during the Mughals
- (5) Jahangir's Rajput Policy
- (6) Chhatrapati Sambhaji and Prince Akbar.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) जियाउद्दीन बर्नीच्या इतिहासलेखनाची ठळक वैशिष्ट्ये लिहा.
- (2) 'मनसबदारी' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (3) 'दीन-इ-इलाही' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (4) शेरशाह सूरीच्या काळातील स्थापत्यकलेची ठळक वैशिष्ट्ये लिहा.
- (5) मुघलकालीन स्त्रियांच्या परिस्थितीचा वृत्तांत द्या.
- (6) शहाजहान आणि शहाजी राजे यांच्यामधील परस्पर संबंधाचा आढावा घ्या.

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) अल्लाउद्दीन खिलजीच्या आर्थिक सुधारणांचे मूल्यमापन करा.
- (2) यादवकालीन सामाजिक-आर्थिक जीवनाचे परीक्षण करा.
- (3) अकबराने मुघल साम्राज्याच्या केलेल्या विस्ताराचा वृत्तांत द्या.
- (4) औरंगजेब आणि छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्यामधील राजकीय संबंधाची चर्चा करा.

3. पुढीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) मुहम्मद-बिन-तुघलकाच्या प्रयोगांचे मूल्यमापन करा.
- (2) मुघलांच्या जमीन महसूल पद्धतीची चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) अल्लाउद्दीन खिलजीकालीन स्थापत्यकला
- (2) रझिया सुलतान
- (3) मुघल प्रशासनातील दिवाण
- (4) मुघलकालीन जहाजबांधणी उद्योग
- (5) जहांगीरचे राजपूतविषयक धोरण
- (6) छत्रपती संभाजी महाराज आणि राजपूत अकबर.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2037

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ANTHROPOLOGY

(G-II : Indian Tribes and Tribal Development)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each :[20]

(i) Write in detail the meaning of 'Denotified Tribe.

(ii) State the concept of Tribal Development.

(iii) Write the geographical classification of Indian Tribes.

(iv) Explain the tribal movements after independence.

(v) What is participant's observation ?

(vi) Explain the constitutional provisions for Scheduled Tribes.

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each :[20]

(i) Explain the functions of Youth Dormitories.

P.T.O.

- (ii) What are the types of interviews ?
 - (iii) Explain the problem of Illiteracy.
 - (iv) What are the causes of tribal movements ?
3. Answer any *one* of the following questions in 400 words : [20]
- (i) Explain the difference between Caste and Tribe.
 - (ii) Describe the various approaches of tribal development.
4. Write short notes on any *four* of the following : [20]
- (i) Ghotul
 - (ii) Integrated Tribal Development Programme
 - (iii) School drop out
 - (iv) Deforestation
 - (v) Nomadic Tribes
 - (vi) Participation of Tribes in Freedom Movement.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]

(i) विमुक्त जमाती याचा पूर्ण अर्थ लिहा.

(ii) आदिवासी विकासाची संकल्पना सांगा.

(iii) भारतीय आदिवासींचे भौगोलिक वर्गीकरण लिहा.

(iv) स्वातंत्र्योत्तर काळातील आदिवासी चळवळी स्पष्ट करा.

(v) सहभागी निरीक्षण म्हणजे काय?

(vi) अनुसूचित जमातीसाठी असलेल्या घटनात्मक तरतुदी स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(i) युवागृहाची कार्ये विशद करा.

(ii) मुलाखतींचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

(iii) निरक्षरतेची समस्या स्पष्ट करा.

(iv) आदिवासी चळवळीची कारणे काय आहेत?

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (i) जात आणि जमात यातील फरक स्पष्ट करा.
- (ii) आदिवासी विकासाचे विविध दृष्टिकोण स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा : [20]

- (i) गोतुल
- (ii) एकात्मिक आदिवासी विकास कार्यक्रम
- (iii) शैक्षणिक गळती
- (iv) जंगलतोड
- (v) भखया जमाती
- (vi) स्वातंत्र्य चळवळीतील आदिवासींचा सहभाग.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2038

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

G2 : GEOGRAPHY

(Gg-210 : Elements of Climatology and Oceanography)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams whenever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Answer in **20** words each (any *ten*) : [20]

(1) Write elements of weather.

(2) What is wind ?

(3) Write any *two* factors affecting on distribution of air pressure.

(4) Write any *two* names of gases in the atmosphere.

(5) What is Diurnal Range of temperature ?

(6) Define sea breezes.

(7) Write types of precipitation.

(8) What is evaporation ?

(9) Write any *two* names of islands in the Indian Ocean.

(10) What is cyclone ?

(11) Write any *two* factors affecting on salinity of ocean water.

(12) What is continental shelf ?

(13) Write any *two* names of ocean currents.

(14) Write any *two* factors affecting on density of ocean water.

(15) What is ocean trench ?

P.T.O.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Troposphere
 - (2) Mountain and valley winds
 - (3) Ocean salinity
 - (4) Weather and climate.
3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the heat budget of the Earth.
 - (2) Write the factors affecting on the horizontal distribution of temperature.
 - (3) Write the characteristics of ocean waves.
 - (4) Write nature of oceanography.
4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Define climatology and explain its nature and scope.
 - (2) Explain planetary winds with the help of diagram.
 - (3) Write causes and effects of formation of ocean currents.
 - (4) Explain the importance of ocean as storehouse of resources.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(v) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **20** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दहा**) : [20]
- (1) वातावरणाचे घटक लिहा.
 - (2) वारा म्हणजे काय ?
 - (3) वायुभाराच्या वितरणावर परिणाम करणारे **दोन** घटक लिहा.
 - (4) वातावरणात असणाऱ्या कोणत्याही **दोन** वायूंची नावे लिहा.

- (5) दैनिक तापमान कक्षा म्हणजे काय ?
- (6) खारे वारे व्याख्या लिहा.
- (7) वृष्टीचे प्रकार लिहा.
- (8) बाष्पीभवन म्हणजे काय ?
- (9) हिंदी महासागरातील दोन बेटांची नावे लिहा.
- (10) आवर्त म्हणजे काय ?
- (11) सागरजलाच्या क्षारतेवर परिणाम करणारे दोन घटक लिहा.
- (12) समुद्रबुड जमीन म्हणजे काय ?
- (13) कोणत्याही दोन सागर प्रावाहांची नावे लिहा.
- (14) सागरजलाच्या घनतेवर परिणाम करणारे कोणतेही दोन घटक लिहा.
- (15) सागरी गर्ता म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) तपांबर
- (2) डोंगर व दरी वारे
- (3) सागरजलाची क्षारता
- (4) हवा व हवामान.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) पृथ्वीचे औष्णिक संतुलन स्पष्ट करा.
- (2) तापमानाच्या क्षितिजसमांतर वितरणावर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- (3) सागरी लाटांची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (4) सागरशास्त्राचे स्वरूप लिहा.

4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणत्याही दोन) : [30]

- (1) हवामानशास्त्राची व्याख्या सांगून स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) ग्रहीय वाऱ्यांचे प्रकार आकृतीसह स्पष्ट करा.
- (3) सागर प्रवाहांच्या निर्मितीची कारणे व परिणाम लिहा.
- (4) साधनसंपत्तीचे कोठार म्हणून सागराचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Gg-210 : Geography of Disaster Management

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.
(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Answer in about 20 words each (any *ten*) : [20]

- (1) State any *two* examples of manmade disasters.
- (2) Define the disaster management.
- (3) Write any *two* objectives of disaster management.
- (4) Give any *two* functions of Revenue Department in disaster management.
- (5) What is Rehabilitation ?
- (6) State any *two* flood prone regions.
- (7) Write any *two* drought prone regions in India.
- (8) Define the Earthquake.
- (9) State any *two* causes of landslide.
- (10) Give any *two* examples of non-exhaustible resources.
- (11) Give any *two* manmade causes of forest fire.
- (12) Write any *two* measures of control the Global warming.
- (13) Define the acid rain.
- (14) In which country Fukushima nuclear disaster occurred ?
- (15) What is soil degradation ?

2. Answer in about 50 words each (any *two*) : [10]

- (1) Biological disaster
- (2) Functions of Health department in disaster management
- (3) Management of landslide
- (4) Effect of Hail storms on agriculture in Maharashtra.

3. Answer in about **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the relationship between geographical condition and disaster.
- (2) Elaborate the role of media in disaster management.
- (3) Explain the causes and effects of Tsunami.
- (4) Write an account of Kedarnath cloud burst-2013.

4. Answer in about **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Describe the Pre-disaster and Post-disaster management in detail.
- (2) Define the cyclone and explain the causes and effects of cyclone.
- (3) What is Resources ? Explain the causes and effects of over-exploitation of resources.
- (4) What is ozone depletion ? Explain causes and effects of ozone depletion.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.

(v) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी सूमारे **20** शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दहा**) : [20]

- (1) मानवनिर्मित आपत्तीची कोणतीही **दोन** उदाहरणे द्या.
- (2) आपत्तीव्यवस्थापनाची व्याख्या लिहा.
- (3) आपत्तीव्यवस्थापनाची कोणतेही **दोन** उद्दिष्टे लिहा.
- (4) आपत्तीव्यवस्थापनात महसूल विभागाची कोणतेही **दोन** कार्ये द्या.
- (5) पुनर्वसन म्हणजे काय ?

- (6) कोणत्याही दोन पुरग्रस्त प्रदेशांची नावे सांगा.
- (7) भारतातील कोणत्याही अवर्षणग्रस्त प्रदेशांची नावे लिहा.
- (8) भूकंपाची व्याख्या लिहा.
- (9) भूमीपाताची दोन कारणे सांगा.
- (10) अविनाशी साधनसंपत्तीची कोणतेही दोन उदाहरणे द्या.
- (11) वनआगीची कोणतेही दोन मानवनिर्मित कारणे द्या.
- (12) जागतिक तपमानवाढ नियंत्रणाचे कोणतेही दोन उपाय लिहा.
- (13) आम्ल पर्जन्याची व्याख्या लिहा.
- (14) फुकूशिमा आण्विक आपत्ती कोणत्या देशात घडली ?
- (15) मृदाह्रास म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) जैविक आपत्ती
- (2) आपत्तीव्यवस्थापनात आरोग्य विभागाची कार्ये
- (3) भूमीपाताचे व्यवस्थापन
- (4) गारपीटीचा महाराष्ट्रातील शेतीवरील परीणाम.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) भौगोलिक परिस्थिती व आपत्ती यांचा संबंध स्पष्ट करा.
- (2) आपत्तीव्यवस्थापनात प्रसारमाध्यमांची भूमिका विशद करा.
- (3) त्सूनामीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (4) केदारनाथ ढगफूटी 2013 च्या घटनेचा वृत्तांत लिहा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) आपत्तीपूर्व व आपत्तीनंतरच्या व्यवस्थापनाचे सविस्तर वर्णन करा.
- (2) आवर्ताची व्याख्या सांगून आवर्तनिर्मितीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (3) साधनसंपत्ती म्हणजे काय ? साधनसंपत्तीच्या अतिरिक्त वापराची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (4) ओझोनक्षय म्हणजे काय ? ओझोनक्षयाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2039

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GEOGRAPHY

[Gg-220 : Economic Geography (S-1)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencils is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer in about **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) Define Economic Activities.
- (2) What are the types of Economic Activities ?
- (3) Give *four* names of non-metallic minerals.
- (4) Give *four* types of iron ores.
- (5) Give the names of oil producing middle-east countries.
- (6) Which are the pollution-free energy resources ?
- (7) Name the *four* important factors affecting industrial location.
- (8) Which countries are leading in iron and steel production in Europe ?
- (9) Name the *four* major automobile companies in the world.
- (10) Write favourable factors affecting paper industry.

P.T.O.

- (11) What is meant by shifting agriculture ?
- (12) What is meant by OPEC ?
- (13) Which countries are leading in wheat production ?
- (14) Which railway track is called Life Line of Siberia ?
- (15) Who is the father of Green Revolution in the World ?

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Write coal distribution in India in short.
- (2) Explain market-oriented farming.
- (3) Write an account on regional approach in Economic Geography.
- (4) Explain Ricardian theory.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the concept of 'Developing Countries'.
- (2) Write importance of agriculture.
- (3) Distinguish between Internal and International Trade.
- (4) Why is conservation of resources necessary ?

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Write history, trend and production of automobile industries in the world. Draw map.
- (2) 'Petrol is Black Gold'. Explain with worldwide production in Middle-east and in India.
- (3) Explain Economic Development in Post-Independence period of India.
- (4) Write meaning, nature and scope of economic geography.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) आर्थिक व्यवसायांची व्याख्या द्या.
- (2) आर्थिक व्यवसायांचे विविध प्रकार कोणते ?
- (3) कोणत्याही चार अधातू खनिजांची नावे सांगा.
- (4) लोह खनिजांचे चार प्रकार सांगा.
- (5) मध्यपूर्व देशांतील खनिज तेल निर्मिती करणाऱ्या देशांची नावे द्या.
- (6) प्रदुषण मूक्त उर्जासंपत्तीची उदाहरणे द्या.
- (7) उद्योगाच्या स्थाननिश्चितीकरणावर परिणाम करणाऱ्या चार घटकांची नावे सांगा.
- (8) युरोपमधील सर्वात अधिक लोह-पोलादाचे उत्पादन करणाऱ्या देशांची नावे द्या.
- (9) जगातील मोटारवाहन उद्योगसमुहांची चार नावे सांगा.
- (10) कागदनिर्मिती उद्योगासाठी चार अनुकूल असणारे घटक लिहा.
- (11) स्थलांतरीत शेती म्हणजे काय ?
- (12) ओपेक म्हणजे काय ?
- (13) गव्हाच्या उत्पादनांमध्ये जगातील अग्रेसर देश कोणते ?
- (14) सैबेरियातील कोणत्या रेल्वेमार्गास जीवनरेषा संबोधितात ?
- (15) जगातील हरितक्रांतीचा जनक म्हणून कोणाला ओळखले जाते ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) कोळश्याचे भारतातील वितरण थोडक्यात लिहा.
- (2) बाजाराधिष्ठित शेती विशद करा.
- (3) आर्थिक भूगोलातील प्रादेशिक अभ्यासपद्धतींची माहिती द्या.
- (4) रिकार्डोचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) विकसनशील देश संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) शेतीचे महत्त्व विशद करा.
- (3) देशांतर्गत आणि आंतर्देशीय व्यापारातील भेद स्पष्ट करा.
- (4) साधनसंपत्ती संवर्धन करण्याची गरज काय ?

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) जगातील मोटारवाहन उद्योगाचा इतिहास, बदलते स्वरूप व उत्पादन याविषयी नकाशाच्या आधारे माहिती लिहा.
- (2) 'खनिज तेलाला काळे सोने' म्हटले जाते, हे विधान मध्यपूर्वेकडील देश व भारतातील उत्पादन यांच्या आधारे स्पष्ट करा.
- (3) भारताच्या स्वातंत्र्योत्तर आर्थिक विकासाचा आढावा घ्या.
- (4) आर्थिक भूगोलाचा अर्थ सांगून स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.

[5301]-2039

[Gg-220 : Tourism Geography (S-1)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencils is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer in about **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) Define Foreign Tourist.
- (2) What is Heritage Tourism ?
- (3) What is Regional Tourism ?
- (4) Name any *two* cultural factors that attract the tourist.
- (5) Name any *two* 'sea beach' tourist places of Maharashtra.
- (6) State any *two* physical factors assessing tourism potentials.
- (7) Give any *two* historical tourist places in Maharashtra.
- (8) State any *two* characteristics of tourist guide.
- (9) Define Hotel.
- (10) Write any *two* impacts of Tourism on Economic Factors.
- (11) State any *two* effects of tourism on the culture of the local people at the tourist place.
- (12) In which states 'Vaishno Devi' and 'Mahabaleshwar' are located.
- (13) Which are the main attractions of 'Shegaon' tourist place.

- (14) Write any *two* types of tourism on the basis of tourist purpose.
- (15) State any *two* characteristics of 'Sardar Sarovar' as tourist place.
2. Answer the following in about **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Tourism as a basic need of mankind.
 - (2) Agro-tourism.
 - (3) Role of Electronic and Print media in tourism.
 - (4) House boats.
3. Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the nature of Tourism Geography.
 - (2) Explain the types of tourism based on number of tourists.
 - (3) Explain the role of travel and tourist agencies in tourism.
 - (4) Explain the concepts of 'Rail Yatribhavan' and 'Dharmashala'.
4. Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Give an account of 'Relief Factors' in tourism potential assessment.
 - (2) Describe the concept of 'Ideal Village' with Indian examples.
 - (3) Explain the impact of Tourism on social and cultural factors.
 - (4) Give an account on 'Konark Sun Temple' and 'Raigadh Fort' as historical tourist places.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) परदेशी पर्यटकाची व्याख्या लिहा.
- (2) परंपरा पर्यटन म्हणजे काय ?
- (3) प्रादेशिक पर्यटन म्हणजे काय ?
- (4) पर्यटकांना आकर्षित करणारे कोणतेही दोन सांस्कृतिक घटक सांगा.
- (5) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन सागरी पुळणांची नावे सांगा.
- (6) पर्यटनाच्या गुणवत्तेचे मापन करणाऱ्या कोणत्याही दोन प्राकृतिक घटकांची नावे सांगा.
- (7) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन ऐतिहासिक पर्यटन स्थळांची नावे सांगा.
- (8) पर्यटक मार्गदर्शकाची कोणतीही दोन गुणवैशिष्ट्ये सांगा.
- (9) 'हॉटेल' ची व्याख्या द्या.
- (10) पर्यटनाचे आर्थिक घटकावरील कोणतेही दोन प्रभाव लिहा.
- (11) पर्यटनस्थली असलेल्या स्थानिक लोकांच्या संस्कृतीवर पर्यटनाचे होणारे कोणतेही दोन परिणाम सांगा.
- (12) 'वैष्णोदेवी' आणि 'महाबळेश्वर' कोणकोणत्या राज्यात आहेत ?
- (13) 'शेगाव' या पर्यटनस्थळाची प्रमुख आकर्षणे कोणती ?
- (14) पर्यटकांच्या हेतू आधारित पर्यटनाचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- (15) 'सरदार सरोवर' पर्यटनस्थळाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) पर्यटन : मानवाची मुलभूत गरज.
 - (2) कृषी पर्यटन.
 - (3) पर्यटनामधील इलेक्ट्रॉनिक व मुद्रीत साधनांची भूमिका
 - (4) तरंगती हॉटेल्स.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) पर्यटन भूगोलाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - (2) पर्यटकांच्या संख्येवरून पर्यटनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - (3) प्रवासी व पर्यटक संघटनांची पर्यटनातील भूमिका स्पष्ट करा.
 - (4) रेल यात्रीभवन आणि धर्मशाला या संकल्पना स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) पर्यटनक्षमता मुल्यमापनातील भूरूपांचा उठाव या घटकावर सविस्तर वृत्तांत द्या.
 - (2) 'आदर्श खेडी' ही संकल्पना भारतीय उदाहरणांसह विशद करा.
 - (3) पर्यटनाचा सामाजिक व सांस्कृतिक घटकांवर पडणारा प्रभाव स्पष्ट करा.
 - (4) 'कोणार्क सुर्य मंदिर' व 'रायगड किल्ला' या ऐतिहासिक पर्यटन स्थळांवर सविस्तर वृत्तांत द्या.

Total No. of Questions—7+7+5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2040

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MUSIC (संगीत) (G-2)

(2013 PATTERN)

(विशेष सूचना :— या संचातील रागसंगीत गायन, सतार किंवा तबला यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

रागसंगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) अनिवार्य प्रश्न एक अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची छोटी बंदिश (मध्यलय किंवा द्रुतलय) स्वरलिपिबद्ध करा. [5]
2. बिहाग किंवा वृंदावनी सारंग यौपकी कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह पकड यासह लिहा. [5]
3. अद्धा तीनताळ किंवा चौताल यापैकी कोणत्याही एका तालाचे लेखन करून त्याची दुप्पट करा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
 - (1) लोकसंगीत
 - (2) धृपद-धमार गायकी
 - (3) ख्याल गायकी
 - (4) शब्दप्रधान संगीत

P.T.O.

5. थोडक्यात वर्णन करा (कोणतेही दोन) : [5]

- (1) गान समय सिद्धांत
- (2) हिंदुस्थानी व कर्नाटक संगीतपद्धती
- (3) समान मात्रांचे दोन ताल
- (4) भावगीत, भक्तीगीत, देशभक्तीपर गीत

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र लिहा : [5]

- (1) पं. डि. व्ही. पलुस्कर
- (2) उस्ताद अल्लादियाँ खाँ
- (3) पं. ओंकारनाथ ठाकुर

7. निबंधात्मक लेखन करा (कोणताही एक) : [5]

- (1) मी ऐकलेली मैफील
- (2) लोकसंगीत
- (3) संगीत सभेचे आयोजन

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— अनिवार्य प्रश्न क्रमांक एक अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची मध्यलय बंदिश लिपिबद्ध करा (मसितखानी गत). [5]
2. सारंग किंवा मालकंस रागाची संपूर्ण माहिती देऊन एक तिहाई लिहा. [5]
3. तिनताल किंवा झपताल यापैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती देऊन त्या तालाची चौपट करा. [5]
4. व्याख्या द्या (कोणतेही पाच) : [5]
 - (1) वर्ण
 - (2) न्यास
 - (3) गमक
 - (4) खटका
 - (5) मूर्की
 - (6) विकृत स्वर
 - (7) विवादी स्वर
 - (8) अचल स्वर
5. टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [5]
 - (1) रजाखानी गत
 - (2) तानांचे प्रकार
 - (3) गानसमय सिद्धांत
 - (4) तंतूवाद्यांचे प्रकार

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे कार्य विशद करा. [5]

- (1) उ. अब्दुल करीम खाँ साहेब
- (2) आचार्य बाबा अल्लाउद्दीन खाँ साहेब

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]

- (1) मी ऐकलेली मैफील
- (2) सतार स्वरात जुळविण्याची पद्धत
- (3) संगीत सभेचे आयोजन

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. एकताल किंवा दिपचंदी यापैकी कोणत्याही एका तालाची शास्त्रीय माहिती आणि एकपट-
दुप्पट लिहा. [5]
2. टीपा द्या (कोणतेही दोन) : [5]
 - (1) लग्गी
 - (2) चक्रदार
 - (3) तीगून
3. तबला स्वरात मिळविण्याचे नियम विशद करा. [5]
4. तबला या वाद्याचा संक्षिप्त इतिहास लिहा. [5]
5. भजन व गझल या गीतप्रकारांची माहिती देऊन त्यास उपयुक्त तालांची नावे
लिहा. [5]

Total No. of Questions—7+6]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2041

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

संगीत विशेष S-1 (एस-1)

(2013 PATTERN)

राग संगीत स्वर वाद्य वादन (सतार)

वेळ : 1½ तास

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) या संचातील राग संगीत गायन, सतार, तबला या पैकी तुम्ही शिकलेल्या विषयाची कोणतीही **एक** प्रश्न पत्रिका सोडवा.

(ii) **पहिला** प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(iii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही **तीन** असे एकूण **चार** प्रश्न सोडवावेत.

(iv) **सर्व** प्रश्नांना समान गुण असून ते उजवीकडे दर्शविले आहेत.

1. अभ्यासक्रमातील कोणत्याही **एका** रागातील मसितखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

2. राग-भीम पलास व राग-भैरव यांपैकी कोणत्याही **एका** रागाची वैशिष्ट्यांसह सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा. [5]

3. रुपक, एकताल, झुमरा, त्रिताल यांपैकी कोणत्याही **एका** तालाचे मात्रा, खंड, टाळी, काल या प्रमाणे लेखन करा. [5]

4. थोडक्यात लिहा (कोणतेही **दोन**) : [5]

(1) संधिप्रकाश राग

(2) श्रुतीस्वरविभाजन

(3) राग वर्गीकरण पद्धती

(4) उपशास्त्रीय संगीत प्रकार

(5) जोड राग.

P.T.O.

5. टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [5]
- (1) ठुमरी
 - (2) टप्पा
 - (3) त्रिवट
 - (4) दादरा
 - (5) चैती
6. निबंध लिहा (कोणताही एक) : [5]
- (1) सेनी घराणे
 - (2) संगीत गुरुमुखी विधा
 - (3) सतार या वाद्याचा इतिहास व सतारीचे आत्ताचे स्वरूप
7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) : [5]
- (1) उस्ताद अल्लारखाँ
 - (2) आमीर खाँ
 - (3) पं. रविशंकर

तबला

वेळ : 1½ तास

एकूण गुण : 20

सूचना :—प्रथम प्रश्न अनिवार्य, एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. धुमाळी किंवा पंजाबी यापैकी कोणत्याही **एका** तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आणि एकपट-दुप्पट लिहा. [5]
2. लयकारीच्या आड, कुआड आणि बिआड या प्रकारांविषयी विस्ताराने लिहा. [5]
3. तबल्यातील दिल्ली आणि लखनौ बाजांविषयी थोडक्यात विवेचन करा. [5]
4. तुम्ही साथ करीत असलेल्या कोणत्याही **एका** गायनप्रकाराविषयी थोडक्यात माहिती द्या. [5]
5. तबल्याच्या निर्मितीविषयी विविध विचारप्रवाहांचा थोडक्यात आढावा घ्या. [5]
6. तुमच्या आवडत्या कलाकाराचे सांगीतिक योगदान विशद करा. [5]

Total No. of Questions—7+7+7]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2042

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

संगीत विशेष स्तर (एस-2)

(2013 PATTERN)

विशेष सूचना :— या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या अभ्यासक्रमाची प्रश्नपत्रिका सोडवा)

राग संगीत गायन

वेळ : 1½ तास

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहा पैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. जौनपुरी, चंद्रकौंस, बागेश्री यापैकी कोणत्याही एका रागातील विलंबित लय ख्यालाचे (बडा ख्याल/ख्याल) स्वर लेखन करा.
2. भीमपलास, भैरव, जौनपुरी या पैकी कोणत्याही एका रागाची स्वर विस्तारासह सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा.
3. सूलताल, अद्धा धुमाळी, चौताल या पैकी कोणत्याही एका तालाचे वैशिष्ट्यांसह लेखन करा.
4. टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (1) धमार
 - (2) संगीत आणि साहित्य
 - (3) दादरा
 - (4) तराणा

P.T.O.

5. थोडक्यात लिहा (कोणतेही दोन) :

- (1) स्वर लेखन पद्धतीची व्याप्ती आणि मर्यादा
- (2) दादरा
- (3) तराणा
- (4) धृपद

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (1) पार्श्व संगीत
- (2) महाराष्ट्राचे लोक संगीत
- (3) शब्द प्रधान संगीत.

7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :

- (1) श्रीमती बेगम अख्तर
- (2) उस्ताद बिस्मिल्ला खान
- (3) पं. व्ही. जी. जोग

तबला

वेळ : 1½ तास

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहा पैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. खेमटा ताल लिहा.
2. धमार ताल लिहा.
3. सूलताल लिहा.
4. व्याख्या लिहा (कोणत्याही पाच) :
 - (1) कायदा
 - (2) गत
 - (3) पेशकार
 - (4) परन
 - (5) रेला
 - (6) आमद
 - (7) मात्रा
 - (8) लय
5. टीपा लिहा (कोणताही एक) :
 - (1) त्रितालामध्ये एक पलटा
 - (2) झपतालात एक रेला
 - (3) एकतालात तिहाई

6. थोडक्यात लिहा (कोणताही एक) :

- (1) अजराडा बाज
- (2) नगमा (लहरा)
- (3) पं. भातखंडे लीपिनुसार झपतालमध्ये चतुरस्र जातीचा कायदा

7. कोणताही एक लिहा :

- (1) तबला वाद्याचा संक्षिप्त इतिहास
- (2) तुमच्या आवडत्या तबलावादक कलाकाराचे चरित्र लिहा
- (3) तालनिर्मितीचे सिद्धांत.

सतार

वेळ : 1½ तास

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहा पैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. शुद्ध सारंग, कलावती, चंद्रकौंस या पैकी कोणत्याही एका रागातील मसितखानी गत स्वरलीपिबद्ध करा.
2. जौनपुरी, कल्याण, कलावती या पैकी कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा.
3. सूलताल, एकताल, तिलवाडा या पैकी कोणत्याही एका तालाचे मात्रा, खंड, टाळी, काल या प्रमाणे लेखन करा.
4. टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (1) तंतुवाद्यांचे प्रकार
 - (2) ठुमरी
 - (3) महाराष्ट्रातील लोकसंगीत
 - (4) धृपद
5. थोडक्यात लिहा (कोणतेही दोन) :
 - (1) सतार वादनातील मीड चे महत्व
 - (2) सतार वादनातील तबला साथ
 - (3) नाटकात संगीताचे महत्व
 - (4) धमार.

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (1) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप
- (2) नभोवाणी द्वारे होणारा संगीताचा प्रचार
- (3) संगीत व आधुनिक वाज्ञानिक उपकरणे

7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :

- (1) उस्ताद बिस्मिल्ला खां
- (2) पं. भीमसेन जोशी
- (3) उस्ताद अमजद अली खां

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2043

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PUBLIC ADMINISTRATION

(G-2 : Indian Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in 100 words each (any *four*) : [20]

- (i) Significance of 1935 Act
- (ii) Welfare State
- (iii) Composition of Election Commission
- (iv) Lokayukta
- (v) Role of Governor
- (vi) Planning Commission

2. Answer the following questions in 200 words each (any *two*) : [20]

- (i) Cantonment Board
- (ii) Functions of Block Development Officer
- (iii) Composition of High Court
- (iv) Functions of Gram Panchayat

3. Answer any *one* of the following questions in 400 words : [20]

- (i) Explain the powers and functions of Prime Minister of India.
- (ii) Explain the composition, power and functions of Zilla Parishad.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) Vice President
- (ii) Powers of Rajya Sabha
- (iii) National Human Rights Commission
- (iv) Functions of Municipal Council
- (v) Right to Information
- (vi) The State Secretariat.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) 1935 च्या कायद्याचे महत्व
- (ii) कल्याणकारी राज्य
- (iii) निवडणुक आयोगाची रचना
- (iv) लोकायुक्त
- (v) राज्यपालाची भूमिका
- (vi) नियोजन मंडळ

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) छावणी मंडळ
- (ii) गटविकास अधिकाऱ्याची कार्ये
- (iii) उच्चन्यायालयाची रचना
- (iv) ग्रामपंचायतीची कार्ये

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) भारताच्या पंतप्रधानांचे अधिकार आणि कार्य स्पष्ट करा.
- (ii) जिल्हा परिषदेची रचना, अधिकार आणि कार्य स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) उप-राष्ट्रपती
- (ii) राज्यसभेचे अधिकार
- (iii) राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग
- (iv) नगरपालिकेची कार्ये
- (v) माहिती अधिकार
- (vi) राज्य सचिवालय

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2044

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
PUBLIC ADMINISTRATION
(S-1) : Personnel Administration
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Meaning of Personnel Administration
- (2) Features of Civil Service
- (3) Importance of Recruitment
- (4) Meaning of Promotion
- (5) Human Resource Development
- (6) Right to Strike

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Functions of Civil Services
- (2) Objective of Training
- (3) Tress Management
- (4) Right to form Association

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (i) State the problems of Personnel Administration
- (ii) Write Redressal Mechanism in Personnel Administration.

P.T.O.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Direct Recruitment
- (ii) Principles of Promotion
- (iii) Importance of Personnel Administration
- (iv) Benefits of Retirement
- (v) Motivation
- (vi) Career Development

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) सेवक प्रशासनाचा अर्थ
- (ii) सनदी सेवेची वैशिष्ट्ये
- (iii) भरतीचे महत्व
- (iv) बढतीचा अर्थ
- (v) मनुष्यबळ विकास
- (vi) संप करण्याचा अधिकार.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) सनदी सेवेचे कार्ये
- (ii) प्रशिक्षणाचा हेतु
- (iii) ताण-तणावाचे व्यवस्थापन
- (iv) संघटना स्थापन करण्याचा अधिकार

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) सेवक प्रशासनातील समस्या सांगा.
- (ii) सनदी प्रशासनातील अन्याय निवारण यंत्रणा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (i) सरळ भरती
- (ii) बढतीचे तत्व
- (iii) सेवक प्रशासनाचे फायदे
- (iv) निवृत्तीचे फायदे
- (v) कार्यप्रवणता
- (vi) कर्मचारी विकास

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2045

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PUBLIC ADMINISTRATION

(S-2 : Local Self Government of Maharashtra)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Meaning of Local self government
- (2) Importance of Gramsabha.
- (3) Chairman of Panchayat Samiti
- (4) Financial sources of Municipal Corporation
- (5) Mahatma Gandhi Tanta Mukti Abhiyan
- (6) Corruption in local self government.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Importance of Local Self Government
- (2) Function of B.D.O.
- (3) Balwantrai Mehta Committee
- (4) 74th Constitutional Amendment.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain composition, powers and functions of Zilla Parishad.
- (2) Explain the composition, powers and functions of Cantonment Board.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Functions of Sarpanch
- (2) Mayor
- (3) Chief Officer of Municipal Council
- (4) Sant Gadage Baba Gram Swachhata Abhiyan
- (5) Political interference
- (6) Financial problems.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) स्थानिक स्वशासनाचा अर्थ
- (2) ग्रामसभेचे महत्व
- (3) पंचायत समितीचा सभापती
- (4) महानगरपालिकेच्या उत्पन्नाची साधने
- (5) महात्मा गांधी तंट्या मुक्ती अभियान
- (6) स्थानिक स्वशासनामधील भ्रष्टाचार.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) स्थानिक स्वशासनाचे महत्त्व
- (2) गटविकास अधिकाऱ्याची कामे
- (3) बळवंतराय मेहता समिती
- (4) 74वी घटनादुरुस्ती.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) जिल्हा परिषदेची रचना सांगून अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- (2) कॅन्टोनमेंट बोर्ड (छावणी मंडळ) ची रचना, अधिकार व कामे स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) सरपंचाचे अधिकार
- (2) महापौर
- (3) नगरपरिषदेचा मुख्याधिकारी
- (4) संत गाडगे बाबा ग्राम स्वच्छता अभियान
- (5) राजकीय हस्तक्षेप
- (6) आर्थिक समस्या.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2046

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PSYCHOLOGY

General Paper II

(Social Psychology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) What are the social psychology related fields ?
- (2) What is Prejudice ?
- (3) What is Group ?
- (4) Explain the types of communication.
- (5) What is close relationships ?
- (6) Explain the commitment to socially responsible behaviour.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the research areas/fields of Social Psychology.
- (2) Explain the nature and components of attitudes.
- (3) Discuss the internal and external determinants of Attraction.
- (4) Explain the skills of communication.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Define the self-concepts. Explain the concepts related to self.
- (2) What is aggression ? Explain the forms of aggression.

P.T.O.

4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]

- (1) *Three* levels of behaviour
- (2) Leadership
- (3) Pro-social behaviour
- (4) Attitude of behaviour
- (5) Bystander effect
- (6) Attitudinal change.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) सामाजिक मानसशास्त्राशी संबंधित क्षेत्रे कोणती ?
- (2) पूर्वग्रह म्हणजे काय ?
- (3) समूह म्हणजे काय ?
- (4) संप्रेषणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (5) घनिष्ठ नातेसंबंध म्हणजे काय ?
- (6) समाजभिमुख कृतीची वचनबद्धता स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [20]

- (1) सामाजिक मानसशास्त्राची संशोधन क्षेत्रे स्पष्ट करा.
- (2) अभिवृत्तीचे स्वरूप व घटक स्पष्ट करा.
- (3) आकर्षणाची अंतर्गत व बाह्य निर्धारकाची चर्चा करा.
- (4) संप्रेषण कौशल्य स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) स्व-संकल्पनेची व्याख्या लिहा. 'स्व'-संकल्पनेशी संबंधित 'स्व' स्पष्ट करा.
- (2) आक्रमकता म्हणजे काय ? आक्रमकतेचे अविष्कार स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 50 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) सामाजिक वर्तनाच्या तीन पातळ्या
- (2) नेतृत्व
- (3) समाजभिमुख वर्तन
- (4) अभिवृत्ती वर्तन
- (5) साक्षीदाराचा परिणाम
- (6) अभिवृत्तीमधील बदल.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2047

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PSYCHOLOGY

(S-1 : Abnormal Psychology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State cognitive approach in abnormal psychology.
- (2) What are the negative symptoms of schizophrenia ?
- (3) What is depression ?
- (4) State anorexia nervosa.
- (5) What is gender identity disorder ?
- (6) State the symptoms of schizoid personality disorder.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Write brief history of DSM system.
- (2) Discuss the various types of treatments of schizophrenia.
- (3) Illustrate parasomnia sleep disorder.
- (4) Explain the causes and treatments of intellectual disabilities.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]

- (1) Define obsessive-compulsive disorder. Illustrate subtypes of obsessive-compulsive disorders.
- (2) Explain different kinds of somatic symptoms disorders.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Mental disorder
- (2) Delusional disorder
- (3) Bipolar I disorder
- (4) Dementia
- (5) Sexual sadism
- (6) Dependent personality disorder.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) मनोविकृती मानसशास्त्रातील बोधनिक दृष्टीकोन सांगा.
- (2) छिन्नमनस्कतेची नकारात्मक लक्षणे कोणती आहेत ?
- (3) अवसाद म्हणजे काय ?
- (4) क्षुधा-अभाव चेतापदशा सांगा.
- (5) लिंग तादात्म्य विकृती म्हणजे काय ?
- (6) छिन्नमनस्कताजन्य व्यक्तिमत्त्व विकृतीची लक्षणे सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) डी.एस्.एम्. प्रणालीचा इतिहास संक्षिप्तपणे लिहा.
 - (2) छिन्नमनस्कतेवरील विविध प्रकारच्या उपचारांची चर्चा करा.
 - (3) परानिद्रादोष विकृती सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - (4) बौद्धिक अक्षमतेची कारणे आणि उपचार स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) विचार-कृती अनिवार्यता विकृतीची व्याख्या द्या. विचार-कृती अनिवार्यता विकृतीचे उपप्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - (2) भिन्न प्रकारच्या दैहिक लक्षणं विकृती स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) मानसिक विकृती
 - (2) संभ्रान्ती
 - (3) द्विध्रुवीय-1 विकृती
 - (4) अवमनस्कता
 - (5) परपिडन लैंगिक विकृती
 - (6) अवलंबी व्यक्तिमत्त्व विकृती.

(S-1 : Psychology of Adjustment)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) What is divorce ?
 - (2) State the alternatives in traditional gender role.
 - (3) State the family influences on choosing a career.
 - (4) What are the multi-axes of DSM-5 ?
 - (5) Write the positive effects of stress.
 - (6) State appraisal focused constructive coping.
2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (1) Describe the vulnerable areas in marital adjustment.
 - (2) Explain traditional gender roles.
 - (3) Illustrate schizophrenic disorders.
 - (4) Define stress. Explain different responses to stress.
3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]
 - (1) What is an adjustment psychology ? Explain in detail behavioural perspectives of adjustment psychology.
 - (2) What is placebo treatment ? Discuss the uses and effects of placebo treatment.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (1) Co-habitation
- (2) Gender and social behaviour
- (3) Sexual harassment
- (4) Obsessive-compulsive disorder
- (5) Burnout
- (6) Defensive coping.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) घटस्फोट म्हणजे काय ?
- (2) पारंपारिक लिंग-भूमिकेतील पर्याय सांगा.
- (3) कारकीर्द निवडीवरील कौटुंबिक प्रभाव सांगा.
- (4) डी.एस्.एम्. 5 चे बहू-अक्ष कोणते आहेत ?
- (5) ताणाचे सकारात्मक परिणाम लिहा.
- (6) मूल्यांकन-केंद्री रचनात्मक प्रतियोजन सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) वैवाहिक समायोजनातील असुरक्षित क्षेत्रांचे वर्णन करा.
- (2) पारंपारिक लिंगभूमिका स्पष्ट करा.
- (3) छिन्नमनस्कतावत मनोविकृती सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (4) ताणाची व्याख्या द्या. ताणाला दिल्या जाणाऱ्या विविध प्रतिक्रिया स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) समायोजन मानसशास्त्र म्हणजे काय ? समायोजन मानसशास्त्राचा वर्तनात्मक दृष्टीकोन सविस्तर स्पष्ट करा.
- (2) 'प्लेसबो' उपचार म्हणजे काय ? प्लेसबो उपचाराचे उपयोग आणि परिणामांची चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) सह-जीवन
- (2) लिंग आणि सामाजिक वर्तन
- (3) लैंगिक छळ
- (4) विचार-कृती अनिवार्य विकृती
- (5) बर्नआऊट
- (6) संरक्षणात्मक प्रतियोजन.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2048

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PSYCHOLOGY

Special Paper II

(S-2 : Developmental Psychology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the effective parenting styles.
- (2) State the threats to adolescence.
- (3) What are the common illnesses in early childhood ?
- (4) State the gender differences in career choices during early adulthood.
- (5) What are the coping strategies for dealing with stress in middle adulthood ?
- (6) Explain the functions of marriage.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) What are the problems of schoolgoing children ?
- (2) Describe Piaget's approach to sensory-motor period.
- (3) Describe the physical development during adolescence.
- (4) What are the preventive health care measures during middle adulthood ?

P.T.O.

3. Answer the following questions in 400 words each (any one) : [20]

- (1) What are the stages of prenatal development ? Explain the factors affecting prenatal development.
- (2) Explain the physical and psychological transitions during late adulthood.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Importance of nutrition in infancy
- (2) Roots of speech development
- (3) Identity development in adolescence
- (4) Perry's approach to cognitive development
- (5) Friendship in childhood
- (6) Roots of aggression in middle childhood.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) यशस्वी पालकत्व शैली स्पष्ट करा.
- (2) पौगंडावस्थेतील धोके सांगा.
- (3) पूर्व बाल्यावस्थेतील सर्वसामान्य आजार कोणते ?
- (4) पूर्व प्रौढावस्थेतील लिंगभेदानुसार होणारी व्यवसाय निवड स्पष्ट करा.
- (5) मध्य प्रौढावस्थेतील ताणाशी समायोजन करण्याच्या पद्धती कोणत्या ?
- (6) विवाहाची कार्ये स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) शालेय मुलांच्या समस्या कोणत्या ?
 - (2) पियाजे यांच्या वेदक-कारक दृष्टीकोनाचे वर्णन करा.
 - (3) पौगंडावस्थेतील शारीरिक विकासाचे वर्णन करा.
 - (4) मध्य प्रौढावस्थेत कोणत्या आरोग्यविषयक प्रतिबंधक काळजी घेतल्या जातात ?
3. खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : [20]
- (1) जन्मपूर्व विकासाच्या अवस्था (टप्पे) कोणत्या ? जन्मपूर्व विकासावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 - (2) उत्तर प्रौढावस्थेतील शारीरिक व मानसिक बदल (संक्रमण) स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) शैशवावस्थेतील आहाराचे महत्व
 - (2) भाषिक विकासाची मुळे
 - (3) पौगंडावस्थेतील स्व ओळख
 - (4) 'पेरी' यांचा बोधनिक विकासाचा दृष्टीकोन
 - (5) बाल्यावस्थेतील मैत्री
 - (6) मध्य बाल्यावस्थेतील आक्रमक वर्तनाची उगमस्थाने.

(S-2 : Positive Psychology)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) What are positive emotions ?
 - (2) Explain positive emotions and health resources.
 - (3) Describe happiness across the life span.
 - (4) What are personal goals ?
 - (5) Describe goal organization.
 - (6) Explain positive beliefs.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (1) Explain *two* traditions of happiness.
 - (2) What is resilience ? Explain the perspectives of resilience.
 - (3) Explain the benefits of marriage.
 - (4) Describe what makes a trait positive.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
 - (1) Define positive psychology. Describe the nature of positive psychology.
 - (2) What is life above zero ? Explain the interconnection of the “Good” and “Bad”.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Why a psychology of well-being ?
- (2) Measuring subjective well-being
- (3) Happiness and positive behaviour
- (4) Negative affects of Trauma
- (5) Physical and mental health
- (6) Why are materialists unhappy ?

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) सकारात्मक भावना म्हणजे काय ?
- (2) सकारात्मक भावना व आरोग्य उगमस्थाने स्पष्ट करा.
- (3) जीवनकक्षेतील टप्पे आणि आनंदीवृत्ती वर्णन करा.
- (4) व्यक्तिगत ध्येये कोणती ?
- (5) 'ध्येय संघटन' वर्णन करा.
- (6) सकारात्मक श्रद्धा स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) आनंदीवृत्तीच्या दोन परंपरा स्पष्ट करा.
- (2) स्थितीस्थापकत्व म्हणजे काय ? स्थितीस्थापकत्वाचे दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- (3) विवाहाचे फायदे स्पष्ट करा.
- (4) सकारात्मक गुणवैशिष्ट्ये कशी बनतात ? वर्णन करा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) सकारात्मक मानसशास्त्र व्याख्या द्या. सकारात्मक मानसशास्त्राचे स्वरूप वर्णन करा.
- (2) शुन्याच्या वरती जीवन म्हणजे काय ? “चांगले” आणि “वाईट” यातील आंतरसंबंध स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) खुशाळीचे मानसशास्त्र कशासाठी ?
- (2) व्यक्तिनिष्ठ खुशाली मापन
- (3) आनंदी वृत्ती आणि सकारात्मक वर्तन
- (4) आघातजन्य घटनांचे नकारात्मक परिणाम
- (5) शारीरिक आणि मानसिक आरोग्य
- (6) भौतिकवादी दुःखी का ?

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2049

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GANDHIAN THOUGHT (G-2)

(Gandhi's Social, Education, Political and Economic Thoughts)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain in short concept of Education.
- (2) Explain in short concept of Tri-bhashasutra.
- (3) Explain in short Rousseau's concept of Man.
- (4) State any *five* functions of state.
- (5) What is Self-Sufficient village ?
- (6) State the importance of Satyagraha in short.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain Gandhiji's views on Caste. Evaluate it.
- (2) Explain concept of man according to Rousseau and Ruskin.
- (3) Explain Gandhiji's concept of Stateless Society.
- (4) Explain Gandhiji's concept of Swadeshi.
- (5) Explain any *two* dimensions of Swaraj.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
- (1) Explain in detail Gandhiji's concept of Eighteen point Constructive Programme.
 - (2) Explain in detail 'Satyagraha as a way of mass-movement'.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Gandhiji's views on gender.
 - (2) Objectives of Wardha Scheme.
 - (3) Ramrajya
 - (4) Village-Swaraja
 - (5) Decentralization
 - (6) Gandhiji's concept of Man.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) शिक्षण संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - (2) त्रि-भाषा सूत्र थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - (3) रूसोची व्यक्ती संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (4) राज्याची कोणतीही पाच कार्ये सांगा.
 - (5) स्वयम्पूर्ण ग्राम म्हणजे काय ?
 - (6) सत्याग्रहाचे महत्त्व थोडक्यात सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) गांधीजींची जातीबद्दलची मते स्पष्ट करा व त्याचे मूल्यमापन करा.
 - (2) रूसो आणि रस्कीनची व्यक्ती संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (3) गांधीजींची राज्यविहिन समाज संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (4) गांधीजींची स्वदेशी संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (5) स्वराजाचे कोणतेही दोन पैलू स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) गांधीजींचा अठरा कलमी विधायक कार्यक्रम सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (2) 'सत्याग्रह : एक लोक चळवळ' सविस्तर स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) गांधीजींचा लिंगाभाव विचार
 - (2) वर्धा शिक्षण योजनेची वैशिष्ट्ये
 - (3) रामराज्य
 - (4) ग्राम-स्वराज
 - (5) विकेंद्रीकरण
 - (6) गांधीजींची व्यक्ती संकल्पना.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2050

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

YOGA

(General Paper II)

(Yogvidya)

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any *one* from the following in **50** words : [5]
 - (1) What is the moral precept of Buddhism ?
 - (2) State the importance of Dharana.
2. Write short notes on any *two* of the following : [10]
 - (1) Sarwangan
 - (2) Jivabandha
 - (3) Bhramari Pranayam
 - (4) Samyak Charitrya.
3. Answer any *two* questions from the following in **200** to **250** words each : [15]
 - (1) What is the importance of self-development in Niyam ?
 - (2) Explain Jain Darshan attention.
 - (3) What is the importance of Dhyandharana in attention process ?

P.T.O.

4. Attempt any *one* question in detail : [10]

(1) What is Astik Darshan ? Explain the importance of Astik Darshan.

(2) What is Chittvratti ? Explain the types and use of Chittvratti.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे 50 शब्दांत स्पष्टीकरण द्या : [5]

(1) बौद्ध दर्शनाची शिकवण सांगा.

(2) धारणेचे महत्व सांगा.

2. थोडक्यात टीपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]

(1) सर्वांगासन

(2) जीवाबंध

(3) भ्रमरी प्राणायाम

(4) सम्यक् चरित्र.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तर द्या : [15]

(1) 'स्व' विकासात नियमाचे महत्व सांगा.

(2) जैन दर्शनाविषयी माहिती सांगा.

(3) अवधान प्रक्रियेत ध्यान धारणेचे महत्व सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर सविस्तर लिहा : [10]

(1) अस्तिक दर्शन म्हणजे काय ? हे सांगून अस्तिक दर्शनाचे प्रकार स्पष्ट करा.

(2) चित्तवृत्ती म्हणजे काय ? हे सांगून चित्तवृत्तीचे प्रकार व उपाय सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2051

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HISTORY

General Paper II

(History of Civilization : Indian Culture)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Importance of Archeological Sources.
- (2) State about Neolithic Culture.
- (3) Define Dravidian Culture.
- (4) Buddhist caves.
- (5) Explain the term Hinduism.
- (6) Satyashodhak Samaj.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Write about the Geographical Features of India.
- (2) Write in brief on Post-Harappan Culture.
- (3) State the main features of Jainism.
- (4) What do you know about Classical Indian Music ?

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Discuss the cultural contribution of Ashoka Age.
- (2) Explain the salient features of Islamic Architecture with examples.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Palaeolithic tools
- (2) Mathematics in Ancient India
- (3) Tripitaka in Buddhism
- (4) Philosophy of Sikhism
- (5) Karnatak Music
- (6) Brahmo Samaj.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) पुरातत्त्विय साधनांचे महत्त्व.
- (2) नवाश्मयुग संस्कृतीविषयी सांगा.
- (3) 'द्रविड संस्कृती' व्याख्या द्या.
- (4) बौद्ध लेणी.
- (5) 'हिंदूवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (6) सत्यशोधक समाज.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) भारताचे भौगोलिक वैशिष्ट्ये सांगा.
 - (2) उत्तर हडप्पा संस्कृतीवर थोडक्यात लिहा.
 - (3) जैन धर्माची मुख्य वैशिष्ट्ये सांगा.
 - (4) भारतीय शास्त्रीय संगीताविषयी तुम्हाला काय माहिती आहे ?
3. खालील प्रश्नांची 400 शब्दात उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) अशोककालीन सांस्कृतिक योगदानाविषयी चर्चा करा.
 - (2) इस्लाम स्थापत्याची ठळक वैशिष्ट्ये उदाहरणासह स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) आश्मयुगीन हत्यारे
 - (2) प्राचीन भारतातील गणितशास्त्र
 - (3) बौद्ध धर्मातील त्रिपीटक
 - (4) शिख धर्माचे तत्त्वज्ञान
 - (5) कर्नाटक संगीत
 - (6) ब्राह्मो समाज.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2052

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HOME ECONOMICS

G-2 : Sociology of Indian Family

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the relation between Sociology and Indian Family.
- (2) Explain the process of socialisation of the child.
- (3) Explain the merits of Nuclear Family System.
- (4) Explain the primary and basic development of human race.
- (5) Explain the importance of marriage in India.
- (6) Explain the role of government in Women Welfare.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the causes and effects of family disintegration in India.
- (2) Explain the merits and demerits of Joint Family System.
- (3) Explain the social legislation about marriage and family in India.
- (4) Explain the role of government in family welfare.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain the functions of family.
- (2) Explain the causes and effects of family disorganisation in India.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Types of Marriages
- (2) Demerits of Nuclear Family System
- (3) Factors for Family Organisation
- (4) Importance of Sociology
- (5) Human race
- (6) Child Welfare.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) समाजशास्त्र आणि भारतीय कुटुंब यातील संबंध स्पष्ट करा.
- (2) बाळकाच्या सामाजिकीकरणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (3) अणुकुटुंब पद्धतीचे गुण स्पष्ट करा.
- (4) मानवी वंशाच्या प्राथमिक आणि मुळभूत विकासाचे स्पष्टीकरण करा.
- (5) भारतातील विवाहाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (6) स्त्रिकल्याणातील शासनाची भूमिका स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) भारतातील कुटुंब विघटनाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
 - (2) संयुक्त कुटुंब पद्धतीचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
 - (3) भारतातील विवाह व कुटुंबविषयक विधेयक स्पष्ट करा.
 - (4) कुटुंब कल्याणातील शासनाची भूमिका स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) कुटुंबाची कार्ये स्पष्ट करा.
 - (2) भारतातील कुटुंब विस्थापनाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) विवाहाचे प्रकार
 - (2) अणुकुटुंब पद्धतीचे दोष
 - (3) कुटुंबसंघटनाचे घटक
 - (4) समाजशास्त्राचे महत्व
 - (5) मानवी वंश
 - (6) बाळकल्याण.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2053

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
D.S. G-2(A) : Military Geography
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State the concept of Geo-strategy.
- (2) Explain the uses of Military Geography.
- (3) What is National Power ?
- (4) State the aims of Tactics.
- (5) Explain the Geo-strategic position of Kuwait.
- (6) State the uses of oil.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain any *three* elements of National Power.
- (2) According to Clausewitz, what is Grand Strategy ?
- (3) Describe the characteristics and Logistics Problems in Desert Warfare.
- (4) Explain the Geo-strategic importance and position of Andaman and Nicobar Islands.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain in detail the principles of Logistics.
- (2) Explain in detail the Geo-strategic importance of Diego-Garcia.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Importance of Geo-strategy
- (2) Concept of Military Geography
- (3) Impact of Geography on Air Warfare
- (4) Characteristics of Plain Warfare
- (5) Natural gas
- (6) Concept of strategy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) भू-युद्धनीतिची संकल्पना सांगा.
- (2) लष्करी भूगोलाचे उपयोग स्पष्ट करा.
- (3) राष्ट्रीय सामर्थ्य म्हणजे काय ?
- (4) डावपेचाचे हेतू सांगा.
- (5) कुवेतचे भूसामरिक स्थान स्पष्ट करा.
- (6) तेलाचे उपयोग सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) राष्ट्रीय सामर्थ्याचे कोणतेही तीन घटक स्पष्ट करा.
- (2) कलाजिवित्सच्या मतानुसार विशाल युद्धनीति म्हणजे काय ?
- (3) वाळवंटी युद्धधारणेची वैशिष्टे आणि पुरवठा व्यवस्थेच्या समस्या विशद करा.
- (4) अंदमान आणि निकोबार बेटांचे भूसामरिक स्थान व महत्त्व स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) पुरवठा व्यवस्थेची तत्वे सविस्तर स्पष्ट करा.
- (2) दिगो-गार्शियाचे भूसामरिक महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) भू-युद्धनीतिचे महत्त्व
- (2) लष्करी भूगोलाची संकल्पना
- (3) भूगोलाचा हवाई युद्धावर पडणारा प्रभाव
- (4) मैदानी युद्धधारणेची वैशिष्टे
- (5) नैसर्गिक गॅस
- (6) युद्धनीति संकल्पना.

D.S. G-2(B) : Geopolitics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State the Geopolitical thought of Karl Haushofer.
- (2) What are the objectives of Geopolitics ?
- (3) Explain the concept of state.
- (4) State the concept of Exclusive Economic Zone.
- (5) Explain the types of natural boundaries.
- (6) What is Landlocked state ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) “Political Geography is a dynamic science.” Explain.
- (2) Explain the functions of Territorial Water.
- (3) State the geographical factors affecting war.
- (4) Explain the nature and scope of Geopolitics.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Describe the sea power theory of Admiral A.T. Mahan.
- (2) Explain the concept of Buffer State. Give the problems of Buffer State.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Elements of Nation
- (2) Mackinder
- (3) Importance of Political Geography
- (4) Role of Boundaries
- (5) Unified field theory
- (6) Concept of Frontiers.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) कार्ल हौशेफर यांचे भूराजनीतिक विचार सांगा.
- (2) भूराजनीतिची उद्दीष्टे कोणती ?
- (3) राज्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) आर्थिक निर्बंध क्षेत्राची संकल्पना सांगा.
- (5) नैसर्गिक सीमाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (6) भुवेष्टित राष्ट्र म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) “राजकीय भूगोल एक गतिमान शास्त्र आहे.” स्पष्ट करा.

- (2) प्रादेशिक जलाशयाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (3) युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक सांगा.
- (4) भूराजनीतीचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) अँडमिरल ए.टी. महान यांचा सागरी सत्ता सिद्धांत विशद करा.
- (2) आघातशोषक राष्ट्रांची संकल्पना स्पष्ट करून त्यांच्या समस्या सांगा.

4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) राष्ट्रांचे घटक
- (2) मॅकिंडर
- (3) राजकीय भूगोलाचे महत्व
- (4) सीमांची कार्ये
- (5) एकरूप क्षेत्र सिद्धांत
- (6) सीमा प्रदेशाची संकल्पना.

D.S. G-2(C) : Industrial Security

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) What are the objectives of Industrial security ?
- (2) What is fundamental rights ?
- (3) Explain the importance of evidence.
- (4) State the importance of Reception room.
- (5) How does the investigation take place ?
- (6) What is first aid ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain in brief Industrial espionage.
- (2) Explain the security planning and its implementation.
- (3) State the duties of Security Inspector.
- (4) What are the causes of Fire ? Explain.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Describe criminal crimes and preventive measures of it.
- (2) State the importance and role of Security Department.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Court Procedure
- (2) Perimeter Wall
- (3) Search Room
- (4) Carbon dioxide equipment
- (5) First aid box
- (6) First Information Report.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) औद्योगिक सुरक्षेची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
- (2) मुलभूत अधिकार म्हणजे काय ?
- (3) पुराव्याचे महत्व स्पष्ट करा.
- (4) स्वागत कक्षाचे महत्व सांगा.
- (5) चौकशी कशी केली जाते ?
- (6) प्रथमोपचार म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) औद्योगिक हेरगिरी थोडक्यात स्पष्ट करा.

- (2) औद्योगिक सुरक्षेचे नियोजन व अंमलबजावणी स्पष्ट करा.
- (3) सुरक्षा निरीक्षकाची कर्तव्ये सांगा.
- (4) आगीची कारणे कोणती ? स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) फौजदारी स्वरूपांच्या गुन्ह्यांचे व ते टाळण्यासाठी केल्या जाणाऱ्या प्रतिबंधात्मक उपायांचे वर्णन करा.
- (2) सुरक्षा विभागाचे महत्व आणि भूमिका सांगा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) न्यायालयीन प्रक्रिया
- (2) कंपनी सभोवतालची भिंत
- (3) झडती कक्ष
- (4) कार्बन डायऑक्साईड उपकरण
- (5) प्रथमोपचार पेटी
- (6) पहिली खबर.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2054

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

[(D.S. S-1(A) : Indian Military System After Independence)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State the significance of Simla agreement.
- (2) Why did Pakistan intervene in Jammu & Kashmir in 1947 ?
- (3) What is LAC ?
- (4) Explain the causes of defeat of India in 1962 war.
- (5) State the aims of Indian defence policy.
- (6) Explain the air force military power of India.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) State the significance of Tashkent Agreement.
- (2) Describe the role of Indian Navy in 1971 war.
- (3) Explain the reforms for Indian Forces.
- (4) Explain in detail the partition of Armed forces.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain in detail Border dispute of India-China.
- (2) Explain in detail Kargil conflict.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Nuclear capability
- (2) Problems of refugee
- (3) Problems of Tibet
- (4) Operation Talwar
- (5) Indian Missiles
- (6) British Indians forces.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) सिमला कराराचे महत्व सांगा.
- (2) 1947 मध्ये जम्मू-काश्मीरमध्ये पाकिस्तानने घुसखोरी का केली ?
- (3) एल.ए.सी. म्हणजे काय ?
- (4) 1962 च्या युद्धातील भारताच्या पराभवाची कारणे स्पष्ट करा.
- (5) भारताच्या संरक्षण धोरणाची ध्येय सांगा.
- (6) भारताचे हवाई लष्करी सामर्थ्य स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) ताश्कंद कराराचे महत्व सांगा.
 - (2) 1971 च्या युद्धातील भारतीय नौसेनेची भूमिका विशद करा.
 - (3) भारतीय सैन्याची पूर्णरचना स्पष्ट करा.
 - (4) सशस्त्र दलाची विभागणी सविस्तर स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्नाचे उत्तर **400** शब्दांत लिहा : [20]
- (1) भारत-चीन सीमावाद सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (2) कारगील संघर्ष सविस्तर स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (1) अण्वस्त्र क्षमता
 - (2) निर्वासितांच्या समस्या
 - (3) तिबेट समस्या
 - (4) ऑपरेशन तलवार
 - (5) भारतीय क्षेपणास्त्र
 - (6) ब्रिटीश भारतीय सेना.

[(D.S. S-1(B) : Maratha Military System)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State the *five* causes of downfall of Maratha power.
- (2) Explain the role of Jijabai in making Shivaji.
- (3) Describe the Raid on Shahistekhan.
- (4) State the role of Tarabai in the war of Maratha independence.
- (5) Explain the military leadership of Sambhaji.
- (6) State the strategic importance of Jawali.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Describe the battle of Bhopal.
- (2) Explain the causes of Shivaji victory in battle of Pratapgad.
- (3) State the objectives of Karanataka Campaign.
- (4) Explain the economical and religious situation in Maharashtra before the birth of Shivaji.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]

- (1) Describe the third battle of Panipat (1761 A.D.).
- (2) State the causes of third Anglo-Maratha war.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Strategic importance of forts
- (2) Guerrilla tactics
- (3) Santaji
- (4) Dadoji Kondadev
- (5) Articles of treaty of Purandar
- (6) Causes of First Anglo-Maratha war.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) मराठा सत्तेच्या पतनाची पाच कारणे सांगा.
- (2) शिवाजी महाराजांच्या जडणघडणीत जिजाबाई यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (3) शाहिस्तेखानावरील हल्ल्याचे वर्णन करा.
- (4) ताराबाईची मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य युद्धातील भूमिका सांगा.
- (5) संभाजी महाराजांचे लष्करी नेतृत्व स्पष्ट करा.
- (6) जावळीचे सामरिक महत्व सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) भोपालच्या लढाईचे वर्णन करा.
- (2) शिवाजी महाराजांची प्रतापगडच्या लढाईतील विजयाची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) कर्नाटक मोहीमेची उद्दिष्टे सांगा.
- (4) शिवाजी महाराजांच्या जन्मापूर्वीच्या महाराष्ट्रातील आर्थिक व धार्मिक परिस्थितीचे वर्णन करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) 1761 च्या पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईचे वर्णन करा.
- (2) इंग्रज-मराठा तिसऱ्या युद्धाची कारणे सांगा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) किल्ल्यांचे सामरिक महत्त्व
- (2) गनिमी कावा
- (3) संताजी
- (4) दादोजी कोंडदेव
- (5) पुरंदरच्या तहाची कलमे
- (6) पहिल्या इंग्रज-मराठा युद्धाची कारणे.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2055

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
[D.S. S-2 (A) : International Relations]
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Explain the concept of Detente.
 - (2) State the objective of GATT.
 - (3) State the concept of disarmament.
 - (4) Explain the importance of International relation.
 - (5) State the concept of diplomacy.
 - (6) Explain the Game theory.
2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (1) Explain the decision-making theory.
 - (2) Explain the role of UN in maintaining peace and security.
 - (3) Explain the objective of New world order.
 - (4) Explain the meaning and concept of new cold war.
3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]
 - (1) Describe the Idealism theory to the study of international relations.
 - (2) Explain in detail evolution of cold war since 1945 to 1991.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Non-alignment
- (2) Realism
- (3) Systems approach
- (4) Soviet disintegration
- (5) International Political Economy
- (6) Changes in East Europe in 1989.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) देतान्तची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) गॅट संघटनेची उद्दिष्टे सांगा.
- (3) निःशस्तीकरणाची संकल्पना सांगा.
- (4) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (5) राजनयाची संकल्पना सांगा.
- (6) गेम थेअरी स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) निर्णयग्राही सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (2) आंतरराष्ट्रीय शांतता व सुरक्षा टिकविण्यातील संयुक्त राष्ट्रीची भूमिका स्पष्ट करा.
- (3) नविन जागतिक व्यवस्थेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- (4) नविन शितयुद्धाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.

3. खालील कोणत्या एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा : [20]

- (1) आंतरराष्ट्रीय संबंधांच्या अभ्यासातील आदर्शवादी सिद्धान्त विशद करा.
- (2) इ.स. 1945 ते 1991 पर्यंतची शीतयुद्धाची उत्क्रांती स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) अलिप्ततावाद
- (2) वास्तववाद
- (3) व्यवस्थावादी दृष्टीकोन
- (4) सोव्हिएत युनियनचे विभाजन
- (5) आंतरराष्ट्रीय राजकीय अर्थव्यवस्था
- (6) इ.स. 1989 मधील पूर्व युरोपात झालेले बदल.

[D.S. S-2 (B) : International Security]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State the types of Cyber Crimes.
- (2) What are the problems of environment.
- (3) Explain the concept of balance of power.
- (4) State the nature of Ethnic conflicts.
- (5) What are the types of terrorism ?
- (6) Explain the concept of diplomacy.

2. Answer the following question in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the effects of ethnic conflicts.
- (2) State the role of non-alignment in maintaining international security.
- (3) Describe the meaning and nature of terrorism.
- (4) State the changing nature of diplomacy.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]

- (1) Describe the origin and development of cold war.
- (2) Explain the nature and problems of Arms control of disarmament.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (1) Concept of National Security
- (2) Problems of International Security of post cold war
- (3) Types of balance of power
- (4) Natural resources
- (5) New cold war
- (6) Measures of cyber crimes.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (1) सायबर गुन्ह्यांचे प्रकार सांगा.
- (2) पर्यावरणाच्या समस्या कोणत्या ?
- (3) सला संतुलनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) वांशिक संघर्षाचे स्वरूप सांगा.
- (5) दहशतवादाचे प्रकार कोणते ?
- (6) राजनयाची संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) वांशिक संघर्षाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- (2) आंतरराष्ट्रीय सुरक्षेमध्ये अलिप्ततेची भूमिका सांगा.
- (3) दहशतवादाचा अर्थ व स्वरूप विशद करा.
- (4) राजनयाचे बदलते स्वरूप सांगा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) : [20]

- (1) शीतयुद्धाचा उगम व विकास विशद करा.
- (2) शस्त्रास्त्र नियंत्रण व निशस्त्रीकरणाचे स्वरूप व समस्या स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) राष्ट्रीय सुरक्षेची संकल्पना
- (2) शीतयुद्धोत्तर काळातील आंतरराष्ट्रीय सुरक्षेच्या समस्या
- (3) सत्ता संतुलनाचे प्रकार
- (4) नैसर्गिक साधने
- (5) नवीन शीत युद्ध
- (6) सायबर गुन्ह्यांवरील उपाय.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2056

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SOCIAL WORK (Gen.-2)

(1) Introduction to Fields of Social Work

(2) Population Education

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Explain the causes of poor standard of living and suggest remedies to improve it. [16]

Or

Discuss briefly the fields of Social Welfare.

2. Explain the concept of family welfare and discuss its importance in society. [16]

Or

State the determinants of population growth.

3. Explain the importance of Balwadi and Creche for children. [16]

Or

Explain the need and scope of labour welfare.

P.T.O.

4. Explain the socio-cultural factors affecting population growth. [16]

Or

Explain the concept of Population Education and discuss the objectives of Population Education.

5. Write short notes on any *two* of the following : [16]

- (1) Problems due to Population Growth
- (2) Scope of Rural Welfare
- (3) Economic factors affecting Population Growth
- (4) Juvenile Delinquency.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. निकृष्ट रहाणी मानाची कारणे सांगून, ते सुधारण्यासाठी उपाय सूचवा. [16]

किंवा

समाज कल्याणाची विविध क्षेत्रे यावर थोडक्यात चर्चा करा.

2. कुटुंब कल्याणाची संकल्पना स्पष्ट करून, भारतीय समाजात त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. [16]

किंवा

लोकसंख्या वाढीचे निर्देशक स्पष्ट करा.

3. बालकांसाठी बालवाडी आणि पाळणाघराचे महत्व स्पष्ट करा. [16]

किंवा

कामगारी कल्याणाची गरज आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

4. लोकसंख्या वाढीवर सामाजिक व सांस्कृतिक घटकांचा परिणाम विशद करा. [16]

किंवा

लोकसंख्या शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करून, त्यांची उद्दिष्टे यावर चर्चा करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा : [16]

- (1) लोकसंख्या वाढीचे समस्या
- (2) ग्रामीण कल्याणाची व्याप्ती
- (3) लोकसंख्या वाढीवर परिणाम करणारे आर्थिक घटक
- (4) बाल गुन्हेगारी.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2058

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

COMMERCE

G-II : Business Accounting

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

***N.B.* :— (i) All questions are compulsory.**

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of calculator is allowed.

1. Answer the following questions (any *five*) : [10]

(a) Define Book-Keeping.

(b) Who is a creditor ?

(c) What is trial balance ?

(d) What is time keeping ?

(e) Meaning of nominal account.

(f) Objectives of cost accounting.

(g) What is cash petty-cashbook ?

P.T.O.

2. Journalise the following transactions : [20]

June 2017

- 1 Started business with cash Rs. 2,00,000 and Machinery Rs. 1,00,000
- 5 Purchase goods on credit from Sujit of Rs. 40,000
- 9 Sold Goods on cash of Rs. 20,000 to Mohit
- 11 Received commission of Rs. 6,000
- 13 Cash purchases of Rs. 40,000
- 15 Paid cash to Sujit Rs. 36,000 in his full settlement
- 20 Paid salary of Rs. 20,000 to Kamlesh
- 22 Deposited cash of Rs. 10,000 in Janata Bank
- 25 Paid rent Rs. 6,000
- 31 Withdrew Rs. 8,000 for personal use.

Or

Describe various subsidiary books with its format. [20]

3. (A) Explain various types of overheads. [15]

Or

Prepare cost sheet from the following : [15]

Direct Material	20,000
Productive Wages	10,000
Direct Expenses	10,000
Advertisement	2,000

Bad Debts	1,000
Legal Charges	300
Income Tax	1,000
Office Salary	5,000
Factory lighting	1,000
Motive Power	2,000
Printing and Stationery	1,000
Salesman Commission	1,000
Depreciation of delivery van	500
Factory heating	1,000
Sales Commission	1,000
Sales	1,00,000

(B) Explain in detail purchase procedure. [15]

Or

Prepare Store Ledger Account on the basis of Last In First Out method : [15]

Purchases :

5th Jan. 200 units @ Rs. 44

20th Jan. 1,400 units @ Rs. 48

27th Jan. 800 units @ Rs. 52

13th Feb. 2,000 units @ Rs. 56

20th Feb. 1,000 units @ Rs. 60

Issues :

9th Jan. 100 units

22nd Jan. 1,000 units

30th Jan. 500 units

15th Feb. 1,000 units

22nd Feb. 1,000 units

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

(a) Trial Balance

(b) Balance Sheet

(c) Debit Note and Credit Note

(d) Limitations of financial accounting

(e) First in First out method

(f) Causes of labour turnover.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2059

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

G-2 : EDUCATION

(NEW SYLLABUS)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Write the answers of the following questions in 100 words each
(any *four*) : [20]

- (i) Explain the concept of inclusive education.
- (ii) Educational importance of Retention.
- (iii) Explain the concept of 'education according to nature' by Rousseau.
- (iv) Explain educational importance of Heredity.
- (v) Explain the concept of Learning.
- (vi) Explain the concept of Forgetting.

2. Write the answers of the following questions in 200 words each
(any *two*) : [20]

- (i) Explain the role of school in character development of students.
- (ii) Explain the need of education for special needs students.
- (iii) Explain the insight method of learning.
- (iv) Explain the problem solving method by Dewey.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
- (i) Explain the characteristics of Physical, Mental, Emotional and Social Development of later childhood stage.
 - (ii) What is Secondary Education ? What are the objectives of secondary education ? Explain the importance of secondary education.
4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]
- (i) Stages of memory process
 - (ii) Role of school in development of democratic citizenship
 - (iii) Laws of heredity
 - (iv) Importance of inclusive education
 - (v) Characteristics of emotional development in adolescence age
 - (vi) Characteristics of learning process.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (ii) धारणेचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
 - (iii) रूसोची 'निसर्गातून शिक्षण' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (iv) अनुवंशाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
 - (v) अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (vi) विस्मरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) विद्यार्थ्यांच्या चारित्र्य संवर्धनात शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
 - (ii) विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठीच्या शिक्षणाची गरज स्पष्ट करा.
 - (iii) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययन पद्धती स्पष्ट करा.
 - (iv) ड्यूईची समस्या निराकरण पद्धती स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) किशोरावस्थेची शारीरिक, मानसिक, भावनिक व सामाजिक विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (ii) माध्यमिक शिक्षण म्हणजे काय ? माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये कोणती ? माध्यमिक शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
4. प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) स्मरण प्रक्रियेचे टप्पे
 - (ii) लोकशाही नागरिकत्व विकसनात शाळेची भूमिका
 - (iii) अनुवंशाचे नियम
 - (iv) सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज
 - (v) कुमारावस्थेतील भावनिक विकासाची वैशिष्ट्ये
 - (vi) अध्ययन प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये.

**G-2 : EDUCATION
(OLD SYLLABUS)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer of the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (i) Write the objectives of Secondary Education.
 - (ii) Explain the laws of Heredity.
 - (iii) Explain the characteristics of emotional development at Infancy stage.
 - (iv) Explain the concept of De-schooling.
 - (v) Explain the Thorndike's laws of Learning.
 - (vi) Explain the importance of Computer Education.
2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (i) Explain the problem solving method by Dewey.
 - (ii) Explain the educational importance of Heredity and Environment.
 - (iii) What is Learning ? Explain the characteristics of learning process.
 - (iv) What is Registration ? Explain the educational importance of registration.
3. Write the answer of the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
 - (i) Explain the problems in Secondary Education. Give suggestions to overcome those problems.
 - (ii) 'Adolescence age is stormy period.' Explain in detail.

4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]

- (i) Concept of forgetting
- (ii) Impact of motivation on learning
- (iii) Role of school in development of democratic citizenship
- (iv) Concept of social heredity
- (v) Concept of 'Sakharshala'
- (vi) Characteristics of Basic Education System.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये लिहा.
- (ii) अनुवंशाचे नियम स्पष्ट करा.
- (iii) बाल्यावस्थेच्या भावनिक विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (iv) निःशालाकरण संकल्पना स्पष्ट करा.
- (v) थॉर्नडाईकचे अध्ययन नियम स्पष्ट करा.
- (vi) संगणक शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [20]

- (i) ड्यूईची समस्या निराकरण पद्धती स्पष्ट करा.
- (ii) अनुवंश व परिस्थितीचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
- (iii) अध्ययन म्हणजे काय ? अध्ययन प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (iv) ग्रहण म्हणजे काय ? ग्रहणाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **400** शब्दांत लिहा : [20]

- (i) माध्यमिक शिक्षणातील समस्या स्पष्ट करा. त्या दूर करण्यासाठी उपाय सुचवा.
- (ii) 'कुमारावस्था वादळी अशांततेचा काळ' हे विधान सविस्तर स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी **50** शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) विस्मरणाची संकल्पना
- (ii) प्रेरणेचा अध्ययनावरील परिणाम
- (iii) लोकशाही नागरिकत्व रुजविण्यात शिक्षणाची भूमिका
- (iv) सामाजिक अनुवंशाची संकल्पना
- (v) साखरशाळेची संकल्पना
- (vi) मूलोद्योगी शिक्षण पद्धतीची वैशिष्ट्ये.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2060

S.Y B.A. EXAMINATION, 2018

INDUSTRIAL MATHEMATICS

(FMG-2 : Operations Research and Optimization Technique)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of logarithmic table and calculator is allowed.

(iv) Graph paper will be supplied on demand.

1. Attempt each of the following : [16]

(1) Define unbalanced transportation problem. How do you balanced it ?

(2) What is meant by unrestricted variables ?

(3) Write the standard form of the following LPP :

Max. :

$$Z = 2x_1 + 5x_2$$

Subject to :

$$x_1 + 3x_2 \leq 3$$

$$3x_1 + 2x_2 = 6$$

$$4x_1 - x_2 \geq 4$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

(4) Define two person zero sum game.

(5) Write any *two* assumptions of game theory.

P.T.O.

- (6) Give any *two* differences between CPM and PERT.
- (7) Write any *two* assumptions of sequencing problem.
- (8) Find the stationary point for the following function :

$$f(x_1, x_2) = x_1^2 - 2x_1 + x_2^2 + 4x_2.$$

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (1) Solve the following LPP by graphical method :

Max. :

$$Z = 3x + 9y$$

Subject to :

$$x + 4y \leq 8$$

$$x + 2y \leq 4$$

$$x, y \geq 0.$$

- (2) Find IBFS of the following transportation problem by VAM method :

Source	Destination				Supply
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
S ₁	15	18	22	16	30
S ₂	15	19	20	14	40
S ₃	13	16	23	17	30
Demand	20	20	25	35	

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(1) Solve the following LPP by simplex method :

Max. :

$$Z = 10x_1 + 6x_2$$

Subject to :

$$5x_1 + 3x_2 \leq 30$$

$$x_1 + 2x_2 \leq 18$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

(2) Solve the following assignment problem :

	I	II	III	IV
A	0	7	14	21
B	12	17	22	27
C	12	17	22	27
D	18	22	16	30

(3) Solve the following transportation problem by Least Cost

Entry method :

Source	Destination				Supply
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
S ₁	6	4	9	1	40
S ₂	20	6	11	3	40
S ₃	7	1	0	14	50
S ₄	7	1	12	6	90
Demand	90	30	50	30	

Also find the IBFS.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(1) Find the optimal solution of the following LPP by Big M method :

Min. :

$$Z = 2x_1 + 3x_2$$

Subject to :

$$x_1 + x_2 \geq 5$$

$$x_1 + 2x_2 \geq 6$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

(2) Obtain the optimal solution of the following maximization assignment problem :

	A	B	C	D	E
I	32	38	40	28	40
II	40	24	28	21	36
III	41	27	33	30	37
IV	22	38	41	36	36
V	29	33	40	35	39

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(1) Solve the following game graphically :

		Player B	
		I	II
Player A	A	1	2
	B	5	6
	C	-7	-9
	D	-4	-3
	E	2	1

- (2) Obtain the extreme point of the following non-linear problem by using Lagrangian method of multipliers :

Min. :

$$Z = 2x_1^2 + x_2^2 + 3x_3^2 + 10x_1 + 8x_2 + 6x_3 - 50$$

Subject to :

$$x_1 + x_2 + x_3 = 20$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0.$$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (1) The data on the operating costs per year and resale prices of equipment A whose purchase price is Rs. 10,000 are given below :

Year	Operating Cost (Rs.)	Resale Value (Rs.)
	R(<i>n</i>)	(S)
1	1,500	5,000
2	1,900	2,500
3	2,300	1,250
4	2,900	600
5	3,600	400
6	4,500	400
7	5,500	400

Determine the optimal period for replacement.

- (2) Explain the principle of dominance in game theory and solve the adjoining game :

	Player B			
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
A ₁	8	10	9	14
A ₂	10	11	8	12
A ₃	13	12	14	13

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (1) Develop a network for the following information :

Activity	Predecessor(s)
A	—
B	—
C	A
D	A
E	B, C
F	B, C
G	D
H	E

- (2) There are 5 jobs each of which must go through two machines A and B in the order AB. Processing time (in hours) are given below :

Job	Machine A	Machine B
1	5	2
2	1	6
3	9	7
4	3	8
5	10	4

Determine the sequence that minimize the total elapsed time.

- (3) In a game of matching coins, player A wins Rs. 2 if there are 2 heads, wins nothing if there are two tails and loses Re. 1 when there are one head and one tail.

Determine :

- (i) The pay-off matrix
(ii) Best strategy for each player.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (1) There are seven jobs each of which has to go through machines A, B and C in order ABC. The processing times (in hours) are given below :

Processing Time			
Job	Machine A	Machine B	Machine C
1	3	8	13
2	12	6	14
3	5	4	9
4	2	6	12
5	9	3	8
6	11	1	13

Determine the sequence of these jobs that will minimize the total elapsed time T. Also find the idle time for the machines.

- (2) Obtain the stationary point(s) for the following function and hence find extreme value of the function $F(X)$, where :

$$F(X) = x_1 + 2x_3 + x_2x_3 - x_1^2 - x_2^2 - x_3^2.$$

- (B) Attempt any *one* of the following : [10]

- (1) The data for a PERT network is given in the following table :

Activity	Time Estimate (Days)		
	t_o	t_m	t_p
1—2	1	7	13
1—6	2	5	14
2—3	2	14	26
2—4	2	5	8
3—5	7	10	19
4—5	5	5	17
6—7	5	8	29
5—8	3	3	9
7—8	8	17	32

- (a) Draw a network for the project.
 (b) Compute the expected project completion time.
 (c) Identify the critical path.

- (2) Draw a CPM network to represent project for the following given data. Also find the minimum time of completion of the project and total float of each activity :

Activity	Duration (Weeks)
1—2	15
1—3	15
2—3	3
2—5	5
3—4	8
3—6	12
4—5	1
4—6	14
5—6	3
6—7	14

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2062

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ENGLISH (GENERAL)

PAPER II

(Study of English Language and Literature)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Prescribed :—

- (i) Rainbow : A collection of short stories. Ed. Board of Editors, Orient Blackswan.
- (ii) Linguistics : An Introduction. Ed. Board of Editors, Orient Blackswan.

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) Attempt any *one* of the following in about 100 words : [8]
 - (i) What is literature ? Explain some literary devices.
 - (ii) What is short story ? Explain elements of short story.
- (B) Attempt any *one* of the following in about 100 words : [8]
 - (i) Mention *three* questions of the king. How did he get answers from the people ?
 - (ii) Consider 'Mother of a Traitor' as a tragic story.

P.T.O.

2. Write short notes on any *four* of the following : [16]
- (i) Speech Mechanism
 - (ii) Pure Vowels
 - (iii) Place of Articulation
 - (iv) Word Accent
 - (v) Uses of Rising Tone
 - (vi) Affricates.
3. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]
- (i) Consider 'After Twenty Years' as a suspense story.
 - (ii) Bring out the humour, irony and satire in the story 'The Open Window'.
 - (iii) Comment on the aptness of the title 'The Signal Man'.
 - (iv) Compare and contrast the *two* fathers in the story 'Kabuliwallah' and how do they contribute to the theme.
4. Write short notes on any *two* of the following in about **100** words each : [16]
- (i) Morphemes and Allomorphs
 - (ii) Prefixation
 - (iii) Class changing and class maintaining derivational suffixes
 - (iv) Process of suffixation.

5. Write short notes on any *two* of the following in about **100** words each : [16]

- (i) Standard Dialect
- (ii) Register : Varieties of language
- (iii) Code mixing
- (iv) Types of style.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2063

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ENGLISH

Special Paper I

(Appreciating Drama)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts Prescribed :— (i) *The Merchant of Venice* : William Shakespeare.

(ii) *A Doll's House* : Henrik Ibsen.

(iii) *Old Stone Mansion* : Mahesh Elkunchwar.

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* of the following questions : [16]

(1) State the difference between plot and story.

(2) What is the difference between major and minor characters ?

(3) Write a note on soliloquy.

(4) Explain the role of stage properties in Drama.

(5) Explain in brief the *three* unities in drama.

P.T.O.

2. Attempt any *one* of the following questions : [16]
- (1) Draw a character sketch of Bassanio.
 - (2) Comment on the importance of the trial scene in *The Merchant of Venice*.
3. Attempt any *two* of the following questions : [16]
- (1) Comment on the role of Christine Linde in *A Doll's House*.
 - (2) Discuss *A Doll's House* as a problem play.
 - (2) Draw a character sketch of Nora Helmer.
4. Attempt any *two* of the following questions : [16]
- (1) Discuss the plot of *Old Stone Mansion* ?
 - (2) Write a note on the female characters in *Old Stone Mansion*.
 - (3) Examine *Old Stone Mansion* as a social satire.
5. Attempt any *eight* of the following questions : [16]
- (1) What is the theme of *Old Stone Mansion* ?
 - (2) Comment on the setting of *The Merchant of Venice*.
 - (3) What is the symbolic significance of 'tractor' in *Old Stone Mansion* ?
 - (4) Describe the use of three unities in *The Merchant of Venice*.
 - (5) Bring out the conflict between Antonio and Shylock.

- (6) Who is the protagonist in *A Doll's House* ? Why ?
- (7) Give examples of dramatic irony from *A Doll's House*.
- (8) Explain the significance of the trial scene in *The Merchant of Venice*.
- (9) What is the theme of *The Merchant of Venice*.
- (10) Examine the realistic elements in *A Doll's House*.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2064

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ENGLISH

Special Paper-II

(Appreciating Poetry)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Prescribed : Auroral Musings

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following : [16]

- (1) What do you understand by 'octave', 'seslet', 'quartet', and 'couplet' in the sonnet ?
- (2) Discuss the use of 'conceit' in metaphysical poetry.
- (3) Bring out the difference between 'simile' and 'metaphor' with suitable examples.
- (4) What is an 'ode' ? Give examples of its major types.
- (5) Explain 'rhyme' in poetry.
- (6) Explain any *two* characteristics of Neoclassical poetry.

2. Answer any *four* of the following : [16]

- (1) Discuss the excerpt from Pope's *The Rape of the Lock* as satire.
- (2) Who does Milton invoke in "Invocation" ? Why ?

P.T.O.

- (3) Appreciate Marvell's "The Coronate" as a religious poem.
- (4) Bring out the humour in Gray's "Ode on the Death of a Favourite Cat".
- (5) Discuss Spenser's idea of true beauty.
- (6) Discuss Shakespeare's "My Mistress's Eyes" as a non-conventional sonnet.

3. Answer any *two* of the following : [16]

- (1) Discuss the characteristics of 'Romantic' poetry.
- (2) Bring out the vivid imagery in "The Blessed Damozel".
- (3) Explain with examples any *four* characteristics of the ballad as a form of poetry.

4. Answer any *two* of the following : [16]

- (1) How does Emerson expand the idea that God is beyond praise and blame, good and evil ?
- (2) Bring out the portrayal of death in Dickinson's "Because I Could Not Stop for Death."
- (3) Why does Hopkins believe that the world is charged with God's grandeur ?

5. Explain with reference to the context any *four* of the following : [16]

- (1) Why do men then now not reck his rod ?
Generations have trod, have trod, have trod;
And all is seared with trade; bleared, smeared with toil
- (2) And we are here as on a darkling plain
Swept with confused alarms of struggle and flight,
Where ignorant armies clash by night.

- (3) Wild spirit, which art moving everywhere;
Destroyer and Preserver; hear, O hear!
- (4) I saw pale kings and princes too,
Pale warriors, death-pale were they all;
They cried, "La Belle Dame Sans Merci
Hath thee in thrall!"
- (5) An aged man is but a paltry thing,
A tattered coat upon a stick, unless
Soul clap its hands and sing, and louder sing
For every tatter in its mortal dress
- (6) Enough of science and of art;
Close up these barren leaves;
Come forth, and bring with you a heart
That watches and receives.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2065

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
PHYSICAL EDUCATION (Gen.-II)
(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [05]

(1) Write 5 skills in Kho-Kho.

(2) List out the Asanas in 'Surya Namaskar'.

(3) Importance of Pull-ups in physical fitness.

2. Answer the following questions in **100** words each (any *two*) : [10]

(1) What problems occur during the organisation of tournaments ?

(2) List out *one* Asana in various body positions (sitting, standing, supine, prone) and describe in detail about any *one* Asana.

(3) What is physical fitness ? Explain in detail.

3. Answer the following in **250** words each (any *two*) : [15]

(1) Importance of modern Olympic Games.

(2) List out the basic skills and rules of handball.

(3) Explain health related physical fitness components.

P.T.O.

4. Answer the following in **500** words (any *one*) : [10]

- (1) Explain the functions of various committees during the organization of tournaments.
- (2) List out the various training methods to develop physical fitness and explain the circuit training method.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक त्या ठिकाणी सुबक आकृत्या काढा.

1. खालील प्रश्नांची **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [05]

- (i) खो-खो खेळातील **5** कौशल्यांची नावे लिहा.
- (ii) सूर्य नमस्काराच्या कृती मध्ये समाविष्ट असणाऱ्या आसनांची नावे लिहा.
- (iii) पुल अपस् या व्यायामप्रकाराचे खेळातील महत्त्व सांगा.

2. खालील प्रश्नांची **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (i) क्रीडास्पर्धा आयोजनातील समस्यांचे वर्णन करा.
- (ii) विविध शरीर स्थितीतील प्रत्येकी एका आसनाचे नाव देवून कोणत्याही **एका** आसनाची सविस्तर कृती वर्णन करा.
- (iii) शारीरिक सुदृढता म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची **250** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [15]

- (i) आधुनिक औलिम्पिक स्पर्धेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

- (ii) हैण्डबॉल या खेळाचे मूलभूत नियम व कौशल्य यांची यादी करा.
- (iii) आरोग्यधिष्ठीत शारीरिक सुदृढतेचे घटक स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची 500 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [10]

- (i) क्रीडा स्पर्धा आयोजनातील आवश्यक विविध समित्यांची माहिती लिहा.
- (ii) शारीरिक सुदृढता विकासासाठीच्या विविध प्रशिक्षण पद्धतीची यादी करून, सर्किट ट्रेनिंग या प्रशिक्षण पद्धतीबद्दल माहिती लिहा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2066

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS

(MG-2 : Discrete Mathematics and Linear Algebra)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following : [16]

(i) Construct truth table of the following statement :

$$p \rightarrow q.$$

(ii) Write domination laws and idempotency laws.

(iii) State the addition rule for counting.

(iv) State Inclusion-Enclusion principle.

(v) Find $\langle \vec{u}, \vec{v} \rangle$ where $\vec{u} = (2, 2i, 1)$, $\vec{v} = (2, -1, 1 + i)$ in \mathbf{C}^3 with respect to the inner product defined as :

$$\langle \vec{u}, \vec{v} \rangle = u_1 \bar{v}_1 + u_2 \bar{v}_2 + u_3 \bar{v}_3.$$

(vi) Let $T : \mathbf{R}^2 \rightarrow \mathbf{R}^3$ be linear transformation given by the formula :

$$T(x, y) = (x, x + y, y).$$

Find the kernel of T.

P.T.O.

(vii) State the dimension theorem for linear transformations.

(viii) Let $\vec{V}_1 = (1, 0)$ and $\vec{V}_2 = (0, 1)$ be two vectors in \mathbf{R}^2 .

Show that every vector in \mathbf{R}^2 is a linear combination of \vec{V}_1 and \vec{V}_2 .

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Explain indirect method and use it to prove the following :

Prove that every odd integer is the difference of the squares of two integers.

(ii) State the Multiplication rule of counting and hence solve the following :

Suppose there are 5 different sizes of shirts, 4 different colours of shirts and 3 different styles are available. How many different types of shirts are available ?

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Show that $(P \leftrightarrow Q) \leftrightarrow [(P \rightarrow Q) \wedge (Q \rightarrow P)]$ is a tautology.

(ii) How many different five letter sequence can be made using the letters A, B, C, D with repetition such that the sequence does not include the word BAD ?

(iii) Find the number of integers from 1 to 999 inclusive, which are divisible by 3 but not by 4.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) How many permutations of the 10 digits either begin with the three digits 987, contain the digits 45 in the fifth and sixth positions or end with the three digits 123 ?

(ii) (a) Find the number of different arrangements of the word triangle so that vowels will appear in alphabetic order.

(b) Find the number of non-empty collections from 5 As and 7 Bs.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Let \mathbf{R}^3 be with Euclidean inner product. Use Gram-Schmidt process to transform the basis $\vec{u}_1 = (1, 1, 1)$, $\vec{u}_2 = (-1, 1, 0)$ and $\vec{u}_3 = (1, 2, 1)$ to orthonormal basis of \mathbf{R}^3 .

(ii) Let V be a vector space and W_1, W_2 be subspaces of V then show that :

$$\dim(W_1 + W_2) = \dim W_1 + \dim W_2 - \dim(W_1 \cap W_2).$$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If \vec{V}_1 and \vec{V}_2 are any two vectors in a vector space V , then show that $V_0 = \left\{ \alpha \vec{V}_1 + \beta \vec{V}_2 \mid \alpha, \beta \in \mathbf{R} \right\}$ the smallest subspace of V containing \vec{V}_1 and \vec{V}_2 .

- (ii) Let $T : \mathbf{R}^3 \rightarrow \mathbf{R}^3$ be a linear transformation given by $T(x_1, x_2, x_3) = (-x_1 - x_2 + x_3, x_1 - 4x_2 + x_3, 2x_1 - 5x_2)$, then find the matrix with respect to the standard basis $B = \{\vec{e}_1, \vec{e}_2, \vec{e}_3\}$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Let $T_1 : \mathbf{R}^2 \rightarrow \mathbf{R}^2$ be $T_1 : \mathbf{R}^2 \rightarrow \mathbf{R}^3$ be transformations given by $T_1(x, y) = (x + y, y)$ and $T_2(x, y) = (2x, y, x + y)$. Find formula for $T_2 \circ T_1$ and show that $T_2 \circ T_1$ is a linear transformation from \mathbf{R}^2 to \mathbf{R}^3 .
- (ii) Show that the following identity hold for vectors in any inner product space :

$$\|\vec{u} + \vec{v}\|^2 + \|\vec{u} - \vec{v}\|^2 = 2\|\vec{u}\|^2 + 2\|\vec{v}\|^2.$$

- (iii) Show that the set $B = \{\vec{u}_1, \vec{u}_2\}$ is a basis for \mathbf{R}^2 , where $\vec{u}_1 = (3, 4)$ and $\vec{u}_2 = (1, -3)$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Let V be a vector space. If W_1 and W_2 are subspaces of V , then show that the intersection $W_1 \cap W_2$ is also a subspace of V . Is $W_1 \cup W_2$ subspace of V ?
- (ii) Let $\vec{x} = (x_1, x_2)$ and $\vec{y} = (y_1, y_2)$ and vectors in \mathbf{R}^2 define $\langle \vec{x}, \vec{y} \rangle = y_1(x_1 + 2x_2) + y_2(2x_1 + 5x_2)$. Show that $\langle \cdot, \cdot \rangle$ defines an inner product.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Let $S = \langle \vec{v}_1, \vec{v}_2, \dots, \vec{v}_n \rangle$ be a set of non-zero vectors in an inner product space. If all pairs of distinct vectors of S are orthogonal, then show that S is linearly independent.
- (ii) A linear transformation $T : V \rightarrow W$ is injective if and only if $\ker T = \{\vec{0}\}$.
- (iii) Let $W = \{(x_1, x_2, x_3) \mid x_1 + x_2 + x_3 = 0\}$ a subset of \mathbf{R}^3 . Show that W is a subspace of \mathbf{R}^3 and find basis and dimensions of W .

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2067

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS

(MS-1 : Problem Course Based on Papers MG-2 and AMG-2)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following : [16]

- (a) Construct truth table for $p \oplus q$.
- (b) Let $p(x)$ denote the statement “ $x > 3$ ”. What are the truth values of $p(2)$ and $p(10)$?
- (c) Is $W = \{(x, y) \in \mathbf{R}^2/x^2 + y = 0\}$ a subspace of \mathbf{R}^2 ? Justify.
- (d) Are the vectors $\bar{u}_1 = (0, 1)$ and $\bar{u}_2 = (-1, 0)$ orthogonal to each other $m\mathbf{R}^2$? Justify.
- (e) If $f(x, y) = e^{xy}$, then find f_x and f_y .
- (f) If $f(x, y) = \tan^{-1} \left(\frac{x}{y} \right)$, show that $f_{xy} = f_{yx}$.
- (g) If $\overline{f(t)} = \cos t\bar{i} + \sin t\bar{j} + t\bar{k}$, find $\lim_{t \rightarrow \frac{\pi}{4}} \overline{f(t)}$.
- (h) Evaluate : $\int_1^4 \left[\frac{1}{t} \bar{i} + \frac{1}{5-t} \bar{j} + \frac{1}{2t} \bar{k} \right] dt$

P.T.O.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Use quantifiers to express the definition of the limit of a real valued function $f(x)$ of a real variable x at a point a in its domain.

(ii) How many ways are there to select a captain and a vice-captain from 15 members of a cricket team ?

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Show that the function

$$f(x, y) = \begin{cases} \frac{2xy}{x^2 + y^2}; & (x, y) \neq (0, 0) \\ 0 & ; (x, y) = (0, 0) \end{cases}$$

is not continuous at $(0, 0)$.

(ii) Find the extreme values of the function $f(x, y) =$

$$xy + \frac{50}{x} + \frac{20}{y} \quad .$$

(iii) Expand $f(x, y) = x^3 + xy^2$ in powers of $(x - 2)$ and $(y - 1)$.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) How many positive integers not exceeding 1000 are divisible by 7 or 11.

(ii) Evaluate : $\iint_R (4x+2) \, dy \, dx$

where R is the region bounded by $x = 0$, $x = 2$, $y = x^2$ and $y = 2x$.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Using Gram-Schmidt process convert the basis $B = \{(1, 1, 1), (0, 1, 1), (0, 0, 1)\}$ into orthonormal basis.

(ii) Show that $\vec{F} = (e^x \cos y + yz)\vec{i} + (xz - e^x \sin y)\vec{j} + (xy + z)\vec{k}$ is conservative and find a potential function for it.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Let \mathbf{P}_2 be a real vector space. Show that $\{p_1, p_2, p_3\}$ is a basis for \mathbf{P}_2 , where $p_1 = 1 + 2x + x^2$, $p_2 = 2 + x$, $p_3 = 1 - x + 2x^2$.

(ii) Let $T : \mathbf{R}^2 \rightarrow \mathbf{R}^2$ be a linear transformation such that $T(1, 1) = (0, 2)$ and $T(1, -1) = (2, 0)$. Compute $T(1, 4)$ and $T(-2, 1)$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find $\ker(T)$, where $T : \mathbf{R}^2 \rightarrow \mathbf{R}^2$ is defined by $T(x, y) = (x - y, x + y)$.

(ii) Let $T : \mathbf{R}^3 \rightarrow \mathbf{R}^3$ be defined by

$$T(x, y, z) = (-x, -y, -z)$$

Show that T is a linear transformation.

(iii) Use the inner product $\langle f, g \rangle = \int_0^1 f(x) g(x) dx$ to compute

$\langle f, g \rangle$ for the vectors $f = x$, $g = e^x$ in $C[0, 1]$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Show that $\vec{r} = e^{-t} (\vec{a} \cos 2t + \vec{b} \sin 2t)$ where \vec{a}, \vec{b} are constant vectors is a solution of the differential equation

$$\frac{d^2 \vec{r}}{dt^2} + 2 \frac{d\vec{r}}{dt} + 5\vec{r} = 0$$

- (ii) Use Green's theorem to calculate the integral

$$\oint_c y \tan^2 x \, dx + \tan x \, dy$$

where c is the circle $x^2 + (y + 1)^2 = 1$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) If $\vec{r}(t) = (1 - \cos t)\vec{i} + (t - \sin t)\vec{j}$, find $\frac{d\vec{r}}{dt}$ and $\frac{d^2 \vec{r}}{dt^2}$.

- (ii) Find the curvature of a circle of radius a .

- (iii) If $\vec{f} = (2y+3)\vec{i} + (xz)\vec{j} + (yz-x)\vec{k}$, then evaluate $\int_c \vec{f}(\vec{r}) \cdot d\vec{r}$

along the path $c: \vec{r}(t) = 2t^2\vec{i} + t\vec{j} + t^3\vec{k}$ from $t = 0$ to 1 .

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2068

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

STATISTICS (GENERAL-II)

(Statistical Prerequisites)

(Applications of Statistics and Theory of Probability)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

***N.B.* :— (i) All questions are compulsory.**

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of calculator and statistical tables is allowed.

(iv) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

1. Attempt each of the following :

(a) State whether the following statements are True or False : [1 each]

(i) We cannot use the classical definition of probability in case the sample space is countably infinite.

(ii) ${}^nC_r = {}^nP_{n-r}$

(iii) Trend is the long term movement in time series.

(iv) If $NRR > 1$, then there is increase in population.

P.T.O.

(b) Choose the *correct* alternative : [1 each]

(i) Let $X \sim P(4)$ then mean and standard deviation of X are :

(A) Mean = 2, S.D. = 2

(B) Mean = 4, S.D. = 2

(C) Mean = 4; S.D. = 4

(D) Mean = 2, S.D. = 4

(ii) If X is a discrete random variable, then its c.d.f. is :

(A) Non-decreasing

(B) Non-increasing

(C) increasing

(D) decreasing

(iii) Let X be a random variable with mean 5 and variance 16. What are the values of mean and standard deviation of $(X - 5)/16$?

(A) 0.1

(B) 0, 0.25

(C) 5, 1

(D) 5, 0.25

(iv) Population growth mainly depends on :

(A) female births

(B) total births

(C) male births

(D) female population

(c) Answer in brief : [4×2=8]

(i) Compute $R_{2.13}$ for the following data :

$$r_{12} = 0.7, \quad r_{13} = r_{23} = 0.5$$

(ii) Define :

(1) Mutually exclusive event

(2) Independent events

(iii) State additive theorem of probability.

(iv) Explain the term Irregular variation.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(a) The first 12 letters of the English alphabet are written down at random. What is the probability that :

(i) There are 4 letters between A and B

(ii) A and B are written down side by side.

(b) What is time series ? Give *three* illustrations of time series in different fields.

(c) (i) Define pairwise independence and complete independence in case of three events.

(ii) Show that complete independence of three events pairwise independence.

(d) Define Binomial distribution. Give *three* real life situations where this distribution is experienced.

- (e) The probability distribution of a discrete random variable X is as follows :

X	$P(x)$
-2	0.05
0	0.35
1	0.2
2	0.4

Find :

(i) $P(X \leq 0)$

(ii) $V(X)$

(iii) $E\left(\frac{2X+1}{2}\right)$

(iv) $\text{Mode}(X)$

- (f) Define multiple correlation coefficient. Also show that if $R_{1.23} = 1$, then $R_{2.13} = R_{3.12} = 1$.

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) State and prove additive property of Poisson distribution.
 (b) Let (X, Y) be discrete bivariate random variable with joint p.m.f.

$$P(x, y) = (2x + 3y)/72 \quad ; \quad x = 0, 1, 2; \quad y = 1, 2, 3$$

$$= 0 \quad ; \quad \text{otherwise}$$

Find :

(i) Marginal p.m.f.'s of X and Y

(ii) Conditional probability distribution of Y given $X = 1$.

- (c) Find 5-yearly moving average of the production of commodity for the year 2001 to 2010 as given below :

Year	Production ('000)
2001	13
2002	15
2003	20
2004	18
2005	25
2006	23
2007	19
2008	29
2009	24
2010	33

- (d) The average number of misprints per page of a book is 1.5. Assuming the distribution of number of misprints to be Poisson, find :

(i) Probability that a particular book is free from misprints.

(ii) Number of pages containing more than one misprints on a page in the book.

- (e) Compute the CDR and STDR for two population A and B taking population B as standard population :

Age Group	A		B	
	Population	Deaths	Population	Deaths
0-10	15000	300	10000	280
10-30	30000	600	25000	400
Above 30	20000	800	15000	750

- (f) A number is selected from the set of numbers {1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10}. If A = An even number is selected, B = Number less than 5 is selected, obtain $(A \cup B)'$.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

- (a) Calculate G.F.R., T.F.R., Age-S.F.R., and G.R.R. for the following data. Assume that proportion of female births is 43.5% :

Age Group (in years)	No. of Women (in 000)	Total Births
15-19	32	800
20-24	30	3420
25-29	28	4200
30-34	25	2860
35-39	22	1920
40-44	20	600
45-49	10	10

Also comment on the results of T.F.R. and G.R.R.

- (b) (i) If X is random variable having Binomial distribution with $E(X) = 6$ and $\text{var}(X) = 4.2$, then find n and p .
- (ii) A problem in statistics is given to 3 students A, B, C; whose chance of solving them is $1/2$, $1/3$, $1/4$ respectively. If they solve independently, find probability that problem will be solved.
- (c) (i) Define the cumulative distribution function of a discrete random variable and state its properties.
- (ii) If random variable X follows $B(n, p)$, then show that $E(X/n) = p$.
- (d) Explain various components of Time Series with an illustration.

5. Attempt any *one* of the following : [16]

- (a) Given the following information find equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 . Also estimate value of X_3 when $X_1 = 58.8$ and $X_2 = 52.5$.

Variable	Mean	SD	Correlations
X_1	55.95	2.26	$r_{12} = 0.578$
X_2	51.84	4.39	$r_{13} = 0.581$
X_3	56.03	4.41	$r_{23} = 0.974$

- (b) The joint probability distribution of (X, Y) is as given below :

X/Y	1	2	3	4
0	1/24	1/12	1/12	1/24
1	1/12	1/6	1/6	1/12
2	1/24	1/12	1/12	1/24

Find :

- (i) The conditional probability distribution of X and $Y = 2$. (2)
- (ii) The conditional probability distribution of Y and $X = 1$. (2)
- (iii) $P(X \leq 1 | Y = 1)$ (4)
- (iv) $P(Y \geq 3 | X \geq 1)$ (4)
- (v) Probability distribution of $X + Y$ (4)

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—11

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2069

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

LOGIC AND METHODOLOGY OF SCIENCE

(G-II : Formal and Relational Logic)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following : [20]

(i) Explain using relevant examples the preliminary as well as revised rule of existential instantiation, including the restrictions applicable to each of these versions.

(ii) Explain the nature of an enthymematical argument and prove the following enthymematical argument valid.

Sameer is taller than Rekha. Rekha is taller than Trupti. Therefore Sameer is taller than Trupti. (Txy = x is taller than y , x , r , t)

P.T.O.

(iii) Symbolize any *five* propositions using the symbols given in brackets :

(a) Only women are affectionate :

($Wx = x$ is a woman, $Ax = x$ is affectionate)

(b) Every student is either intelligent or hardworking :

($Sx = x$ is a student, $Ix = x$ is intelligent, $Hx = x$ is hardworking)

(c) All actors and directors are wealthy :

($Ax = x$ is an actor, $Dx = x$ is a directors,
 $Wx = x$ is wealthy)

(d) Not every rose is fragrant :

($Rx = x$ is a rare, $Fx = x$ is fragrant)

(e) Almost all students scored more than ninety percent :

($Sx = x$ is a student, $Mx = x$ scored more than ninety percent)

(f) No politicians are corrupt. :

($Px = x$ is a politicians, $Cx = x$ is corrupt)

(iv) Prove any *two* of the following arguments valid :

(a) (x) ($Cx \supset Dx$)

(x) ($Ex \supset \sim Dx$) \therefore (x) ($Ex \supset \sim Cx$)

(b) (x) ($Jx \supset \sim Ix$)

$Ik \therefore \sim JK$

- (c) $(x) (Lx \supset Mx)$
 $(\exists x) (Lx \cdot Nx) / \therefore (\exists x)(Nx \cdot Mx)$
- (d) $(x) [Tx \supset (Fx \cdot Dx)]$
 $(\exists x) (Tx \cdot Bx) / \therefore (\exists x)(Dx \cdot Bx)$

2. Answer any *two* of the following : [20]

- (i) Explain the notion of propositional function and state using examples the two methods of obtaining propositions from propositional functions.
- (ii) Demonstrate and explain the method of proving invalidity of invalid arguments using relevant examples.
- (iii) Symbolize any *five* propositions using symbols in brackets :
- (a) If anything is broken, it must be repaired.
 $(Bx = x \text{ is broken, } Rx = x \text{ must be repaired})$
- (b) If all lions are beautiful, then some lions are beautiful.
 $(Lx = x \text{ is a lion, } Bx = x \text{ is beautiful})$
- (c) If a passenger is weathy, and if all if all wealthy passengers travel in first class, he will travel in first class.
 $(Px = x \text{ is a passenger, } Wx = x \text{ wealthy, } Tx = x \text{ travels in first class})$
- (d) John loves Mary but Mary does not love John.
 $(Lxy = x \text{ love } y, j, m)$

(e) Every dog has his day

($Dx = x$ is a dog, $Yx = x$ is a day, $Bxy = x$ belongs to y)

(f) There are atleast two applicants.

($Ax = x$ is an applicant)

(iv) Prove any *two* of the following arguments valid :

(a) $(x) (Px \supset Gx)$

$\therefore (x) \left[\{ (Dx \cdot Ex) \cdot (y) [(Dy \cdot Ey) \supset \sim Gy] \} \supset \sim Px \right]$

(b) $(x) (Ax \supset Gx)$

$(x) (Cx \supset Hx) / \therefore (x) (Gx \supset Cx) \supset (y) (Ay \supset Hy)$

(c) $(\exists x) Jx \supset (\exists y) Ky / \therefore (\exists x) [Jx \supset (\exists y) Ky]$

(d) No teachers are lazy. Therefore, if Prakash is a student, and all students are lazy, then Prakash is not a teacher.

($Sx = x$ is a student, $Tx = x$ is a teacher, $Lx = x$ is lazy, p)

3. Answer any *two* of the following : [20]

(i) Prove invalidity of any *four* of the following arguments :

(a) $(x) (Kx \supset \sim Cx)$

$(\exists x) (Mx \cdot Lx) / \therefore (x) (Kx \supset \sim Mx)$

(b) $(x) (Sx \supset Px)$

$(\exists x) (Sx \cdot Ix)$

$(\exists x) (Px \cdot \sim Sx) / \therefore (\exists x) [Px \cdot \sim Ix]$

$$(c) \quad (x) (Hx \supset \sim Ix)$$

$$(x) (Ix \supset Ux) / \therefore (x)(Hx \supset \sim Ux)$$

(ii) All soldiers are brave. Amit is a soldier. Therefore Amit is brave.

(Sx = x is a soldier, Bx = x is brave, a)

(iii) All whales are heavy. Some elephants are heavy. Therefore all whales are elephants.

(Wx = x is a whale, Ex = x is an elephant, Hx = x is heavy)

(iv) Some dogs are white Some dogs are black. Therefore some blacks are whites.

(Dx = x is a dog, Bx = x is black, Wx = x is white)

Or

(ii) Prove any *four* theorems with the help of the axioms given below Axioms :

$$I. \quad (p \vee p) \supset p$$

$$II. \quad (q \supset (p \vee q))$$

$$III. \quad (p \vee q) \supset (q \vee p)$$

$$IV. \quad (p \vee (q \vee r)) \supset (q \vee (p \vee r))$$

$$V. \quad (q \supset r) \supset ((p \vee q) \supset (p \vee r))$$

Theorems :

- (i) $(p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$
- (ii) $(p \supset q) \supset (p \supset r) \supset (p \supset r)$
- (iii) $\sim p \vee p$
- (iv) $p \supset \sim \sim p$
- (v) $p \supset p$
- (vi) $(p \supset \sim p) \supset \sim p.$

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (a) Rule of universal generalization (Preliminary version)
- (b) Consistency and completeness as attributes of P.M. System.
- (c) Concepts of syntax and semantics
- (d) Nature and structure of Relational proposition
- (e) Transitivity and intransitivity
- (f) Identity as a dyadic relation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची उत्तरे द्या : [20]

- (i) अस्तित्ववाची उदाहरणीकरणाच्या नियमाच्या प्राथमिक आणि सुधारित आवृत्तीचे योग्य उदाहरणे देऊन स्पष्टीकरण द्या व दोन्ही आवृत्तीतील मर्यादाही स्पष्ट करा.

(ii) लुप्तावयविका या प्रकारच्या युक्तिवादाचे स्वरूप सांगून खालील युक्तिवादाची वैधता सिद्ध करा.

समीर हा रेखापेक्षा उंच आहे. रेखा तृप्तीहून उंच आहे. म्हणून समीर हा तृप्तीपेक्षा उंच आहे. ($T_{xy} = x$ हा y पेक्षा उंच आहे, x, r, t)

(iii) कंसात विलेल्या चिन्हांचा वापर करून खालीलपैकी कोणतीही पाच विधाने चिन्हांकित करा :

(a) फक्त स्त्रिया मायाळू असतात.

($W_x = x$ ही स्त्री आहे, $A_x = x$ ही मायाळू आहे)

(b) प्रत्येक विद्यार्थी एकतर हुषार असतो किंवा कष्टाळू असतो.

($S_x = x$ विद्यार्थी आहे, $I_x = x$ हुषार आहे, $H_x = x$ कष्टाळू आहे)

(c) सर्व अभिनेते व दिग्दर्शक श्रीमंत असतात.

($A_x = x$ अभिनेता आहे, $D_x = x$ दिग्दर्शक आहे, $W_x = x$ श्रीमंत आहे)

(d) सर्वच गुलाब सुगंधी नसतात.

($R_x = x$ गुलाब आहे, $F_x = x$ सुगंधी आहे)

(e) जवळ जवळ सर्व विद्यार्थ्यांना नव्वद ठक्क्यांपेक्षा अधिक गुण मिलाले.

($S_x = x$ विद्यार्थी आहे, $M_x = x$ ला 90 ठक्क्यांपेक्षा अधिक गुण मिलाले)

(f) एकही राजकारणी भ्रष्ट नसतो.

($P_x = x$ राजकारणी आहे, $C_x = x$ भ्रष्ट आहे)

(iv) कोणत्याही दोनांची युक्तता सिद्ध करा :

(a) $(x) (C_x \supset D_x)$

$(x) (E_x \supset \sim D_x) / \therefore (x) (E_x \supset \sim C_x)$

$$(b) \quad (x) (Jx \supset \sim Ix)$$

$$Ik/\therefore \sim Jk$$

$$(c) \quad (x) (Lx \supset Mx)$$

$$(\exists x) (Lx \cdot Nx)/\therefore (\exists x)(Nx \cdot Mx)$$

$$(d) \quad (x) [Tx \supset (Fx \cdot Dx)]$$

$$(\exists x) (Tx \cdot Bx)/\therefore (\exists x)(Dx \cdot Bx)$$

2. कोणत्याही दोनांची उत्तरे द्या :

[20]

(i) विधानीय फलनाची संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करून विधानीय फलनाणासून विधाने मिळण्याच्या दोन पद्धती स्पष्ट करा.

(ii) अयुक्त युक्तिवादांची अयुक्तता सिद्ध करण्याची पद्धती सोदाहरण स्पष्ट करा.

(iii) कंसात दिलेल्या चिन्हांचा वापर करून खालीलपैकी कोणतीही पाच विधाने चिन्हांकित करा :

(a) जर काही मोडले, तर ते दुरुस्त केले पाहिजे.

$$(Bx = x \text{ मोडले आहे, } Rx = x \text{ दुरुस्त केले पाहिजे})$$

(b) जर सर्व सिंह सुंदर असतील तर काही सिंह सुंदर असतील.

$$(Lx = x \text{ सिंह आहे, } Bx = x \text{ सुंदर आहे})$$

(c) जर कोणी प्रवासी धनाढ्य असेल आणि सर्व धनाढ्य प्रवासी प्रथम वर्गातून प्रवास करतात, तर तो प्रथम वर्गातून प्रवास करेल.

$$(Px = x \text{ प्रवासी आहे, } Wx = x \text{ धनाढ्य आहे, } Tx = x \text{ प्रथम वर्गातून प्रवास करतो})$$

(d) जॉन मेरीवर प्रेम करतो, पण मेरी जॉनवर प्रेम करत नाही.

$$(Lxy = x \text{ हा } y \text{ वर प्रेम करतो, } j, m)$$

(e) प्रत्येक कुत्र्याचा दिवस असतो.

($Dx = x$ कुत्रा आहे, $Yx = x$ दिवस आहे, $Bxy = x$ हा y चा आहे)

(f) कमीतकमी दोन अर्जदार आहेत

($Ax = x$ हा अर्जदार आहे)

(iv) खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची युक्तता सिद्ध करा :

(a) $(x) (Px \supset Gx)$

$\therefore (x) [\{(Dx \cdot Ex) \cdot (y) [(Dy \cdot Ey) \supset \sim Gy]\} \supset \sim Px]$

(b) $(x) (Ax \supset Gx)$

$(x) (Cx \supset Hx) \therefore (x) (Gx \supset Cx) \supset (y) (Ay \supset Hy)$

(c) $(\exists x) Jx \supset (\exists y) Ky \therefore (\exists x) [Jx \supset (\exists y) Ky]$

(d) एकही शिक्षक आलशी नसतो. म्हणून, जर प्रकाश विद्यार्थी असेल आणि सर्व विद्यार्थी आलशी असले, तर प्रकाश शिक्षक नसेल.

($Sx = x$ विद्यार्थी आहे, $Tx = x$ शिक्षक आहे, $Lx = x$ आलशी आहे)

3. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या :

[20]

(i) खालीलपैकी कोणत्याही चार युक्तिवादांची अयुक्तता सिद्ध करा :

(a) $(x) (Kx \supset \sim Lx)$

$(\exists x) (Mx \cdot Lx) \therefore (x) (Kx \supset \sim Mx)$

(b) $(x) (Sx \supset Px)$

$(\exists x) (Sx \cdot Ix)$

$(\exists x) (Px \cdot \sim Sx) \therefore (\exists x) [Px \cdot \sim Ix]$

$$(c) \quad (x) (Hx \supset \sim Ix)$$

$$(x) (Ix \supset Ux) / \therefore (x)(Hx \supset \sim Ux)$$

(ii) सर्व जवान शूर असतात. अमित हा जवान आहे. म्हणून अमित शूर आहे.

($Sx = x$ जवान आहे, $Bx = x$ शूर आहे, a)

(iii) सर्व देवमासे जड असतात. काही हत्ती जड असतात. म्हणून सर्व देवमासे हत्ती असतात.

($Wx = x$ देवमासा आहे, $Ex = x$ हत्ती आहे, $Hx = x$ जड आहे)

(iv) काही कुत्री पांढरी असतात. काही कुत्री काळी असतात. म्हणून काही पांढरे काळे असतात.

($Dx = x$ कुत्रा आहे, $Wx = x$ पांढरा आहे, $Bx = x$ काळा आहे.)

किंवा

(ii) खालीलपैकी कोणतीही चार प्रमेये मूलाधारांच्या आधारे सिद्ध करा.

मूलाधार :

$$I. \quad (p \vee p) \supset p$$

$$II. \quad (q \supset (p \vee q))$$

$$III. \quad (p \vee q) \supset (q \vee p)$$

$$IV. \quad (p \vee (q \vee r)) \supset (q \vee (p \vee r))$$

$$V. \quad (q \supset r) \supset ((p \vee q) \supset (p \vee r))$$

प्रमेये :

$$(i) \quad (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$$

$$(ii) \quad (p \supset q) \supset (p \supset r) \supset (p \supset r)$$

$$(iii) \quad \sim p \vee p$$

$$(iv) \quad p \supset \sim \sim p$$

$$(v) \quad p \supset p$$

$$(vi) \quad (p \supset \sim p) \supset \sim p.$$

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा :

[20]

- (a) सर्ववाची सामान्यीकरणाच्या नियमाची प्राथमिक आवृत्ती
- (b) सुसंगतता व संपूर्णता ही पी.एम. प्रणालीची वैशिष्ट्ये
- (c) सेन्टॅक्स व सेमॅन्टिक्स
- (d) संबंधवाची विधानाचे स्वरूप व रचना
- (e) प्रवाहितता व अप्रवाहितता
- (f) तादात्म्य संबंध.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2070

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SOCIOLOGY

Group A (G-2) : Population and Society

OR

Group B (G-2) : Social Welfare and Social Legislation in India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

***N.B.* :—** (i) Attempt Group 'A' or Group 'B'.

(ii) *All* questions are compulsory.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

Group A (G-2) : Population and Society

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Write the factors of infant mortality.
- (2) Explain the importance of population studies.
- (3) Explain the types of sterility.
- (4) Write the meaning and definition of population education.
- (5) Explain the economic factors of fertility.
- (6) Write the need of sex education.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) What is Census ? Elaborate the uses of census.
- (2) Give a brief review of India's population policy after independence.
- (3) Elaborate the impact of population growth on economic development.
- (4) Elaborate the characteristics of Indian population.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) [20]
- (1) Define migration. Explain the causes of migration.
 - (2) Discuss the Malthusian theory of population.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Aadhar — Recent trend of collection of data
 - (2) National Population Policy, 2000
 - (3) Neo-Malthusian theory of population
 - (4) Scope of population studies
 - (5) Growth of population in India
 - (6) Means of Population Education.

OR

Group B (G-2) : Social Welfare and Social Legislation in India

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
- (1) Mid-Day Meal
 - (2) Domestic Violence Act 2005
 - (3) Right to Education Act 2011
 - (4) Social Justice
 - (5) Liberalization
 - (6) Civil Society.
2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the issues of Adivasis in India.
 - (2) Explain the various approaches of social welfare.
 - (3) Right the Rehabilitation Council of India Act 1992 for person with disabilities.
 - (4) Discuss the nature of welfare state in India.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]
- (1) Explain the various issues of Dalit in India.
 - (2) Discuss the various problems of women in India.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Bonded Labour
 - (2) Human Rights
 - (3) Fundamental Rights
 - (4) PCPNDT Act 1994
 - (5) Child abuse
 - (6) PESA Act 1996.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) गट 'अ' किंवा गट 'ब' प्रश्नपत्रिका सोडवावी.
- (ii) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (iii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

गट 'अ' (G-2) : Population and Society

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (1) अर्भक मृत्युचे घटक लिहा.
 - (2) लोकसंख्या अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - (3) वंध्यत्वाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - (4) लोकसंख्या शिक्षणाचा अर्थ व व्याख्या लिहा.
 - (5) जननाचे आर्थिक घटक स्पष्ट करा.
 - (6) लैंगिक शिक्षणाची आवश्यकता लिहा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) जनगणना म्हणजे काय ? जनगणनेचे उपयोग विशद करा.
 - (2) स्वातंत्र्योत्तर भारतीय लोकसंख्या धोरणाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
 - (3) लोकसंख्या वाढीचा आर्थिक विकासावरील परिणाम विशद करा.
 - (4) भारतीय लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये विशद करा.
3. खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) स्थलांतराची व्याख्या लिहा. स्थलांतराची कारणे स्पष्ट करा.
 - (2) लोकसंख्या वाढीच्या माल्थसवादी सिद्धांताची चर्चा करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) आधार—माहिती संकलनाचे नवीन साधन
 - (2) राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण - 2000
 - (3) लोकसंख्येचा नव-माल्थसवादी सिद्धांत
 - (4) लोकसंख्या अभ्यासाची व्याप्ती
 - (5) भारतातील लोकसंख्या वाढ
 - (6) लोकसंख्या शिक्षणाची साधने.

किंवा

गट 'ब' (G-2) : Social Welfare and Social Legislation in India

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) मध्याह्न भोजन
 - (2) कौटुंबिक हिंसाचार कायदा 2005
 - (3) शिक्षण हक्क कायदा 2011
 - (4) सामाजिक न्याय
 - (5) उदारीकरण
 - (6) नागरी समाज.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) भारतातील आदिवासींचे प्रश्न स्पष्ट करा.
 - (2) सामाजिक कल्याणाचे विविध दृष्टीकोण स्पष्ट करा.
 - (3) भारतातील अंध, अपंग व्यक्तींसाठीचा पुनर्वसन समिती कायदा 1992 स्पष्ट करा.
 - (4) भारतातील सामाजिक कल्याणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) भारतातील दलितंांचे विविध प्रश्न स्पष्ट करा.
 - (2) भारतातील महिलांच्या विविध प्रश्नांची चर्चा करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) वेठबिगार
 - (2) मानव अधिकार
 - (3) मुलभूत अधिकार
 - (4) लिंगनिदान चाचणी प्रतिबंध कायदा 1994
 - (5) बालकांचे लैंगिक शोषण
 - (6) अनुसूचित क्षेत्रातील पंचायत विस्ताराचा कायदा 1996.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2071

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SOCIOLOGY

(S-1 : Foundations of Sociological Thought)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Name any *two* forces behind the emergence of Sociology.
- (2) State the meaning of sacred and profane. (Durkheim)
- (3) Define surplus value. (Marx)
- (4) Write the concept of Indian Nationalism.
- (5) Define social fact. (Durkheim)
- (6) State the concept of dominant caste. (Srinivas)

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the law of three stages. (Comte)
- (2) Describe the types of alienation. (Marx)
- (3) Elaborate the characteristics of caste by Dr. Ghurye.
- (4) Explain Dr. Ambedkar's theory of religion.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (1) Explain Weber's thought on Protestant Ethic and spirit of capitalism.
 - (2) Elaborate the emergence of Sociology in India.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Enlightenment
 - (2) Positivism (Comte)
 - (3) Sanskritization (Srinivas)
 - (4) Indology (Ghurye)
 - (5) Historical Materialism (Marx)
 - (6) Origin of Caste (Dr. Ambedkar).

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (1) समाजशास्त्राच्या उदयामागे असणाऱ्या कोणत्याही **दोन** शक्तींची/घटकांची नावे सांगा.
 - (2) पवित्र आणि अपवित्र संकल्पनांचा अर्थ लिहा. (डरखाईम)
 - (3) 'अतिरिक्त मूल्याची' व्याख्या लिहा. (मार्क्स)
 - (4) भारतीय राष्ट्रवादाची संकल्पना लिहा.
 - (5) सामाजिक तथ्यांची व्याख्या लिहा. (डरखाईम)
 - (6) प्रभावी जातीची संकल्पना लिहा. (श्रीनिवास).

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) तीन अवस्थांचा नियम स्पष्ट करा. (कॉम्ट)
 - (2) परात्मतेच्या/अलगतेच्या प्रकारांचे वर्णन करा. (माक्स)
 - (3) डॉ. घुर्येनी सांगितलेली जातीची वैशिष्ट्ये विशद करा.
 - (4) डॉ. आंबेडकरांचा धर्माचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **400** शब्दांत उत्तर लिहा : [20]
- (1) प्रोटेस्टंटची नीतीतत्वे आणि भांडवलशाहीचा उदय/आत्मा या विषयीचे वेबरचे विचार स्पष्ट करा.
 - (2) भारतातील समाजशास्त्राच्या उदयाची पार्श्वभूमी विशद करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (1) प्रबोधन
 - (2) प्रत्यक्षवाद (कॉम्ट)
 - (3) संस्कृतीकरण (श्रीनिवास)
 - (4) प्राच्यविद्या (घुर्ये)
 - (5) ऐतिहासिक भौतिकवाद (माक्स)
 - (6) जातीची उत्पत्ती (डॉ. आंबेडकर).

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2072

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SOCIOLOGY

Special Paper-II

(Indian Society : Issues and Problems)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Define social problem.
- (2) Write the meaning of caste inequality.
- (3) Define gender inequality.
- (4) What is regional imbalance ?
- (5) Define Juvenile delinquency.
- (6) Write the meaning of religious minorities.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Discuss the various social problems of development.
- (2) Explain the role of state in dealing with social problems.
- (3) Describe the meaning and causes of poverty.
- (4) Explain the nature and causes of religious fundamentalism.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following in 400 words : [20]

- (1) Describe the forms of violence against women in India.
- (2) Elaborate the various problems of Aged.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Civil society organization
- (2) White collar crime
- (3) Environmental degradation
- (4) Structural-functional approach
- (5) Criminalization of politics
- (6) Rural poverty.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे सुमारे 100 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) सामाजिक समस्येची व्याख्या लिहा.
- (2) जाती विषमतेचा अर्थ लिहा.
- (3) लिंग भाव असमानता व्याख्या करा.
- (4) प्रादेशिक असमतोल म्हणजे काय ?
- (5) बालगुन्हेगारीची व्याख्या करा.
- (6) धार्मिक अल्पसंख्याकतेचा अर्थ लिहा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) विकासामुळे निर्माण होणाऱ्या विविध सामाजिक समस्यांची चर्चा करा.
- (2) सामाजिक समस्या सोडविण्याकरीता राज्याची भूमिका स्पष्ट करा.
- (3) दारिद्र्याचा अर्थ व कारणे विशद करा.
- (4) धार्मिक मुलतत्त्ववादाचे स्वरूप व कारणे स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) भारतातील महिलांविरुद्ध घडणाऱ्या विविध हिंसाचाराचे वर्णन करा.
- (2) वृद्धांच्या विविध समस्यांचे वर्णन करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) नागर समाज संघटन
- (2) पांढरपेशिय गुन्हेगारी
- (3) पर्यावरणाचा न्हास
- (4) संरचनात्मक-कार्यवादी दृष्टीकोन
- (5) राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण
- (6) ग्रामीण दारिद्र्य.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2073

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY
General Paper II
[Outline of Political, Social and Economic Institutions
of Ancient India (600 B.C. to 1200 A.D.)]
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) State the Saptanga theory of State.
- (ii) Write in brief, the nature of Samiti.
- (iii) State various types of courts in ancient times.
- (iv) Explain the life of women during Vedic period.
- (v) Take a brief review about Ancient Indian Universities.
- (vi) Discuss about the Ancient Indian Coins.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) State the causes for the decline of Republics.
- (ii) Explain the composition of ministry as told in Shukraniti.
- (iii) Explain the importance of *four* Āshramas in Ancient India.
- (iv) Take a review of the trade in Ancient India and South-East Asian Countries.

P.T.O.

3. Answer the following questions in 400 words each (any one) : [20]

- (i) Explain the literary sources of study of Ancient Indian Polity.
- (ii) Take a review of the Sixteen Sacraments in Ancient India, and explain what is a Sacrament ?

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) Theory of Kingship of the Mauryan
- (ii) Monarchical state
- (iii) Sabhā
- (iv) Ancient Varṇa System
- (v) Ancient Indian Industry
- (vi) Ancient Weights.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :—(i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) राज्याचा सप्तांग सिद्धांत सांगा.
- (ii) समितीचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
- (iii) प्राचीन काळातील न्यायालयाचे विविध प्रकार सांगा.
- (iv) वेदकालीन स्त्री जीवन स्पष्ट करा.
- (v) प्राचीन भारतीय विद्यापीठांविषयीचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- (vi) प्राचीन भारतीय नाणी याविषयी चर्चा करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) गणराजांच्या व्हासाची कारणे सांगा.
- (ii) शुक्रनीतीत सांगितलेली मंत्रिमंडळाची रचना स्पष्ट करा.
- (iii) प्राचीन भारतातील चार आश्रमांचे महत्व वर्णन करा.
- (iv) प्राचीन काळातील भारत व आग्नेय आशियाई देश यांच्यातील व्यापाराचा आढावा घ्या.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) प्राचीन भारतीय राजतंत्राच्या अभ्यासाची वाङ्मयीन साधने स्पष्ट करा.
- (ii) संस्कार म्हणजे काय हे स्पष्ट करून प्राचीन भारतातील सोळा संस्कारांचा आढावा घ्या.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणताही चार) : [20]

- (i) मौर्य राजपद सिद्धांत
- (ii) राजेशाही राज्य
- (iii) सभा
- (iv) प्राचीन वर्णपद्धती
- (v) प्राचीन भारतीय उद्योग
- (vi) प्राचीन वजने.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2074

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICAL PRE-REQUISITES (Gen-II)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Use of logarithmic table is allowed.
 - (iv) Use of pocket calculator is allowed.

1. Attempt any *ten* of the following : [20]

- (i) Write any two rules of logarithms.
- (ii) Simplify the power function $y = x\sqrt{x}$.
- (iii) Define : compound interest.
- (iv) Is the following function $Z = x^2 + x + y^2$ homogeneous ? Justify your answer.
- (v) Write the rule of derivative of power function.
- (vi) Given $Z = \ln (6x^2 - 6x + z)$ find Z_x .
- (vii) Evaluate $\int 2x dx$.
- (viii) Define : Improper integral.
- (ix) Evaluate $\int_0^{10} 3x^2 dx$.

P.T.O.

(x) State order and degree of the differential equation :

$$\frac{d^2 y}{dx^2} + \left(\frac{dy}{dx} \right)^3 + x^2 = 0.$$

(xi) Write the linear differential equation.

(xii) Solve the difference equation $y_t = 6y_{t-1}$.

(xiii) Evaluate $\int (2x^6 - 3x^4) dx$.

2. Attempt any *two* of the following : [10]

(i) At what interest rate will money treble, if compounded continuously for eight years ?

(ii) Given $y = 4x e^{3x}$, find the critical values of y .

(iii) Evaluate $\int_0^3 \frac{6x}{x^2 + 1} dx$.

3. Attempt any *two* of the following : [20]

(i) (a) Solve for x in terms of y , where $y = p(1 + i)^x$.

(b) Use common logs to solve $y = \frac{36}{5000}$.

(ii) How long will it take money to double at 5 percent interest, when compounded quarterly ?

(iii) Use integration by parts to evaluate :

$$\int 15x(x+4)^{3/2} dx$$

4. Attempt any *two* of the following : [30]

(i) (a) Given $Z = \ln(x^2 - 4x + 3y^2 - 6y)$

Find Z_x Z_y

(b) Prove that $\int_{-4}^4 (8x^3 + 9x^2) dx = 384.$

(ii) Solve $(7y + 4t^2) dy + (4ty) dt = 0.$

(iii) For the data given below, determine :

(a) The market price P_t in any time period

(b) The equilibrium price P_e and the stability of the time path :

$$Q_{dt} = 180 - 0.75 P_t$$

$$Q_{st} = -30 + 0.3 P_{t-1}$$

$$P_0 = 220.$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2077

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

APPLIED MATHEMATICS

(AMG-2 : Multivariable Calculus-I and
Multivariable Calculus-II)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following :

[16]

(a) Let :

$$f(x, y) = \begin{cases} \frac{x^2 y^2}{x^4 + y^4 - x^2 y^2}, & x^4 + y^4 - x^2 y^2 \neq 0 \\ 0, & x^4 + y^4 - x^2 y^2 = 0 \end{cases}$$

Determine whether the repeated limits of $f(x, y)$ at $(0, 0)$ exists and equal ?

(b) If :

$$z = e^{xy^2}, x = t \cos t, y = t \sin t$$

then find $\frac{dz}{dt}$ at $t = \frac{\pi}{2}$.

P.T.O.

(c) Change the order of integration in :

$$\int_0^{2a} \int_0^{\sqrt{2ax-x^2}} f(x, y) dy dx.$$

(d) Define saddle point.

(e) If :

$$\vec{r}(t) = t\vec{i} + t^2\vec{j} + t^3\vec{k}$$

then find $\frac{d\vec{r}}{dt}$ at $t = 5$.

(f) If :

$$\vec{r} = 5t^2\vec{i} + t\vec{j} - t^3\vec{k} \quad \text{and} \quad \vec{s} = \sin t\vec{i} - \cos t\vec{j} + 0\vec{k},$$

then find $\frac{d}{dt}(\vec{r} \cdot \vec{s})$

(g) Evaluate :

$$\lim_{t \rightarrow 0} \frac{\tan 3t}{t} \vec{i} + \frac{\log(1+t)}{t} \vec{j} + \frac{2t-1}{t} \vec{k}.$$

(h) Evaluate :

$$\text{curl } \vec{f}, \text{ if } \vec{f} = x^2\vec{i} + y^2\vec{j} + z^2\vec{k}.$$

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) If $u = f(x, y)$ is a differentiable function of x and y and $x = \phi(t)$ and $y = \psi(t)$ are differentiable functions of t then show that the composite function $u = f(\phi(t), \psi(t))$ is differentiable function of t and its total derivative is given by :

$$\frac{du}{dt} = \frac{\partial u}{\partial x} \frac{dx}{dt} + \frac{\partial u}{\partial y} \frac{dy}{dt}.$$

- (b) Show that the function $f(x, y) = \sqrt{|xy|}$ is not differentiable at $(0, 0)$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Let :

$$f(x, y) = |x| + |y|$$

Show that f is continuous at the origin but neither of partial derivatives $f'_x(0, 0)$, $f'_y(0, 0)$ exists.

- (b) Find the point $P(x, y, z)$ closest to the origin on the plane $2x + y - z - 5 = 0$. Also find the distance between P and origin.
- (c) Expand $x^2y + 3y - z$ in powers of $(x - 1)$ and $(y + 2)$ using Taylor's Theorem.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) Evaluate :

$$\iint_R xy(x^2 + y^2)^{3/2} dx dy$$

over the first quadrant of the circle $x^2 + y^2 = 1$.

- (ii) (a) Using differential find approximate value of :

$$\sqrt{(13.1)^2 - (4.9)^2}.$$

- (b) At any point (x_0, y_0) in the domain of a differentiable function $f(x, y)$, then show that gradient of f is normal to the level curve through point (x_0, y_0) .

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) State and prove Gauss Divergence theorem.

(ii) A necessary and sufficient condition for a non-zero vector function \vec{f} of a scalar variable t to have constant direction is that $\vec{f} \times \frac{d\vec{f}}{dt} = \vec{0}$.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If \vec{u} is a vector function which possesses continuous second order partial derivatives, then prove that $\text{div}(\text{curl } \vec{u}) = \vec{0}$.

(ii) If $\phi(x, y, z)$ and $\psi(x, y, z)$ are scalar point functions possessing first order partial derivatives, then prove that :

(a) $\nabla(\phi + \psi) = \nabla\phi + \nabla\psi$

(b) $\nabla(\phi\psi) = \phi\nabla\psi + \psi\nabla\phi$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Show that $\vec{r} = e^{-t}(\vec{a} + t\vec{b})$ where \vec{a}, \vec{b} are constant vectors is a solution of the differential equation $\frac{d^2\vec{r}}{dt^2} + 2\frac{d\vec{r}}{dt} + \vec{r} = \vec{0}$.

(ii) Show that :

$$\vec{F} = (z^2 - 2xy)\vec{i} - 2x^2\vec{j} + 2xz\vec{k}$$

is conservative and find a potential function for it.

(iii) Find arc length of the curve $\vec{r}(t) = t\vec{i} + \frac{t^2}{2}\vec{j} + t^2\vec{k}$ from $t = 0$ to $t = 4$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Let v be the volume bounded by a closed piecewise smooth oriented surface S . Let \vec{f} be a vector point function which has continuous first order partial derivative in v , then prove that
$$\iiint_v \nabla \cdot \vec{f} \, dv = \iint_S \vec{f} \cdot \vec{n} \, ds,$$

where \vec{n} is the unit outward drawn normal vector to s .

- (ii) State and prove chain rule.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Using Stokes' theorem, show that the line integral
$$\oint_C ydx + zdy + xdz = \pi a^2 \sqrt{3},$$
 where C is the curve of intersection of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$ and the plane $x + y + z = 0$.

- (ii) By using Green's theorem in the plane, evaluate
$$\oint_C (y - \sin x)dx + \cos x \, dy,$$
 where C is the boundary of the curve defined by $y = 0, x = \frac{\pi}{2}, y = \frac{2x}{\pi}$.

- (iii) Find the work done by the force

$$\vec{F} = (2xy + z^3)\vec{i} + x^2\vec{j} + 3xz^2\vec{k}$$

in taking a particle from $A(1, -2, 1)$ to $B(3, 1, 4)$.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2078

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
APPLIED STATISTICS (GENERAL-II)
(Applications of Statistical and Theory of Probability)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of statistical tables and scientific calculator is allowed.
(iv) Symbols have their usual meaning.
(v) Graph papers will be provided on request.

1. Attempt each of the following :

- (a) State whether the following statements are true *or* false : [1 each]
- (i) If events A and B are independent, then $P(A \cap B) = P(A) \times P(B)$.
- (ii) If $E(X) = 5$, $E(X^2) = 35$, then $V(2X + 5) = 10$.
- (iii) If X follows $b(6, 0.5)$ distribution, then its standard deviation is 1.5.
- (iv) The probability mass function of a discrete random variable X is :

$$P(x) = \begin{cases} \frac{x}{21} & , \quad x = 1, 2, \dots, 6 \\ 0 & \text{otherwise} \end{cases}$$

= 0 otherwise

then $P(X \text{ is even}) = 0.5$.

P.T.O.

(b) Choose the correct alternative : [1 each]

(i) If two fair coins are tossed simultaneously then probability that both coins show different results will be :

(A) 0.25

(B) 0.5

(C) 0.75

(D) 1

(ii) If the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 is $X_1 = 32 + 5.2 X_2 + 0.5 X_3$, then estimate of X_1 when $X_2 = 10$ and $X_3 = 80$ will be :

(A) 124

(B) 132

(C) 127

(D) 131

(iii) If X follows $B(5, p)$ distribution with mean 2.5 and $V(X) = 1.8$, then the value of p is

(A) 0.22

(B) 0.28

(C) 0.78

(D) 0.72

- (iv) Expectation of a function $g(X)$ of a discrete random variable X with probability distribution :

$(x_i, p_i), i = 1, 2, \dots, n$ is given by :

(A) $\sum_1^n x_i p_i$

(B) $\sum_1^n g(x_i) p_i$

(C) $\sum_1^n x_i^2 p_i^2$

(D) $\sum_1^n g(x_i) p_i^2$

(c) Answer in brief : [4×2=8]

- (i) Check whether the following is a probability model of a sample space having 5 sample points :

{0.2, 0.5, 0.1, 0.1, 0.1}

- (ii) State any *two* practical situations where multiple regression can be used.

- (iii) For a certain population, the agewise distribution of number of deaths is given in the table below :

Age Group (in years)	No. of Persons	No. of Deaths
0-10	800	15
10-20	1500	12
20-60	2000	18
60-100	400	12

Compute the CDR.

- (iv) State the axioms of probability.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) (i) Give classical definition of probability.
- (ii) Discuss the limitations of classical definition of probability.
- (b) In how many ways can 6 male employees and 4 female employees in an office be arranged in a row for a photograph so that :
- (i) two specific females are always side by side.
- (ii) all females are together and are strictly in one corner.
- (c) A card is drawn at random from a box containing 12 cards numbered 1 to 12. Let A be the event that the number on the card drawn is more than 7 and B be the event that the number on the card drawn is less than 6.
- Obtain $P(A)$, $P(B)$, $P(A \cup B)$, $P(A' \cup B')$.
- (d) The mean, standard deviation and correlation coefficients obtained for three characteristics X_1 , X_2 and X_3 are given below :
- $\sigma_1 = 40$, $\sigma_2 = 25$, $\sigma_3 = 12$, $r_{12} = 0.7$, $r_{23} = 0.58$, $r_{13} = 0.6$.
- Compute $R_{12.3}$ and $r_{13.2}$.
- (e) Explain the following components of time series :
- (i) Seasonal variations
- (ii) Irregular variations

- (f) The data given below are the average quarterly prices of a certain commodity (in Rs.) for different years. Compute seasonal indices by simple average method for these data :

Quarter Year	I	II	III	IV
2000	65	62	50	68
2001	55	68	65	65
2002	65	65	60	75
2003	70	95	75	115

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) (i) Define permutation and combination of n objects taken r at a time.
- (ii) If a sample space of a certain random experiment has 10 sample points then how many events with 2 sample points can be possible ?
- (b) Explain the following terms :
- (i) Random experiment,
- (ii) Impossible event,
- (iii) Mutually exclusive events.
- (c) Explain the concept of multiple regression plane giving suitable illustration.
- (d) (i) What is time series ?
- (ii) State the usefulness of time series.

- (e) One card is drawn from a full pack of playing cards. Three events A, B and C are defined as follows :

A : A red card is drawn,

B : Ace card is drawn,

C : Ace of heart is drawn.

Check whether the events A, B, C are pairwise independent.

- (f) Describe the method of estimating seasonal indices by ratio to moving average method.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

- (a) The joint distribution of (X, Y) is given below :

Y X	0	2	4
0	0.2	0	0.1
1	0.1	0.1	0.15
2	0.05	0.3	0

Find :

- (i) $P(X + Y \geq 2)$.
- (ii) Marginal probability distribution of X and Y.
- (iii) $E(X)$ and $E(Y)$.

- (b) (i) Define discrete uniform distribution and state its mean and standard deviation. Also give any *two* real life situations where the uniform distribution is applicable.
- (ii) Define :
- (I) Probability distribution of a discrete r.v.
- (II) Conditional variance of Y given $X = x$.
- (c) (i) Define Poisson distribution and give real life situations where this distribution is applicable. State its mean and variance. Also, state the additive property of Poisson distribution.
- (ii) Two fair dice are thrown. Obtain the probability distribution of sum of numbers on top faces of dice(X). Also find $E(X)$.
- (d) Compute GRR and NRR for the following data assuming the sex ratio at birth as 105 males : 100 females.

Age	No. of Women (in 1000)	No. of Births	Survival Factor
15-19	550	19800	0.969
20-24	380	62050	0.967
25-29	300	61000	0.963
30-34	260	26500	0.958
35-39	280	12500	0.952
40-44	290	1000	0.942
45-49	260	180	0.928

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

(a) (i) Write a note on the following birth rates and discuss their advantages and limitations :

(I) Crude Birth Rate (CBR)

(II) General Fertility Rate (GFR)

(III) Age Specific Fertility Rate (ASFR)

(IV) Total Fertility Rate (TFR).

(ii) The joint distribution of (X, Y) is given below :

Y \ X	1	2	3
10	0.3	0.2	0.1
20	0.2	0.1	0.1

Find $\text{Cov}(X, Y)$.

(b) (i) Let $X \rightarrow P(4)$ and $Y \rightarrow P(8)$ be independent variables.

Find :

(I) Mean and variance of $Z = X + Y$

(II) $P[(X + Y) \geq 3]$

(III) $P[X \geq 3 | X + Y = 8]$

- (ii) (I) The probability distribution of random variable X is given in the table below :

X	$P(X = x)$
0	0.1
1	0.2
2	0.3
3	0.35
4	0.05

Find $E(X)$ and $V(X)$.

- (II) It is known from the past experience that 20% of the people in a certain city have invalid driving license. Find the probability that at most two out of 10 randomly selected persons from the city have invalid driving license.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2079

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PHILOSOPHY

(Alternative Course)

General Paper II

(Philosophy of Indian Saints)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

- (1) Explain the concept of Saint.
- (2) Explain Basaveshwara's concept of 'Jangama'.
- (3) Explain the term "Vishvatmaka Deva".
- (4) State the concept of Maya with reference to Bahenabai.
- (5) Explain Kabir's criticism of traditional religion.
- (6) Explain Samarth Ramadasa's concept of 'Sahanpana'.

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each : [20]

- (1) Explain fully Basaveshvara's approach to Pravriti-Nivritti.
- (2) Explain Bahenabai's views on Dnyana and Bhaktiyoga.
- (3) Explain Guru Nanak's concepts of 'Hukum' and 'Bhai'.
- (4) Explain Ramdasas's opinions about Prapanch and Paramartha.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words each : [20]

- (1) Elaborately explain the nature of ultimate reality according to Kabir.
- (2) Explain fully Saint Jnanadeva's concept of Bhakti, Parabhakti and Avyabhichari bhakti.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Saints as socio—cultural reformers
- (2) Saint Tukarama's concept of true Dharma
- (3) Maharashtra Dharma—Samarth Ramadas
- (4) Concept of 'Bhai'
- (5) Saint Bhananabai's concept of true brahman
- (6) Chidvilasvada.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) संत संकल्पना विशद करा.
- (2) बसवेश्वरांची 'जंगम' संकल्पना विशद करा.
- (3) 'विश्वात्मक देव' संकल्पना विशद करा.
- (4) संत बहेणाबाईंना अनुसरून 'माया' संकल्पना सांगा.

- (5) संत कबीरांची पारंपारिक धर्मावरील टीका स्पष्ट करा.
- (6) समर्थ रामदासांची 'शहाणपण' संकल्पना विशद करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) बसवेश्वरांचा प्रवृत्ती-निवृत्तीविषयक दृष्टीकोन सविस्तर विशद करा.
- (2) ज्ञान आणि भक्तियोगाविषयीचे बहेणाबाईंचे विचार स्पष्ट करा.
- (3) गुरु नानकांची 'हुकूम' व 'भय' संकल्पना सविस्तर विशद करा.
- (4) समर्थ रामदासांची प्रपंच व परमार्थाविषयीची मते स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा : [20]

- (1) संत कबीरांना अभिप्रेत असलेल्या अंतिम सद् सत्तेचे स्वरूप सविस्तर विशद करा.
- (2) संत ज्ञानदेवांची भक्ती, पराभक्ती व अव्यभिचारी भक्ती संकल्पना सविस्तर विशद करा.

4. थोडक्यात टीपा लिहा (फक्त चार) : [20]

- (1) संत सामाजिक सांस्कृतीक सुधारक
- (2) संत तुकारामांची खऱ्या धर्माची संकल्पना
- (3) महाराष्ट्र धर्म—समर्थ रामदास
- (4) भय संकल्पना
- (5) संत बहेणाबाईंची खऱ्या ब्राह्मणाची संकल्पना
- (6) चिद्विलासवाद.

[5301]-2079

(Introduction to Applied Ethics)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

- (1) State and discuss the issues in environmental ethics.
- (2) Explain the importance of autonomy as a principle of medical ethics.
- (3) Distinguish between active and passive euthanasia.
- (4) What is the conservative view regarding prostitution ?
- (5) Why does conflict arise between friendship and duty ?
- (6) Explain the role of social media as the fifth estate.

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each : [20]

- (1) State and examine paternalistic approach regarding doctor and patient relationship.
- (2) Discuss ethical issues related with experimentation of animals.
- (3) State and discuss ethical issues concerning employers and employees.
- (4) State and examine Marxist view regarding family.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain the nature and significance of applied ethics.

- (2) State and discuss the ethical issues concerning objectivity in media.

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (1) Vegetarianism
- (2) Religious view regarding suicide
- (3) Hippocratic oath
- (4) Kant's view about friendship
- (5) Corporation as a moral agent
- (6) Feminist view of family.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा : [20]

- (1) पर्यावरण नीतिशास्त्राच्या मुद्द्यांवर चर्चा करा.
- (2) स्वायत्तता या तत्त्वाचे वैद्यकीय नीतिशास्त्रातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- (3) सक्रिय आणि निष्क्रिय ईच्छामरणातील फरक सांगा.
- (4) वेश्याव्यवसायासंबंधीचा रूढीवादी दृष्टीकोण काय आहे ?
- (5) मैत्री आणि कर्तव्य या संदर्भात संघर्षाचा प्रसंग निर्माण होतो का ?
- (6) लोकशाहीचा पाचवा आधारस्तंभ म्हणून समाज माध्यमाची भूमिका स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा : [20]

- (1) डॉक्टर आणि रुग्ण यांच्या संदर्भातील पैतृकतावादी दृष्टीकोणाचे परीक्षण करा.
- (2) प्राण्यांवरील प्रयोगासंबंधीच्या नैतिक मुद्द्यांवर चर्चा करा.
- (3) मालक आणि नोकर यासंबंधीच्या नैतिक मुद्द्यांवर चर्चा करा.
- (4) कुटुंबासंबंधीच्या मार्क्सवादी दृष्टीकोणाचे परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा : [20]

- (1) उपयोजित नीतिशास्त्राचे स्वरूप आणि महत्व विशद करा.
- (2) माध्यमाच्या वस्तुनिष्ठतेसंबंधीच्या नैतिक मुद्द्यांवर सविस्तर चर्चा करा.

4. कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

- (1) शाकाहारवाद
- (2) आत्महत्येसंबंधीचा धार्मिक दृष्टीकोण
- (3) हिप्पोक्रेटसची शपथ
- (4) कान्टचे मैत्रीसंबंधीचे मत
- (5) उद्योगसमूह : एक नैतिक कर्ता
- (6) कुटुंबासंबंधीचा स्त्रीवादी दृष्टीकोण.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2080

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PHILOSOPHY

(S-1 : Introduction to Indian Philosophy)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* in **100** words each : [20]

(i) Elaborate any *two* general features of Indian Philosophy.

(ii) State and explain Tanmatra and Mahābhūtas.

(iii) Explain the types of causes according to Nyaya.

(iv) Explain in brief Carvākas Dehātma-vāda.

(v) State and explain Pañca-bhedas advocated by Madhva.

(vi) What is Kriyā-yoga ? Explain.

2. Answer any *two* in **250** words each : [20]

(i) Critically discuss Noble-eight fold path.

(ii) Explain definitions of Brahman and explain the concept of Saguna Brahman and Nirguna Brahman.

P.T.O.

(iii) Explain the nature of Puruṣa. Give proofs for existence of Puruṣa.

(iv) Elaborate fully nature and classifications of Dravas according to Jainas.

3. Answer any *one* in **500** words : [20]

(i) Distinguish between Swārthānumāna and Parārthānumāna and explain fully Pañcāvayavivākya.

(ii) Write an essay on social and philosophical role of Purvamīmāṃsā.

4. Write short notes on any *four* : [20]

(i) Classifications of Indian System

(ii) Akhyāti

(iii) Māyā

(iv) Swabhāvavāda

(v) Impermanence (Anityātā)

(vi) Types of Abhāva.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणत्याही चारांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे द्या : [20]

- (i) भारतीय तत्त्वज्ञानाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये विशद करा.
- (ii) तन्मात्रा आणि महाभूते सांगून स्पष्ट करा.
- (iii) न्याय दर्शनानुसार कारणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iv) चार्वाकांचा देहात्मवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (v) मध्वाचार्यांनी सांगितलेले पंच-भेद सांगून स्पष्ट करा.
- (vi) क्रियायोग म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.

2. कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे द्या : [20]

- (i) आर्य अष्टांगिक मार्गाची चिकित्सक चर्चा करा.
- (ii) 'ब्रह्म'च्या व्याख्या/लक्षणे सांगून सगुण ब्रह्म आणि निर्गुण ब्रह्म या संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) पुरुषाचे स्वरूप स्पष्ट करा. पुरुषाच्या अत्विवासाठी सांख्यांनी दिलेले युक्तिवाद सांगा.
- (iv) जैनांच्या दृष्टिकोनातून द्रव्याचे स्वरूप आणि वर्गीकरण सविस्तर विशद करा.

3. कोणत्याही एकाचे 500 शब्दांत उत्तर द्या : [20]

- (i) स्वार्थानुमान आणि परार्थानुमानातील फरक स्पष्ट करून पंचावयवीवाक्य सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) पूर्वमीमांसेच्या सामाजिक आणि तात्त्विक भूमिकेवर निबंध लिहा.

4. कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा द्या :

[20]

(i) भारतीय दर्शनांचे वर्गीकरण

(ii) अख्याति

(iii) माया

(iv) स्वभाववाद

(v) अनित्यता

(vi) अभावाचे प्रकार.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2081

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PHILOSOPHY

[Introduction to Western Philosophy (Special II)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

- (1) Why did sophists advocate relativism ?
- (2) Explain the concept of monad.
- (3) Briefly state Aristotle's theory of fourfold causation.
- (4) Why is Hume called a mitigated skeptic ?
- (5) Explain the notion of Copernican turn.
- (6) Explain Plato's concept of soul.

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each : [20]

- (1) Discuss St. Augustine's views about the relation between God and the world.
- (2) Give an account of Hegel's concept of the Absolute.
- (3) How does Locke criticize the doctrine of Innate ideas ?
- (4) "Virtue is knowledge". Discuss.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words each : [20]

- (1) State and discuss in detail Plato's theory of knowledge.
- (2) Elaborately discuss Hume's analysis of the principle of causation.

P.T.O.

4. Write short notes on any *four* of the following in **50** words each : [20]

- (1) Aristotle's distinction between form and matter
- (2) Immaterialism
- (3) Thales's concept of reality
- (4) Causal argument for the existence of God
- (5) Descartes's method of doubt
- (6) Hegel's concept of dialectics.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा : [20]

- (1) सोफिस्टांनी सापेक्षतावादाचा पुरस्कार का केला ?
- (2) 'मोनाड' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) अरिस्टॉटल यांचा चतुर्विध कारणता सिद्धान्त थोडक्यात मांडा.
- (4) ह्यूम यांना 'सौम्य संशयवादी' का म्हटले जाते ?
- (5) 'कोपर्निकन वळण' ही कल्पना स्पष्ट करा.
- (6) प्लेटो यांची आत्म्याची संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा : [20]

- (1) ईश्वर आणि जग यांच्यामधील संबंधाबद्दलच्या संत ऑगस्टीन यांच्या विचारांची चर्चा करा.
- (2) हेगेल यांच्या 'केवल' या संकल्पनेचे विवरण द्या.
- (3) 'जन्मजात कल्पनांच्या' तत्त्वाची लॉक कशा प्रकारे चिकित्सा करतात ?
- (4) 'सद्गुण म्हणजे ज्ञान'. चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) प्लेटो यांची ज्ञानविषयक उपपत्ती मांडून तिची चर्चा करा.
- (2) ह्यूम यांनी कारणतातत्त्वाचे जे विश्लेषण केले आहे, त्याची सविस्तर चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

- (1) आकार आणि जडद्रव्य यात अरिस्टॉटल यांनी केलेला फरक
- (2) अजडवाद
- (3) थेल्स यांची सत्तत्वाबद्दलची संकल्पना
- (4) ईश्वराच्या अस्तित्वासाठीचा कारणता युक्तिवाद
- (5) देकार्त यांची संशय पद्धती
- (6) हेगेल यांची द्वंद्वविकास ही संकल्पना.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2084

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS

MS-2 : Number Theory and Computational Geometry

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer each of the following : [16]

(a) Prove that if a/b and a/c then $a/b + c$.

(b) Prove that if p is a prime number and $a^2 \equiv b^2 \pmod{p}$ then $p \mid a + b$ or $p \mid a - b$.

(c) Evaluate $\phi(100)$ and $\mu(100)$.

(d) Does the congruence $3x \equiv 2 \pmod{4}$ have solution in integers ? Justify.

(e) Define Diametric projection.

(f) Find the combined two-dimensional transformation if the first transformation is reflection about X-axis and then reflection about the line $y = x$.

P.T.O.

- (g) Find the value of δa to generate 16 points on the parabolic segment in the first quadrant for $8 \leq y \leq 28$, when equation of parabola is $y^2 = 8x$.
- (h) Write any *two* properties of Bezier curve.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) If d is the greatest common division of b and c , then prove that there exists integers x_0 and y_0 such that $d = (b, c) = bx_0 + cy_0$.
- (ii) State and prove Fermat's theorem.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Apply Wilson's theorem to show that :
- (a) $18! + 1 \equiv 0 \pmod{19}$
- (b) $18! + 1 \equiv 0 \pmod{23}$.
- (ii) Find the remainder when $7^{202} + 11^{800}$ is divided by 101.
- (iii) Let n be a positive integer. Prove that :

$$\sum_{d|n} \phi(d) = n.$$

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) State and prove Möbius inversion formula.
- (ii) Find the least positive integer such that $x \equiv 5 \pmod{7}$, $x \equiv 7 \pmod{11}$, $x \equiv 3 \pmod{13}$.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) Derive iterative formula to generate n uniformly spaced points on the circle $(x - a)^2 + (y - b)^2 = r^2$.
- (ii) Write an algorithm for reflection through an arbitrary plane in space.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Suppose the line AB having slope m is transformed to line A^*B^* under 2×2 transformation matrix :

$$[T] = \begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix},$$

then prove that the slope of the segment A^*B^* is

$$m^* = \frac{b + dm}{a + cm}.$$

- (ii) State general parametric Bezier curve. Show that for any given value of parameter t , the summation of basis functions is precisely 1.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Find the concatenated matrix for rotation about the point $[-1, 2]$ by an angle π . Apply this rotation on the triangle with vertices $A[1, 1]$, $B[4, 1]$ and $C[2, 4]$.
- (ii) Show that the parabola $y^2 = x$ is transformed to origin centred unit circle under the transformation :

$$[T] = \begin{bmatrix} 0 & -2 & 2 \\ -2 & 2 & -2 \\ 1 & 0 & 1 \end{bmatrix}.$$

- (iii) Find the point at infinity for the lines $2x + y = 1$ and $2x + y = 2$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Write an algorithm for rotation about an arbitrary line L passing through point (x_0, y_0, z_0) and having dc's c_x, c_y, c_z

- (ii) Generate uniformly spaced 8 points on the ellipse

$$\frac{x^2}{16} + \frac{y^2}{1} = 1.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Develop the cavalier and cabinet projection for $\alpha = 120$ of the object :

$$[X] = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 2 & 1 \\ 0 & 1 & 2 & 1 \end{bmatrix}.$$

- (ii) Determine the angles through which the plane $x + 2y + 2z = 0$ should be rotated about X-axis and then Y-axis that it coincides with $z = 0$ plane.

- (iii) Find the perspective projection of ΔABC on $X = 0$ plane with center of projection. $X_C = -10$ on X-axis, where $A[1, 2, 1]$, $B[2, 1, 3]$ and $C[3, 2, 2]$.

Total No. of Questions—2]

[Total No. of Printed Pages—1

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2085

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(Vocational Course)

COMPUTER APPLICATION

Paper III

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

***N.B.* :— All questions carry equal marks.**

1. Answer the following (any *four*) : [20]

- (a) Explain any 5 Data Functions with syntax and example
- (b) What is D.B.M.S. ? Explain components of D.B.M.S.
- (c) What is SQL ? What are the advantages of SQL ?
- (d) What is Data Dictionary ?
- (e) Explain any 2 DML Commands.

2. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (a) Super Key
- (b) Group by Command
- (c) Create View Command
- (d) Data types in SQL
- (e) Drop table

[5301]-2085

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2086

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

FUNCTIONAL ENGLISH

(Vocational Stream)

Paper III

(Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media)

(Theory)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) (i) Pick out the adjectives from Column 'B' which do *not* go with the nouns given in Column 'A' : [5]

Column 'A'

Column 'B'

Year

Last, leap, near, next

Hospital

huge, well-known, unique,
harmful

Building

Spectacular, new, historical,
nostalgic

Person

Valuable, famous, costly,
harmful

Employee

Sincere, ambitious, punctual,
catchy

P.T.O.

Or

- (ii) Rewrite the scrambled words given below to make meaningful words out of them : [5]

(a) ESNRTAE

(b) ETBATL

(c) CYHCTA

(d) ETCAILED

(e) ELIAGRF

- (B) (i) Identify the register of the following paragraph and identify its markers : [5]

The examples printed in italics in the entry for a word or phrase show you how that word or phrase is commonly used in written or spoken English. They can help you to use a word naturally and to check that you have found the right word. Sometimes a word shown in an example is shown in bold. This tells you that it is a collocation (a word that is very commonly used with the word you have looked up). Labels in small italics show you the part of speech of a word. Labels in square brackets give you extra grammatical information about the word.

Or

(ii) Identify the style of each of the following sentences : [5]

(a) On behalf of our company I welcome all the delegates and participants on this occasion.

(b) Silence, please.

(c) Let me tell you the truth.

(d) Wow, so nice to see you again ! Got a few bucks in hand for a coffee ?

(e) We are pleased to inform you that you are appointed as a secretary in our company.

2. (i) Imagine that your friend has passed the MPSC Examination. Write a letter congratulating him/her and offer best wishes for his/her interview. [5]

Or

(ii) Prepare your biodata to be attached to your application for the post of Radio News Reporter. [5]

3. (A) Your college has started a 'Health Awareness Programme'. You are supposed to be the Secretary of this programme. You are asked to undertake a survey of the health facilities available in your area. Prepare a survey report based on the following points : [10]

— Supply of clean drinking water

- Medical facilities
- Gymnasium facilities
- Pollution-free environment
- Tree plantation.

(B) As the Secretary of your departmental library you were asked to visit a Book Exhibition. Write a report on your visit, addressing it to the head of your department. [10]

4. (A) You are anchoring a poetry reading competition organised by your department based on the themes of love and friendship. Prepare a script for the poetry reading competition. [10]

(B) Answer any *two* of the following questions : [10]

- (a) What is the basic set up required for a radio production ?
- (b) “Writing for radio is creating verbal picture.” Comment.
- (c) Do you think radio is the best media of entertainment ? Justify your answer.

(C) Answer any *two* of the following questions : [10]

- (a) What role can TV play in building public opinion, according to you ?
- (b) What is meant by ‘programme for select audience’ ? Explain with examples.
- (c) Which is your the most favourite serial ? Why ?

5. Answer any *three* of the following questions : [15]

- (i) Which news bulletin is more effective, Radio or TV ?
Why ?
- (ii) Do you prefer cricket commentary on radio to that on TV ?
Give the reasons.
- (iii) What are the reasons, according to you, for the growing popularity, of radio in spite of the advent of TV ?
- (iv) Write down the advantages and disadvantages of TV as a mass media.
- (v) What are the qualifications of a TV anchor ?

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2087

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(Vocational Stream)

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Paper III

(Tourism Marketing and Travel Agency Operation)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain any *two* in brief (Around 50 words) : [10]

(i) Travel agent

(ii) TAAI

(iii) Cruise

(iv) PAX

2. Write short notes on any *four* (Around 100 words). [20]

(i) Functions of a travel agency

(ii) How does IATA help the tourism industry

(iii) Explain Deccan Odyssey

(iv) Forex

(v) Package

(vi) Inbound tourism

P.T.O.

3. Answer any *three* (**200-250** words) : [30]

- (i) Difference between domestic tourism and international tourism
- (ii) Explain Euro Rail
- (iii) Bring out the importance of ITDC
- (iv) Explain the departments of a Travel agency
- (v) Explain the term "American Plan" and where is it used ?

4. Answer in detail any *one* (Around **500** words) : [20]

- (i) Linkage of tourism with transportation
- (ii) Design an itinerary of Western India for 10 days.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2088

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

प्रयोजनमूलक हिंदी : वोकेशनल

FUNCTIONAL HINDI : VOCATIONAL

प्रश्नपत्र III

(राजभाषा हिंदी, हिंदी में पत्राचार, विज्ञापन, पत्रकारिता तथा अनुवाद-1)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

कुल अंक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

(iii) विभाग 'अ' और विभाग 'ब' के उत्तर एक ही उत्तर-पुस्तिका में लिखिए।

विभाग 'अ'

1. (क) निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए : [10]

(1) प्रेस-विज्ञप्ति

(2) कार्यालयीन पत्राचार के प्रकार

(3) आदर्श व्यापारिक पत्र के गुण

(4) राजभाषा अधिनियम, 1976 के प्रमुख उपबंध।

(ख) संदीप इलेक्ट्रॉनिक कंपनी, मुंबई की ओर से एल. जी. इलेक्ट्रॉनिक कंपनी, अहमदाबाद को वॉशिंग मशीनों की पूछताछ करते हुए पत्र का नमूना तैयार कीजिए। [6]

अथवा

‘विजय इलेक्ट्रीकल्स’ 21 शास्त्री मार्ग, पुणे 411030 की ओर से ‘फिलिप्स इंडिया प्रा. लि.’ हैदराबाद को निम्नलिखित वस्तुओं के लिए आदेश-पत्र लिखिए :

(1) 30 इंच के 15 रंगीन टीवी

(2) 24 इंच के 20 रंगीन टीवी

(3) 15 रेकार्डर

(4) 20 डिजीटल कैमरे।

P.T.O.

2. (ग) निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [9]

- (1) विज्ञापन का महत्व स्पष्ट कीजिए।
- (2) 'क', 'ख', 'ग' क्षेत्र का परिचय दीजिए।
- (3) 'प्रशिक्षण-संस्थान के बारे में राजभाषा आयोग ने क्या सिफारिश की ?
- (4) विज्ञापन में चित्र और घोषवाक्य का क्या महत्व है ?
- (5) कार्यालयीन तथा वाणिज्यिक पत्राचार का अन्तर स्पष्ट कीजिए।

(घ) निम्नलिखित विज्ञापनों के वाक्यांश **अथवा** घोषवाक्य लिखिए : [7]

- (1) लैपटॉप
- (2) शैम्पू
- (3) चाय
- (4) पापड
- (5) कालाहीट
- (6) फेअर अँड लवली
- (7) नैनो कार।

विभाग 'ब'

3. (च) निम्नलिखित अनुच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [7]

प्रासंगिक कार्यक्रम म्हणजे एखाद्या विशिष्ट अशा धार्मिक, राजकीय, आर्थिक किंवा सांस्कृतिक दृष्टिकोनातून ठरवलेला कार्यक्रम होय. उत्सव, महोत्सव, सभा डोळ्यांपुढे ठेवून आयोजन केले असल्याने प्रासंगिक कार्यक्रम या अपेक्षित बातम्या या प्रकारात मोडतात. प्रासंगिक कार्यक्रम जरी म्हटले असले तरीत्यात कमालीची विविधता आहे. ती विविधता एखाद्या व्यक्तिला जपणे शक्य नसल्याने वृत्तपत्रात वेगवेगळे बीर तयार केलेले असतात. त्या बीरचा प्रमुख वार्ताहर तो संपूर्ण कार्यक्रम कव्हर करतो. काही विशिष्ट प्रसंगी मात्र अनेक अतिरिक्त वार्ताहर नेमले जातात. उदा. आषाढी यात्रे निमित्त केल्या जाणाऱ्या वार्ताकनासाठी अनेक वार्ताहर नेमतात.

(छ) प्रति-संशोधन के चिह्नों का प्रयोग करते हुए निम्नलिखित परिच्छेद को फिर से लिखिए : [7]

मो टेतौर परअ नुशास न की परी. — व्यवहा रके आदर्श ढंगके रूपमें की जा सकती है, जिस काआ धार है कानू नका पालन, कर्त्त व्यभा वना, निय मपाल नतथा समय-पाल न। हम देख तेहैं की हमा रीशि क्षा में नैतिकपु टकी कमी है। परंतु नैतिक ताकोई ऐ सीवस्तु नहीं है जोए कदिन में हि छात्रोंमेंफूं कीजा सके। औरय हऐ सीवस्तु भीनहिं जिस केलिए उपदे शकी आव श्यक ताहो। यह तोगंभी रविचार कि वस्तुहै; कयोंकि छात्रदे शके भावीना गरीक है। अनुशास नहींन विद्या र्थीयोंसे य हआ शानहीं कि जा सकतीकी वे सस्थ नागरि कके रू पमें विकसि तहोगें अथ वावे राष्ट्र को सु दृढ़बना येंगे।

4. (ज) आपके महाविद्यालय में 'लेखक तुमची भेटी ला' कार्यक्रम का आयोजन किया जा रहा है—इस संदर्भ में प्रेस-विज्ञप्ति तैयार कीजिए । [6]

(झ) (i) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच के हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [5]

- (1) Account, Current
- (2) Bankrupt
- (3) Show Cause
- (4) Bench
- (5) Break of Journey
- (6) Carrying Capacity
- (7) Act of God
- (8) Bank Guarantee.

(ii) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच के अंग्रेजी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [5]

- (1) बचत खाते
- (2) पृष्ठभूमि
- (3) अधिमूल्य पर
- (4) लंगर
- (5) पूरकपास
- (6) डिब्बा
- (7) खाताधारक
- (8) निर्णय विधि।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए :

[18]

- (1) पत्रकार की विशेषताएँ
- (2) प्रतिसंशोधन में चिह्नों का महत्व
- (3) संवाददाता के गुण
- (4) कम्प्यूटर की इकाइयाँ
- (5) मायक्रोसॉफ्ट एक्सेल के लाभ।

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-2090

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(Vocational Course)

COMPUTER APPLICATIONS

Paper IV

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

***N.B.* :—** (i) Solve any *four* questions.

(ii) Draw neat-labeled diagrams wherever necessary.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain in detail System Development Life Cycle (SDLC). [10]
2. Explain Spiral model with diagram. [10]
3. Explain in detail Flow Charting. [10]
4. Explain in brief the following : [10]
 - (a) Structured English
 - (b) Output Design

P.T.O.

5. Explain briefly the following fact gathering techniques : [10]

(*a*) Record Review

(*b*) Questionnaire

6. Explain the following : [10]

(*a*) Boundary

(*b*) Black Box